

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
"SUPREMACY OF LAW"

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
"SUPREMAȚIA DREPTULUI"

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»

JOURNAL SCIENTIFIQUE INTERNATIONAL
"SUPRÉMATIE DE DROIT"

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»

№ 1, 2025

Спеціалізоване
видавництво

Specialized
publishing house

Agenția Națională de Asigurare
a Calității în Educație și Cercetare

CERTIFICAT

de recunoaștere a revistei
în calitate de publicație științifică de profil

Seria RȘP Nr. 062

Supremația Dreptului

ISSN 2345-1971

E-ISSN 2587-4128

Fondator: Universitatea de Studii Politice și Economice
Europene „Constantin Stere”

Tipul B

Profil: Științe juridice

În baza Deciziei Consiliului de Conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității
în Educație și Cercetare nr. 17 din 24 februarie 2023, pentru o perioadă de 4 ani.

Președinte

Andrei CHICIUC

Eliberat la 07 aprilie 2023

Chișinău

SUPREMACY OF LAW

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

No. 1, year 10 (2025)

The journal is registered by the Ministry of Justice of the Republic of Moldova,
Decision No. 311 of July 12, 2016

Field of research: Legal sciences

EDITORS- IN -CHIEF: *Spiros FLOGAITIS*, Doctor of Law, University Professor,
President of the European Public Law Organization Greece
Jose Luis IRIARTE ANGEL, PhD, Professor of private international law,
Public University of Navarra, Spain

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: *Gheorghe AVORNIC*, Dr. hab. in Law, University Professor, Rector, University of European Political
and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Editing in Romanian and Russian: *Tudor SOROCEANU*. Editing in English: *Lorina AVORNIC*. Editing in French: *Anişoara DUBCOVEȚCHI*.
Computerized assistance: *Maria BONDARI*

SCIENTIFIC COUNCIL

Giuliano AMATO, Doctor of Law, University Professor, La Sapienza University
of Rome, former Prime Minister, Italy
Gheorghe AVORNIC, Dr. hab. in Law, University Professor, Rector, University of Eu-
ropean Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Sergiu CRIJANOVSKI, Doctor of Law, Associate Professor, University of Euro-
pean Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Bogdan CUZA, Doctor of Law, Doctor of Economics, Germany
Talia HABRIEVA, PhD in Law, University Professor, Academician, Russian
Academy of Sciences
Nicolai INSIN, PhD in Law, University Professor, Academician, National Academy
of Legal Sciences of Ukraine

Vytautas NEKROSIUS, Doctor of Law, University Professor, Lithuania
Natalia ONISCENCO, Doctor of Law, University Professor, academician, Institute
of State and Law „VM Koretsky”, National Academy of Sciences of Ukraine
Kakha SHENGELIA, PhD in Law, University Professor, Rector, Caucasus Uni-
versity, Tbilisi, Georgia
Tudorel TOADER, Doctor of Law, University Professor, Rector, Alexandru Ioan
Cuza University of Iași, Romania
Andrei TREBKOV, Doctor of Law, President of the International Union of Law-
yers, Russian Federation

EDITORIAL BOARD

Mihail BAIMURATOV, PhD in Law, University Professor, senior scientific ad-
viser, Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine
Oleg BALAN, Dr. hab. in Law, University Professor, State University of Moldova
Aurel BAIESU, Dr. hab. in Law, University Professor, State University of Moldova
Violeta COJOCARU, Dr. hab. in Law, University Professor, State University of Moldova
Cristina COPACEANU, Doctor of Economics, Associate Professor, University of Eu-
ropean Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Ion CRAIOVAN, Doctor of Law, University Professor, Romania
Andrian CRETU, Doctor of Law, University of European Political and Economic
Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Lucian DINDIRICA, Doctor of History, Associate Professor, Romania
Mircea DUTU, Doctor of Law, University Professor, Academician, Romanian
Academy
Ion GUCEAC, Dr. hab. in Law, University Professor, Academician, Academy of
Sciences of Moldova
Ioan HUMA, Doctor of Law, University Professor, Romania
Anatoly KAPUSTIN, PhD in Law, University Professor, Institute of State and
Law of the Russian Academy of Sciences, Russian Federation

Victor MORARU, Dr. hab. in Political Sciences, University Professor, Corresponding
member, Academy of Sciences of Moldova
Nicolai ONISCIUC, PhD in Law, University Professor, Rector, National School
of Judges, Ukraine
Elena RAILEAN, Doctor of Pedagogy, Associate Professor, American University
of Moldova
Anatoly RAPOPORT, PhD in Law, University Professor, Purdue University, USA
Tzvetan SIVKOV, Doctor of Law, University Professor, Bulgaria
Alexandr SOSNA, Doctor of Law, Associate Professor, State University of Moldova
Florin STRETEANU, Doctor of Law, University Professor, Babeş-Bolyai Uni-
versity, Cluj-Napoca, Romania
Alexandru SURDU, PhD, Academician, Institute of Socio-Human Research, Ro-
manian Academy
Alexandru-Virgil VOICU, Doctor of Law, University Professor, Babeş-Bolyai
University, Cluj-Napoca, Romania
Iurii VOLOSIN, PhD in Law, University Professor, National Aviation University,
Kiev, Ukraine
Serghei ZAHARIA, Doctor of History, Associate Professor, Rector, Comrat State
University, Republic of Moldova

EXPERT COMMITTEE

Albert ANTOCI, PhD in Law, Associate Professor, University of European Political
and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Alexandru ARMEANIC, Doctor of Law, Associate Professor, Academy of
Economic Studies of Moldova
Igor ARSENI, Doctor of Law, Associate Professor, Comrat State University,
Republic of Moldova
Alexei BARBĂNEAGRĂ, Dr. hab. in Law, University Professor, State University
of Moldova
Viorel BERLIBA, Dr. hab. in Law, Associate Professor, Academy of Sciences
of Moldova
Eduard BOISTEANU, Dr. hab. in Law, University Professor, Aleco Russo Balti
State University, Republic of Moldova
Valeriu BUJOR, PhD in Law, University Professor, University of European
Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Alexandru BURIAN, Dr. hab. in Law, University Professor, International Law
Association, Republic of Moldova
Serghei CHUCHA, PhD in Law, University Professor, Institute of State and Law,
Russian Academy of Sciences, Moscow, Russian Federation
Valentina COPTLET, Doctor of Law, Associate Professor, University of Euro-
pean Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Valeriu CUSNIR, Dr. hab. in Law, University Professor, Institute of Legal, Political
and Sociological Research, Academy of Sciences of Moldova
Igor DOLEA, PhD in Law, University Professor, State University of Moldova
Marin DOMENTE, Doctor of Law, American University of Moldova
Iurie FRUNZA, Doctor of Law, Associate Professor, Institute of Legal, Political
and Sociological Research, Republic of Moldova
Gheorghe GOLUBENCO, Doctor of Law, University Professor, State University
of Moldova, President of the National
Raisa GRECU, Dr. hab. in Law, Associate Professor, University of European
Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Veaceslav GUSYAKOV, Doctor of Law, Associate Professor, Sevastopol State
University, Vice-President of the International Association of Lawyers

Nikita KOLOKOLOV, PhD in Law, University Professor, Department of Judiciary,
Law Enforcement and Protection of Human Rights, Moscow State Pedagogical
University, Russian Federation
Alexandru MARIT, PhD in Law, University Professor, University of European
Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Oleg MARTELEAC, PhD in Law, University Professor, Department of Constitu-
tional Law, National University of Kiev „Taras Shevchenko”, Ukraine
Pavel MIDRIGAN, Doctor of Law, Associate Professor, American University
of Moldova
Iurie MIHALACHE, Dr. hab. in Law, Associate Professor, University of European
Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova
Tudor OSOIANU, Doctor of Law, University Professor, Academy of Sciences
of Moldova
Olesea PLOTNIC, Dr. hab. in Law, University Professor, Academy of Economic
Studies of Moldova
Mihail POALELUNGI, Dr. hab. in Law, University Professor, Free International
University of Moldova, Republic of Moldova
Nicolae ROMANDAS, Doctor of Law, University Professor, Academy of Public
Administration, Republic of Moldova
Alexandru ROSCA, Dr. hab. in Philosophy, University Professor, academician,
Academy of Sciences of Moldova
Diana SCOBIOALA (SIRCUI), Dr. hab. in Law, Professor, National Institute of
Justice, Republic of Moldova
Andrei SMOCHINA, Dr. hab. in Law, University Professor, Free International
University of Moldova, Republic of Moldova
Boris SOSNA, Doctor of Law, University Professor, Comrat State University,
Republic of Moldova
Victor SPINEI, Doctor of History, University Professor, academician, Romanian
Academy
Gheorghe SULT, Doctor of Law, Associate Professor, Comrat State University,
Republic of Moldova
Olga TATAR, PhD in Law, Associate Professor, State University of Comrat,
Republic of Moldova
Veaceslav ZAPOROJAN, Doctor of Law, Associate Professor, Academy of Eco-
nomic Studies of Moldova

Electronic version: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>. Web: www.supremdrept.revistestiintifice.md
All articles are double-blind peer reviewed

The responsibility for the texts' content lies exclusively with the authors

© USPEE, UAM, ASJ, 2025

SUPREMAȚIA DREPTULUI

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ

Nr. 1, anul 10 (2025)

Revista este înregistrată de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova,
Decizia nr. 311 din 12 iulie 2016

Domeniu de cercetare: Științe juridice

REDACTORI-ȘEF: *Spiros FLOGAITIS*, doctor în drept, profesor universitar,
Președinte, Organizația Europeană de Drept Public, Atena, Grecia
José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat,
Universitatea Publică din Navarra, Spania

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT: *Gheorghe AVORNIC*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Rector, Universitatea de Studii
Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Redactare în română și rusă: *Tudor SOROCEANU*. Redactare în engleză: *Lorina AVORNIC*. Redactare în franceză: *Anișoara DUBCOVEȚCHI*.
Asistență computerizată: *Maria BONDARI*

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Giuliano AMATO, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea La Sapienza
din Roma, ex-Prim-ministru, Italia
Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Rector,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,
Republica Moldova
Sergiu CRIJANOVSKI, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de
Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Bogdan CUZA, doctor în drept, doctor în economie, Germania
Talia HABRIEVA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician,
Academia de Științe a Federației Ruse
Nicolai INȘIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Aca-
demia Națională de Științe Juridice, Ucraina

COLEGIUL DE REDACȚIE

Mihail BAIMURATOV, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul
Legislației al Radei Supreme, Ucraina
Oleg BALAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat
din Moldova
Aurel BĂIEȘU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de
Stat din Moldova
Violeta COJOCARU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea
de Stat din Moldova
Cristina COPĂCEANU, doctor în economie, conferențiar universitar, Universitatea
de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Ion CRAIOVAN, doctor în drept, profesor universitar, România
Andrian CREȚU, doctor în drept, Universitatea de Studii Politice și Economice
Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Lucian DINDIRICA, doctor în istorie, conferențiar universitar, România
Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, academician, Academia
Română
Ion GUCEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia
de Științe a Moldovei
Ioan HUMĂ, doctor în drept, profesor universitar, România
Anatolii KAPUSTIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul
Statului și Dreptului, Academia de Științe a Rusiei, Federația Rusă

COMISIA DE EXPERTI

Albert ANTOCI, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii
Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Alexandru ARMEANIC, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de
Studii Economice din Moldova
Igor ARSENI, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din
Comrat, Republica Moldova
Alexei BARBANEAGRA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Univer-
sitatea de Stat din Moldova
Viorel BERLIBA, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Academia de
Științe a Moldovei
Eduard BOIȘTEANU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Univerși-
tea „Aleco Russo” din Bălți, Republica Moldova
Valeriu BUJOR, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Studii Po-
litice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Alexandru BURIAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Asociația de
Drept Internațional, Republica Moldova
Serghei CHUCHA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul Statu-
lui și Dreptului, Academia Rusă de Științe, Moscova, Federația Rusă
Valentina COPTILEȚ, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de
Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Valeriu CUȘNIR, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Institutul de Cer-
cetări Juridice, Politice și Sociologice, Academia de Științe a Moldovei
Igor DOLEA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat
din Moldova
Marin DOMENTE, doctor în drept, Universitatea Americană din Moldova
Iurie FRUNZA, doctor în drept, conferențiar universitar, Institutul de Cercetări
Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova
Gheorghe GOLUBENCO, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de
Stat din Moldova, Președintele Asociației Naționale a Expertilor Judiciari
Raisa GRECU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de
Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Veaceslav GUȘYAKOV, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de
Stat din Sevastopol, vicepreședinte al Uniunii Internaționale a Juriștilor

Vytautas NEKROSIUS, doctor în drept, profesor universitar, Lituania
Natalia ONIȘCENCO, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician,
Institutul Statului și Dreptului „V.M. Koretsky”, Academia Națională de Științe a
Ucrainei
Kakha SHENGELIA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Uni-
versitatea Caucaziană, Tbilisi, Georgia
Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, Rector, Universitatea
„Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România
Andrei TREBKOV, doctor în drept, președintele Uniunii Internaționale a Juriștilor,
Federația Rusă

Victor MORARU, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru-
corespondent, Academia de Științe a Moldovei
Nicolai ONIȘCIUC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Rector, Școala
Națională a Judecătorilor, Ucraina
Elena RAILEAN, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea
Americană din Moldova
Anatoly RAPOPORT, doctor în filosofie, profesor universitar, Universitatea
Purdue, SUA
Tzvetan SIVKOV, doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria
Alexandr SOSNA, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat
din Moldova
Florin STRETEANU, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea Babeș-
Bolyai, Cluj-Napoca, România
Alexandru SURDU, doctor în filosofie, academician, Institutul de Cercetări Socio-
Umane, Academia Română
Alexandru-Virgil VOICU, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea
Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România
Iurii VOLOȘIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea
Națională de Aviație, Kiev, Ucraina
Serghei ZAHARIA, doctor în istorie, conferențiar universitar, Rector, Universitatea
de Stat din Comrat, Republica Moldova

Nikita KOLOKOLOV, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Departamen-
tul Putere Judiciară, Aplicarea Legii și Protecția Drepturilor Omului, Univerși-
tea Pedagogică de Stat din Moscova, Federația Rusă
Alexandru MARIȚ, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Studii
Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
Oleg MARTELEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Catedra Drept
Constituțional, Universitatea Națională „Taras Șevcenko” din Kiev, Ucraina
Pavel MIDRIGAN, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Ame-
ricană din Moldova
Iurie MIHALACHE, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Univer-
sitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica
Moldova
Tudor OSOLIANU, doctor în drept, profesor universitar, Academia de Științe a
Moldovei
Olesea PLOTNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de
Studii Economice din Moldova
Mihai POALELUNGI, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Univerși-
tea Liberă Internațională din Moldova, Republica Moldova
Nicolae ROMANDĂȘ, doctor în drept, profesor universitar, Academia de Admi-
nistrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova
Alexandru ROSCA, doctor habilitat în filozofie, profesor universitar, academi-
cian, Academia de Științe a Moldovei
Diana SCOBIALA (SIRCU), doctor habilitat în drept, profesor universitar, In-
stitutul Național de Justiție, Republica Moldova
Andrei SMOCHINA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea
Liberă Internațională din Moldova, Republica Moldova
Boris SOSNA, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din
Comrat, Republica Moldova
Victor SPINEL, doctor în istorie, profesor universitar, academician, Academia Română
Gheorghe SULT, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat
din Comrat, Republica Moldova
Olga TATAR, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din
Comrat, Republica Moldova
Veaceslav ZAPOROJAN, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de
Studii Economice din Moldova

Versionea electronică: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>. Pagina web: www.supremdrept.revistestintifice.md

Toate articolele sunt recenzate în sistem „double-blind peer review”

Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține, în exclusivitate, autorilor

SUPRÉMATIE DE DROIT

JOURNAL SCIENTIFIQUE INTERNATIONAL

N° 1, année 10 (2025)

Le journal est enregistré par le Ministère de la Justice de la République de Moldova,

Décision n° 311 du 12 juillet 2016

Domeniu de cercetare: Științe juridice

RÉDACTEURS EN CHEF: *Spyros FLOGAITIS*, docteur en droit, professeur,

Directeur de l'Organisation Européenne de Droit Public, Grèce

José Luis Iriarte ÁNGEL, docteur, professeur en droit international privé,

Université Publique de Navarre, Espagne

RÉDACTEUR EN CHEF ADJOINT: *Gheorghe AVORNIC*, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université des Sciences Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Rédaction en roumain et russe: *Tudor SOROCEANU*. Rédaction en anglais: *Lorina AVORNIC*. Rédaction en français: *Anisoara DUBCOVEȚCHI*.

Assistance technique: *Maria BONDARI*

COMITÉ SCIENTIFIQUE

Giuliano AMATO, docteur en droit, professeur, Université de La Sapienza à Rome, ex-Premier ministre, Italie

Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université des Sciences Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Sergiu CRIJANOVȘCHI, docteur en droit, professeur agrégé, Université des Sciences Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Bogdan CUZA, docteur en droit, docteur en économie, Allemagne

Talia HABRIEVA, docteur habilité en droit, professeur, académicienne, Académie des Sciences de la Fédération de Russie

Nicolai INSIN, docteur en droit, professeur, académicien, Académie Nationale des Sciences Juridiques d'Ukraine

Vytautas NEKROSIUS, docteur en droit, professeur univ., Lituanie

Natalia ONISHCHENKO, docteur en droit, professeur, académicien, Institut d'état et du droit „V. M. Koretsky”, Académie Nationale des Sciences d'Ukraine

Kakha SHENGELIA, docteur habilité en droit, professeur agrégé, recteur, Université du Caucase, Tbilissi, Georgie

Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie

Andrei TREBKOV, docteur en droit, président de l'Union Internationale des Juristes, Fédération de Russie

COMITÉ DE RÉDACTION

Mihail BAIMURATOV, docteur en droit, professeur, Institut de législation de la Verkhovna Rada, Ukraine

Oleg BALAN, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Aurel BAIESU, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Violeta COJOCARU, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Cristina COPACEANU, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Ion CRAIOVAN, docteur en droit, professeur, Roumanie

Andrian CREȚU, docteur en droit, Université des Sciences Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Lucian DINDIRICA, docteur en histoire, professeur, Roumanie

Mircea DUTU, docteur en droit, professeur agrégé, académicien, Académie Roumaine

Ion GUCEAC, docteur habilité en droit, professeur, académicien de L'Académie des Sciences de Moldova

Ioan HUMA, docteur en droit, professeur, Roumanie

Anatoly KAPUSTIN, docteur habilité en droit, professeur, Institut d'état et de droit, Académie des Sciences de la Fédération de Russie

Victor MORARU, docteur habilité en sciences politiques, professeur, membre correspondant de L'Académie des Sciences de Moldova

Nikolay ONISHCHUK, docteur habilité en droit, professeur, recteur, École Nationale des Juges, Ukraine

Elena RAILLEAN, docteur en pédagogie, professeur, Université Américaine de Moldova

Anatoly RAPOPORT, docteur en philosophie, professeur, Purdue University, États-Unis

Tzvetan SIVKOV, docteur en droit, professeur, Bulgarie

Alexandr SOSNA, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Moldova

Florin STRETEANU, docteur en droit, professeur, Université Babes-Bolyai, Cluj-Napoca, Roumanie

Alexandru SURDU, docteur en philosophie., professeur, académicien, Institut de

recherche en Sciences Socio – Humaines, Académie Roumaine

Alexandru-Virgil VOICU, docteur en droit, professeur, Université Babes- Bolyai, Cluj-Napoca, Roumanie

Iurii VOLOSIN, docteur habilité en droit, professeur, Université de l'Aviation, Kiev, Ukraine

Serghei ZAHARIA, docteur en histoire, professeur agrégé, recteur, Université d'État de Comrat, République de Moldova

COMITÉ D'EXPERTS

Albert ANTOCI, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Alexandru ARMEANIC, docteur en droit, professeur agrégé, Académie des Études Economiques de Moldova

Igor ARSENI, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Comrat, République de Moldova

Alexei BARBĂNEAGRĂ, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Viorel BERLIBA, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Académie des Sciences de Moldova

Eduard BOISTEANU, docteur habilité en droit, professeur, Université „Aleco Russo” de Balti, République de Moldova

Valeriu BUJOR, docteur en droit, professeur, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Alexandru BURIAN, docteur habilité en droit, professeur, Association de droit international, République de Moldova

Serghei CHUȚA, docteur habilité en droit, professeur, Institut d'État et de Droit, Académie des Sciences de Russie, Moscou, Fédération de Russie

Valentina COPTILEȚ, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Valeriu CUSNIR, docteur habilité en droit, professeur, Institut de recherches juridiques, politiques et sociologiques, Académie de Sciences de Moldova

Igor DOLEA, docteur en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Marin DOMENTE, docteur en droit, Université Américaine de Moldova

Iurie FRUNZA, docteur en droit, professeur agrégé, Institut de recherches juridiques, politiques et sociologiques, République de Moldova

Gheorghe GOLUBENCO, docteur en droit, professeur, Université d'État de Moldova, Président de l'Association Nationale des Experts judiciaires

Raisa GRECU, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Veaceslav GUSYAKOV, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Sévastopol, vice-président de l'Union Internationale des Juristes

Nikita KOLOKOLOV, docteur habilité en droit, professeur, chef du département du Pouvoir Judiciaire, l'application de la loi et la protection des droits de l'homme, Université Pédagogique d'État à Moscou, Fédération de Russie

Alexandru MARIT, docteur en droit, professeur, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Oleg MARTELEAC, docteur habilité en droit, professeur, Département de droit constitutionnel, Université Nationale de Kiev „Taras Șevcenko”, Ukraine

Pavel MIDRIGAN, docteur en droit, professeur agrégé, Faculté de droit, Université Américaine de Moldova

Iurie MIHALACHE, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Economiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Tudor OSOLANU, docteur en droit, professeur, Académie des Sciences de Moldova

Olesea PLOTNIC, docteur habilité en droit, professeur, Académie des Études Economiques de Moldova

Mihai POALELUNGI, docteur habilité en droit, professeur, Université Libre Internationale de Moldova, République de Moldova

Nicolae ROMANDAS, docteur en droit, professeur, Académie d'Administration Publique, République de Moldova

Alexandru ROSCA, docteur habilité en philosophie, professeur, académicien de l'Académie des Sciences de Moldova

Diana SCOBIOALA (SIRCU), docteur habilité en droit, professeur, Institut National de la Justice, République de Moldova

Andrei SMOCHINA, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université Libre Internationale de Moldova, République de Moldova

Boris SOSNA, docteur en droit, professeur, Université d'État de Comrat, République de Moldova

Victor SPINEI, docteur en histoire, professeur, académicien, Académie Roumaine

Gheorghe SULT, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Comrat, République de Moldova

Olga TATAR, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Comrat, République de Moldova

Veaceslav ZAPOROJAN, docteur en droit, professeur agrégé, Académie des Études Economiques de Moldova

Version électronique: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>; Web: www.supremdrept.revistestintifice.md

Tous les articles sont évalués en système „double-blind peer review”

La responsabilité du contenu des textes incombe uniquement aux auteurs

© USPEE, UAM, ASJ, 2025

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

№. 1, год 10 (2025)

Журнал зарегистрирован Министерством юстиции Республики Молдова,
Решение № 311 от 12 июля 2016 г.

Область исследования: Юридические науки

ГЛАВНЫЕ РЕДАКТОРЫ: *Спиро ФЛОГАИТИС*, доктор юридических наук, профессор,
Президент Европейской Организации Публичного Права, Афины, Греция
Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права,
Публичный Университет Наварры, Испания

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА: *Георге АВОРНИК*, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор,
Университет Европейских Политических и Экономических Знаний
имени Константина Стере, Республика Молдова

Редактирование на румынском и русском: *Тудор СОРОЧАНУ*. Редактирование на английском: *Лорина АВОРНИК*. Редактирование на французском:
Анишоара ДУБКОВЕЦКИ. Компьютерное сопровождение: *Мария БОНДАРЬ*

НАУЧНЫЙ СОВЕТ

Джулиано АМАТО, доктор юридических наук, профессор, Римский университет Ла Сапиенца (La Sapienza), экс-премьер-министр, Италия
Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор,
Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени
Константина Стере, Республика Молдова
Серджиу КРИЖАНОВСКИ, доктор права, доцент, Университет Европейских
Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере,
Республика Молдова
Богдан КУЗА, доктор права, доктор экономики, Германия
Талия ХАБРИЕВА, доктор юридических наук, профессор, академик, Рос-
сийская академия наук

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Михаил БАЙМУРАТОВ, доктор юридических наук, профессор, Институт
законодательства Верховной Рады, Украина
Олег БАЛАН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский
Государственный Университет
Аурел БЭШУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский
Государственный Университет
Виолетта КОЖОКАРУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор,
Молдавский Государственный Университет
Кристина КОПЭЧАНУ, доктор экономики, доцент, Университет Европейских
Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере,
Республика Молдова
Ион КРАЙОВАН, доктор права, профессор, Румыния
Анриан КРЕЦУ, доктор права, Университет Европейских Политических и
Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Лучиан ДИНДИРИКА, доктор истории, доцент, Румыния
Мирча ДУЦУ, доктор права, профессор, академик, Румынская академия
Ион ГУЧАК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, академик,
Академия наук Молдовы
Иоан ХУМЭ, доктор права, профессор, Румыния
Анатолій КАПУСТИН, доктор юридических наук, профессор, Институт
государства и права, Российская академия наук, Российская Федерация

ЭКСПЕРТНАЯ КОМИССИЯ

Алберт АНТОЧ, доктор юридических наук, доцент, Университет Европейских
Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере,
Республика Молдова
Александру АРМЯНИК, доктор права, доцент, Академия экономических
знаний Молдовы
Игорь АРСЕНИ, доктор права, доцент, Комратский государственный уни-
верситет, Республика Молдова
Алексей БАРЕЗНЯГРЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор,
Молдавский Государственный Университет
Виктор БЕРЛИБА, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Академия
наук Молдовы
Эдуард БОИШТЯНУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор,
Бельский университет имени Алеко Руссо, Республика Молдова
Валериу БУЖОР, доктор юридических наук, профессор, Университет Евро-
пейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере,
Республика Молдова
Александру БУРБАН, доктор хабилитат юридических наук, профессор,
Ассоциация международного права, Республика Молдова
Сергей ЧУЧА, доктор юридических наук, профессор, Институт государства
и права Российской академии наук, Москва, Российская Федерация
Валентина КОПИЛЕЦ, доктор права, доцент, Университет Европейских
Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Респу-
блика Молдова
Валериу КУШНИР, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Инсти-
тут юридических, политических и социологических исследований, Академия
наук Молдовы
Игорь ДОЛЯ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский
Государственный Университет
Марин ДОМЕНТЕ, доктор права, Американский Университет Молдовы
Юрие ФРУНЗЭ, доктор права, доцент, Институт юридических, политических
и социологических исследований, Республика Молдова
Георге ГОЛУБЕНКО, доктор юридических наук, профессор, Молдавский
Государственный Университет, Председатель Национальной ассоциации
юридических экспертов
Раиса ГРЕКУ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Университет
Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина
Стере, Республика Молдова
Вячеслав ГУСЯКОВ, доктор права, доцент, Севастопольский государственный
университет, вице-председатель Международного Союза Юристов

Николай ИНШИН, доктор юридических наук, профессор, академик, На-
циональная академия юридических наук, Украина
Витаутас НЕКРОСИУС, доктор юридических наук, профессор, Литва
Наталья ОНИЩЕНКО, доктор юридических наук, профессор, академик,
Институт государства и права имени В.М.Корецкого, Национальная академия
наук Украины
Каха ШЕНГЕЛИЯ, доктор юридических наук, профессор, ректор, Кавказский
университет, Тбилиси, Грузия
Тудорел ТОАДЕР, доктор права, профессор, ректор, Университет „Александру
Иоан Куза”, Яссы, Румыния
Андрей ТРЕБКОВ, доктор права, председатель Международного Союза
Юристов, Российская Федерация

Виктор МОРАРУ, доктор хабилитат политических наук, профессор, член-
корреспондент, Академия наук Молдовы
Николай ОНИЩУК, доктор юридических наук, профессор, ректор, Нацио-
нальная школа судей, Украина
Елена РАЙЛЯН, доктор педагогики, доцент, Американский Университет
Молдовы
Анатолій РАПОПОРТ, доктор философии, профессор, Университет Пур-
дью, США
Цветан СИВКОВ, доктор права, профессор, Болгария
Александр СОСНА, доктор права, доцент, Молдавский Государственный
Университет
Флорин СТРЕТЯНУ, доктор права, профессор, Университет Бабеш-Болай,
Клуж-Напока, Румыния
Александру СУРДУ, доктор философии, академик, Институт социально-
гуманитарных исследований, Румынская академия
Александру-Вирджил ВОЙКУ, доктор права, профессор, Университет Бабеш-
Болай, Клуж-Напока, Румыния
Юрий ВОЛОШИН, доктор юридических наук, профессор, Национальный
авиационный университет, Киев, Украина
Сергей ЗАХАРИЯ, доктор истории, доцент, ректор, Комратский государствен-
ный университет, Республика Молдова

Никита КОЛОКОЛОВ, доктор юридических наук, профессор, Кафедра судеб-
ной власти, правоохранительной и правозащитной деятельности, Московский
государственный педагогический университет, Российская Федерация
Александру МАРИЦ, доктор юридических наук, профессор, Университет
Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина
Стере, Республика Молдова
Олег МАРЦЕЛЯК, доктор юридических наук, профессор, Кафедра Консти-
туционного права, Киевский национальный университет имени Т.Г.Шевченко,
Украина
Павел МИДРИГАН, доктор права, доцент, Американский Университет
Молдовы
Юрие МИХАЛАКЕ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Уни-
верситет Европейских Политических и Экономических Знаний имени
Константина Стере, Республика Молдова
Тудор ОСОЯНУ, доктор права, профессор, Академия наук Молдовы
Олеся ПЛОТНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Академия
экономических знаний Молдовы
Михай ПОАЛЕЛУНДЖЬ, доктор хабилитат юридических наук, профессор,
Международный Свободный Университет Молдовы, Республика Молдова
Николае РОМАНДАШ, доктор права, профессор, Академия публичного
управления, Республика Молдова
Александру РОШКА, доктор хабилитат философских наук, профессор,
академик, Академия наук Молдовы
Диана СКОБИОАТЭ (СЫРКУ), доктор хабилитат юридических наук, про-
фессор, Национальный институт юстиции, Республика Молдова
Андрей СМОКИНЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор,
Международный Свободный Университет Молдовы, Республика Молдова
Борис СОСНА, доктор права, профессор, Комратский государственный
университет, Республика Молдова
Виктор СПИНЕЙ, доктор истории, профессор, академик, Румынская
академия
Георгул СУЛТ, доктор права, доцент, Комратский государственный универ-
ситет, Республика Молдова
Ольга ТАТАР, доктор юридических наук, доцент, Комратский Государствен-
ный Университет, Республика Молдова
Вячеслав ЗАПОРОЖАН, доктор права, доцент, Академия экономических
знаний Молдовы

Электронная версия: <http://uspee.md/supremdrept/>; <http://americanuniversity.md/supremdrept/>. Сайт: www.supremdrept.revistestintifice.md

Все статьи рецензируются по системе „double-blind peer review”

Ответственность за содержание текстов несут исключительно авторы

CONTENT

Dinu OSTAVCIUC, Eugen SEVCIUC
Mechanism of corruption crime committed
by civil servants with special status

Natalia GAVRILENCO
Vetting in the Moldovan judicial
system: excessive formalism or a fair
filter?

Igor ARSENI
Legal aspects of individualization of a claim
in the theory of civil procedure

Artiom COCIERI
The theoretical and practical analysis of the
notion and constituent elements of theft

Sanda TONCU
Termination of the criminal process in the
court session. (Part 2)

Artur AIRAPETEAN
Procedural aspects of presenting corpses for
identification

Adrian BACOS
Positioning public procurement in the
architecture of the national economy:
a critical assessment of pro and contra
arguments

Mihai DOLTU
Freedom of movement in Europe during
the COVID-19 pandemic: a comparative
perspective

Eduard CALMATUI
Commission of pimping by two or more
persons

CUPRINS

Dinu OSTAVCIUC, Eugen ȘEVCIUC
Mecanismul infracțiunii de corupție comise
de funcționarii publici cu statut special

Natalia GAVRILENCO
VetTINGUL în sistemul judiciar din Republica
Moldova: formalism excesiv sau filtru
echitabil?

Igor ARSENI
Aspecte juridice ale individualizării acțiunii
în teoria procesului civil

Artiom COCIERI
Analiza teoretico-practică a noțiunii și
elementelor constitutive ale sustragerii

Sanda ȚONCU
Încetarea procesului penal în ședința de
judecată. (Partea 2)

Artur AIRAPETEAN
Aspecte procesuale vizând prezentarea spre
recunoaștere a cadavrelor

Adrian BACOS
Poziționarea achizițiilor publice în
arhitectura economiei naționale:
o evaluare critică a argumentelor pro
și contra

Mihai DOLTU
Libertatea de mișcare în Europa în timpul
pandemiei de COVID-19: o perspectivă
comparativă

Eduard CALMAȚUI
Săvârșirea proxenetismului de două sau mai
multe persoane

TABLE DE MATIÈRES

Dinu OSTAVCIUC, Eugen SEVCIUC

Mécanisme de crime de corruption commis
par fonctionnaires bénéficiaires d'un statut
spécial

10

Natalia GAVRILENCO

Le vetting dans le système judiciaire de
la République de Moldova: formalisme
excessif ou filtre équitable?

26

Igor ARSENI

Les aspects juridiques de l'individualisation
de la demande en théorie du droit processuel
civil

33

Artiom COCIERI

Analyse théorico-pratique de la notion et
des éléments constitutifs de la soustraction

51

Sanda TONCU

Clôture de la procédure pénale devant le
tribunal. (Partie 2)

65

Artur AIRAPETEAN

Aspects procéduraux relatifs à la présentation
des corps aux fins d'identification

72

Adrian BACOS

La position des marchés publics dans
l'architecture de l'économie nationale: une
évaluation critique des arguments pour et
contre

78

Mihai DOLTU

La liberté de circulation en Europe pendant
la pandémie de COVID-19: une perspective
comparative

88

Eduard CALMATUI

Commission du proxénétisme par deux ou
plusieurs personnes

98

ОГЛАВЛЕНИЕ

Дину ОСТАВЧУК, Еуджен ШЕВЧУК

Механизм коррупционного преступления,
совершаемого государственными
служащими, имеющими особый статус

Наталья ГАВРИЛЕНКО

Веттинг в судебной системе Республики
Молдова: чрезмерный формализм или
справедливый фильтр?

Игорь АРСЕНИ

Правовые аспекты индивидуализации
иска в теории гражданского
процесса

Артем КОЧИЕРЬ

Теоретико-практический анализ понятия и
элементов состава хищения

Санда ЦОНКУ

Прекращение уголовного дела в судебном
заседании. (Часть 2)

Артур АЙРАПЕТЯН

Процессуальные аспекты предъявления
трупа для опознания

Адриан БАКОШ

Позиционирование государственных закупок
в архитектуре национальной экономики:
критическая оценка аргументов
«за» и «против»

Михай ДОЛТУ

Свобода передвижения в Европе
во время пандемии COVID-19:
сравнительный анализ

Эдуард КАЛМАЦУЙ

Совершение сутенёрства двумя или более
лицами

CZU 343.352

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2025.1.01>

MECHANISM OF CORRUPTION CRIME COMMITTED BY CIVIL SERVANTS WITH SPECIAL STATUS

Dinu OSTAVCIUC

Doctor habilitat, profesor universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: ostavciuc@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0001-5317-3296>

Eugen ȘEVCIUC

Doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: eugeniu.sevciuc@mai.gov.md

<https://orcid.org/0009-0007-3310-9271>

The article examines the mechanism of committing corruption offenses by public officials with special status, conceptualizing the act as a causal and sequential process in which intent, environmental conditions, the means employed, and the resulting traces interact within a unified structure. The analysis integrates both Eastern European doctrinal perspectives (the mechanism of committing the offense) and Western approaches (modus operandi, signature behavior, and crime scene reconstruction), demonstrating that the selection of place and time, the degree of environmental control, and the nature of the relationship between the corrupt official and the bribe-giver predictably shape evidentiary patterns. Spatial regularities (the predominance of the office and the vehicle), temporal factors (commission during institutional working hours), relational features (prevalence of individual commission and occasional contacts), and operational stages (preparation–execution–concealment) are systematized, showing that the documentary, digital, and material convergence of evidence increases its resilience and enhances the effectiveness of reconstruction. The findings lead to the development of an applied model that optimizes tactical planning, prioritization of expert examinations, and the sequencing of procedural actions in corruption cases.

Keywords: criminal mechanism, corruption, public official with special status, spatio-temporal analysis, modus operandi, crime reconstruction, evidentiary convergence.

MECANISMUL INFRAȚIUNII DE CORUPȚIE COMISE DE FUNȚIONARI PUBLICI CU STATUT SPECIAL

Articolul investighează mecanismul comiterii infracțiunilor de corupție de către funcționarii publici cu statut special, tratând fapta ca un proces cauzal și secvențial în care intenția, condițiile de mediu, mijloacele utilizate și urmele rezultate interacționează într-o arhitectură unitară. Analiza integrează perspective doctrinare est-europene (mecanismul comiterii) și occidentale (modus operandi, comportament de semnătură, reconstrucția scenei), demonstrând că selecția locului și timpului, gradul de control asupra mediului, precum și tipul relației cu corupătorul configurează predictibil traseele probatorii. Sunt sistematizate regularități spațiale (preeminența biroului și a autovehiculului), temporale (intervalele cu acoperire instituțională), relaționale (prevalența comiterii individuale și a contactelor ocazionale) și operaționale (pregătire–realizare–disimulare), care, prin convergență documentar-digital-materială, sporesc reziliența probelor și eficiența reconstituirii. Rezultatele conduc la un model aplicativ ce optimizează planificarea tactică, prioritizarea expertizelor și ordonarea actelor procesuale în cauzele de corupție.

Cuvinte-cheie: mecanism infracțional, corupție, funcționar public cu statut special, analiză spațio-temporală, modus operandi, reconstrucția faptei, convergență probatorie.

MÉCANISME DE CRIME DE CORRUPTION COMMIS PAR FONCTIONNAIRES BÉNÉFICIAIRES D'UN STATUT SPÉCIAL

L'article examine le mécanisme de commission des infractions de corruption commises par les agents publics dotés d'un statut spécial, en concevant l'acte comme un processus causal et séquentiel dans lequel l'intention, les conditions environnementales, les moyens employés et les traces générées interagissent au sein d'une structure unifiée. L'analyse intègre les perspectives doctrinales est-européennes (mécanisme de commission) et occidentales (modus operandi, comportement de signature, reconstitution de la scène du crime), démontrant que le choix du lieu et du moment, le degré de contrôle sur l'environnement ainsi que la nature de la relation entre l'agent corrompu et le corrupteur déterminent de manière prévisible la configuration des trajectoires probatoires. Des régularités sont systématisées selon les dimensions spatiale (prééminence du bureau et du véhicule), temporelle (intervalles couverts par l'activité institutionnelle), relationnelle (prévalence des actes individuels et des contacts occasionnels) et opérationnelle (préparation – exécution – dissimulation). La convergence des preuves documentaires, numériques et matérielles renforce la résilience de l'ensemble probatoire et accroît l'efficacité de la reconstitution des faits. Les résultats aboutissent à un modèle appliqué optimisant la planification tactique, la hiérarchisation des expertises et la séquence des actes procéduraux dans les affaires de corruption.

Mots-clés: mécanisme criminel, corruption, agent public à statut spécial, analyse spatio-temporelle, modus operandi, reconstitution des faits, convergence des preuves.

МЕХАНИЗМ КОРРУПЦИОННОГО ПРЕСТУПЛЕНИЯ, СОВЕРШАЕМОГО ГОСУДАРСТВЕННЫМИ СЛУЖАЩИМИ, ИМЕЮЩИМИ ОСОБЫЙ СТАТУС

В статье исследуется механизм совершения коррупционных преступлений, совершаемых государственными служащими со специальным статусом, рассматриваемый как причинно-следственный и последовательный процесс, в котором намерение, условия внешней среды, используемые средства и оставленные следы взаимодействуют в единой структурной системе. Анализ объединяет восточноевропейские доктринальные подходы (механизм совершения преступления) и западные концепции (modus operandi, «подпись» преступника, реконструкция места происшествия), демонстрируя, что выбор места и времени, степень контроля над обстановкой, а также характер отношений между коррумпированным должностным лицом и дающим взятку определяют предсказуемость следообразующих процессов. Систематизированы пространственные закономерности (преобладание служебного кабинета и автомобиля), временные (совершение преступлений в служебное время), реляционные (преимущественно индивидуальное совершение и эпизодические контакты) и операционные (подготовка – реализация – сокрытие), которые благодаря документарно-цифровой и материальной конвергенции повышают устойчивость доказательств и эффективность реконструкции событий. Полученные результаты приводят к созданию прикладной модели, оптимизирующей тактическое планирование, приоритетность проведения экспертиз и последовательность процессуальных действий в делах о коррупции.

Ключевые слова: механизм преступления, коррупция, государственный служащий со специальным статусом, пространственно-временной анализ, modus operandi, реконструкция преступления, конвергенция доказательств.

Introducere

Mecanismul comiterii constituie nucleul analizei criminalistice în cauzele de corupție comise de funcționari cu statut special. În-

trucât aceste fapte sunt, de regulă, integrate în rutina instituțională și disimulate prin formalism procedural, înțelegerea lor presupune depășirea descrierii statice a „modului de

operare” și abordarea procesual-dinamică a întregii succesiuni de acțiuni: pregătire, executare, ascundere. Conceptul est-european al mecanismului infracțional, corelat cu noțiuni occidentale precum *modus operandi*, comportament de semnătură și reconstrucția scenei, oferă un cadru comun pentru a explica de ce locul, momentul, relațiile dintre participanți și mijloacele alese produc tipare de urme ce pot fi anticipate, identificate și coroborate.

Scopul cercetării. Scopul principal este formularea unui model criminalistic integrat al mecanismului infracțiunilor de corupție comise de funcționari publici cu statut special, capabil să: evidențieze rolul împrejurărilor (loc, timp, relație, mediu) în arhitectura faptei; delimiteze etapele funcționale ale mecanismului (pregătire–realizare–disimulare) și interdependența lor; opereze o sinteză între perspectiva est-europeană a „mecanismului comiterii” și instrumentele occidentale (*modus operandi*, semnătură, reconstrucție) pentru reconstituirea cauzală; ofere recomandări aplicative privind prioritizarea căutării probelor, activarea timpurie a expertizelor și ordonarea actelor procesuale în cauze anticorupție. Prin aceste obiective, lucrarea consolidează fundamentul teoretic și operațional al investigațiilor, adaptat specificului subiectului special și impactului asupra încrederii publice.

Metode și materiale aplicate

Cercetarea utilizează o combinație de metode logice, sistematice, comparative și analitice, aplicate asupra doctrinei criminalistice și practicii judiciare relevante. Analiza conceptuală este completată de generalizare științifică, corelație și raționament deductiv pentru a configura tipologia împrejurărilor și a etapelor mecanismului. Sunt comparate urmele tradiționale (materiale și ideale) cu urmele moderne (digitale și tranzacționale), reliefând aportul expertizelor tehnico-științifice în creșterea robusteții probatorii. Abordarea pro-

pune o matrice unitară de investigare în care urmele nu sunt evaluate izolat, ci integrate într-un sistem coerent de reconstrucție cauzală.

Rezultate obținute și discuții

Mecanismul comiterii infracțiunii (numit și mecanismul infracțional) reprezintă ansamblul dinamic al acțiunilor, condițiilor și interacțiunilor care conduc la producerea unui act infracțional. Cu alte cuvinte, este *modelul structural și cauzal* al desfășurării faptei penale – de la pregătire, trecând prin executare, până la eventualele acțiuni de ascundere a urmelor. În doctrina criminalistică est-europeană, acest concept s-a conturat ca o extindere a noțiunii de mod de operare, incluzând nu doar „*modalitatea de comitere*” a infracțiunii, ci și totalitatea factorilor obiectivi și subiectivi care intervin pe parcursul săvârșirii faptei.

Astfel, unul dintre primii autori care a definit mecanismul infracțiunii, A.N. Vasiliev, îl descrie drept „*procesul săvârșirii infracțiunii, incluzând modul (metoda) acesteia și toate acțiunile făptuitorului, însoțite de crearea de urme materiale sau nemateriale, ce pot fi utilizate la descoperirea și investigarea infracțiunilor*” [31, p. 8]. Această viziune evidențiază faptul că mecanismul infracțional este indisolubil legat de producerea și păstrarea urmelor infracțiunii, precum și de interacțiunea dintre făptuitor și mediul înconjurător pe parcursul activității infracționale.

În literatura de specialitate, definițiile mecanismului comiterii infracțiunii diferă prin accentul pus pe diverse aspecte. De exemplu, unii autori subliniază structura *sistemică* a acestui mecanism, considerându-l o „succesiune de procese de interacțiune”. A.M. Kustov propune o definiție complexă, văzând mecanismul infracțiunii ca un sistem de procese în care participanții la infracțiune (atât făptuitorii direcți, cât și eventualii complici sau factori pasivi) interacționează între ei și cu mediul material, folosind instrumente, mijloace și ele-

mente ale situației specifice faptei [35, p. 66]. Prin această interacțiune, mecanismul generează în mod obiectiv informația criminalistică despre infracțiune (urme și indicii), permițând reconstituirea ulterioară a evenimentului. Important de menționat este că mecanismul nu se reduce la simpla enumerare a elementelor implicate, ci include legăturile cauzale și succesiunea temporală dintre acestea. Astfel, potrivit concepției sistemice, oricare ar fi varietatea elementelor (acțiunile făptuitorului, comportamentul victimei, condițiile locului etc.), ele trebuie privite ca părți ale unui întreg dinamic, aflate în relații de interdependență.

Alți doctrinari au accentuat caracterul funcțional și tehnologic al mecanismului infracțional. De exemplu, N.P. Yablokov distinge noțiunea de mecanism al comiterii infracțiunii de cea de mod de operare, arătând că mecanismul vizează nu atât *ce* acțiuni au fost întreprinse, cât *cum anume s-au desfășurat acestea în timp și spațiu*. El definește mecanismul comiterii ca „*ordinea temporală și dinamică a legăturii dintre etapele, circumstanțele și factorii pregătirii, săvârșirii și ascunderii urmelor infracțiunii, care permit reconstituirea imaginii procesului de comitere*” [37, p. 114]. În mod similar, V.F. Ermolovici descrie mecanismul infracțiunii ca „*un sistem de elemente interacționând în spațiu și timp, orientat spre producerea rezultatului socialmente periculos (urmarea infracțională), precum și spre susținerea făptuitorului de la răspunderea penală*” [33, p. 54]. Aceste definiții evidențiază latura procesual-dinamică: nu doar elementele componente contează, ci și succesiunea și conexiunile lor cauzale, care fac posibilă *reconstituirea logică* a derulării infracțiunii.

Importanța practică a conceptului de mecanism infracțional constă în faptul că oferă investigatorilor o *viziune integrată* asupra faptei. Analiza mecanismului unei infracțiuni presupune corelarea tuturor elementelor relevante – acțiuni, mijloace folosite, condiții de

loc și timp, comportamentul victimei și al altor persoane implicate – pentru a înțelege cum s-a produs efectiv evenimentul infracțional. Această abordare integratoare are o finalitate reconstrucitivă: cu cât înțelegem mai bine mecanismul intern al comiterii faptei, cu atât putem reconstitui mai fidel și mai complet scena infracțiunii și împrejurările sale. În plus, cunoașterea mecanismului oferă indicii despre *modul de acțiune al făptuitorului*, putând ajuta la identificarea acestuia prin compararea tiparelor comportamentale în cazuri similare.

Literatura criminalistică din spațiul est-european a dezvoltat temeinic conceptul de mecanism infracțional, acordându-i un loc central în teoria reconstituirii infracțiunii. Numeroși autori au abordat definiția și elementele acestui concept, uneori cu nuanțe diferite, dar având în esență același obiect de studiu. Aceste studii au în comun premisa că infracțiunea, ca fenomen, trebuie privită ca un proces unitar, ca o succesiune de acțiuni interconectate ale infractorului și factorilor de mediu, proces care lasă în urmă urme și schimbări detectabile.

În continuare, merită evidențiate câteva contribuții definitorii ale doctrinei est-europene. Am menționat deja definiția lui A.N. Vasiliiev, care pune accent pe totalitatea acțiunilor infractorului și urmele generate [31, p. 8]. V.Ya. Koldin și Yu.G. Koruhov au propus o viziune orientată pe *informația criminalistică produsă*: ei au definit mecanismul infracțiunii ca fiind „*totalitatea sistemelor materiale și proceselor care compun evenimentul investigat și care determină apariția surselor de informație criminalistică relevantă*” [34, p. 203]. Această definiție, deși subliniază interacțiunea elementelor materiale, a fost criticată de doctrinari deoarece riscă să deplaseze accentul de pe infracțiunea propriu-zisă către procesul investigării ei – adică „*crimele par puse pe plan secund, pe primul plan trecând procesul investigării*” [36, p. 52].

A.V. Dulov a venit cu o concepție structural-dinamică mai elaborată, văzând mecanismul

infracțional ca „mișcarea elementelor structurii infracțiunii – obiecte, subiecți, mijloace de săvârșire – până la punctul de interacțiune, prin procesul interacțiunii și ulterior, până la obținerea rezultatului infracțional” [32, p. 47]. Cu alte cuvinte, A.V. Dulov integrează în noțiune atât *convergența elementelor* (pregătirea și întâlnirea factorilor în timp și spațiu), cât și *dispersia lor ulterioară* (consecințele ce decurg după consumarea faptei).

În fine, merită menționată contribuția lui N.P. Yablokov, care, așa cum am precizat, pune accentul pe caracterul *tehnologic și secvențial* al mecanismului infracțiunii [37, p. 117]. El evidențiază că datele despre mecanismul comiterii reflectă „*latura succesivă a activității infracționale, ordinea internă în care se derulează actele pregătitoare, actul de executare și acțiunile de ascundere a urmelor*”. Această abordare are o dublă finalitate: pe de o parte, permite reconstituirea logică a procesului infracțional – adică stabilirea ordinii și succesiunii reale a actelor comise și a interacțiunii dintre făptuitor și obiectul infracțiunii; pe de altă parte, oferă indicii pentru *anticiparea* comportamentului viitor al infractorului, prin evidențierea tiparelor și regularităților din modul său de operare.

În concluzie, doctrina est-europeană a conturat mecanismul infracțiunii ca un concept complex, ce înglobează totalitatea interacțiunilor cauzale ce definesc fapta: de la intenția infractorului și condițiile mediului, până la acțiunile concrete și urmele lăsate. Această viziune integratoare a fost fundamentală pentru dezvoltarea metodelor de investigație științifică – întrucât numai înțelegând mecanismul infracțional anchetatorul poate *corela corect probele*, poate stabili legătura dintre cauză și efect și poate, astfel, să refacă puzzle-ul evenimentului infracțional.

În literatura occidentală de criminologie și criminalistică, nu există un termen echivalent perfect pentru „mecanismul comite-

rii infracțiunii” așa cum este el conceput în școlile est-europene. Totuși, ideile centrale ale acestui concept se regăsesc în noțiuni precum *modus operandi*, *signature behavior* (comportamentul de semnătură) și teoriile privind reconstrucția scenei crimei. Prin urmare, se poate realiza o corelație doctrinară între viziunea est-europeană și conceptele anglo-saxone, evidențiind faptul că, dincolo de terminologie, există un nucleu comun: *studiul modului în care infracțiunea este săvârșită și al dinamicii sale cauzale*.

Modus operandi este termenul clasic folosit în criminologia și criminalistica occidentală pentru a descrie metoda de operare a infractorului, adică ansamblul acțiunilor și tehnicilor pe care acesta le întrebuițează în timpul comiterii faptei. *Modus operandi* reprezintă așadar „*modul caracteristic prin care un infractor comite un anumit tip de act infracțional*” – definit astfel încă din primele manuale de investigație criminală¹. În esență, *modus operandi* se referă la ce face infractorul pentru a duce la bun sfârșit infracțiunea. Totodată, *modus operandi* are și un caracter repetitiv și stereotip: infractorii au tendința de a folosi același *modus operandi* în mod consistent, mai ales cei care se specializează într-un anumit gen de infracțiuni. S-a afirmat în doctrină [1, p. 232-233] că modul de operare poate servi ca un veritabil „sistem de identificare a infractorilor”, bazat pe presupunerea că fiecare infractor își lasă amprenta în felul în care își comite faptele [17, p. 66].

Trebuie notat că *modus operandi* acoperă doar partea necesară pentru consumarea infracțiunii – adică acele comportamente fără de care fapta nu ar putea fi comisă cu succes. Unii autori definesc *modus operandi* strict ca „*acțiunile întreprinse de infractor în timpul*

¹ De exemplu, Barnes H.E. & N.K. Teeters, *New Horizons in Criminology* (Prentice Hall, New York, 1943), pp. 232–233, descriu modul de operare al infractorului ca pe un sistem identificator bazat pe tiparele lăsate de metodele folosite de acesta.

comiterii unei infracțiuni, care sunt necesare pentru ducerea la bun sfârșit a acesteia” [8, p. 35]. Însă practica investigațiilor a arătat că infractorii manifestă uneori și comportamente *suplimentare*, care nu sunt impuse de necesitatea tehnică a faptei, ci de motivațiile psihologice ale făptuitorului – de exemplu, detalii ritualice, posturi simbolice ale victimei, mesaje lăsate la locul faptei etc. Aceste elemente au fost denumite „comportamente de semnătură” (*signature behaviors*), tocmai pentru că trădează *stilul personal* sau fanteziile criminalului, rămân relativ constante de la o faptă la alta și pot servi la individualizarea autorului. Renumitul profiler Brent E. Turvey [29, p. 334] explică faptul că *modus operandi* și „semnătura” infractorului reprezintă două categorii distincte de comportamente: primul este orientat spre eficiența infracțională (adaptabil și în schimbare, dacă situația o cere, pentru a asigura succesul faptei), pe când al doilea este orientat spre satisfacerea unor nevoi psihologice interne ale criminalului, fiind relativ stabil și repetitiv [13]. Deși Brent E. Turvey evită să folosească expres termenul de „mecanism al infracțiunii”, el subliniază că „*interacțiunea dintre modus operandi și comportamentele de semnătură reflectă, în esență, același fenomen pe care criminaliștii est-europeni îl numesc mecanism infracțional*” – adică îmbinarea dintre mijloacele și acțiunile necesare și motivațiile interne ale făptuitorului, care împreună determină cursul efectiv al evenimentelor [29, 334]. Înțelegerea diferenței dintre cele două categorii este esențială în investigarea comportamentală a crimei: pe de o parte, analiza *modus operandi* ajută la reconstituirea logică a acțiunilor și la legarea cazurilor între ele (pentru că același infractor va folosi tipare similare), iar pe de altă parte, analiza elementelor de semnătură contribuie la conturarea profilului psihologic al autorului.

Un alt concept occidental care se suprapune în bună măsură peste noțiunea de me-

canism infracțional este acela de *reconstituire a crimei* (*crime scene reconstruction*). În absența termenului teoretic de „mecanism al infracțiunii”, experții criminaliști americani sau britanici abordează totuși subiectul sub forma metodologiei de analiză integrată a scenei crimei și a probelor. Astfel, Ross M. Gardner, în lucrarea sa dedicată procesării locului faptei, descrie *reconstrucția scenei crimei* ca un demers științific de corelare a faptelor materiale, a circumstanțelor observabile și a acțiunilor umane, în scopul stabilirii succesiunii logice a evenimentelor petrecute [22, p. 366]. Altfel spus, reconstruirea crimei este echivalentul practic al determinării mecanismului infracțiunii: ofițerul de urmărire penală pornește de la urmele și indiciile fizice găsite și deduce, pas cu pas, ce acțiuni le-au produs și în ce ordine. Ross M. Gardner precizează că o astfel de reconstrucție interdisciplinară (bazată pe principii de fizică, biologie, chimie, comportament uman) permite investigarea atât a dinamicii comportamentale, cât și a celei fizice a faptei – adică *lanțul causal complet* de la acțiunile succesive ale făptuitorului până la rezultatul final observat [22, p. 368]. Deși Gardner nu folosește termenul *mecanism al infracțiunii*, el recunoaște implicit existența acestuia, afirmând că orice scenariu infracțional este guvernat de cauzalitate și poate fi reconstituit dacă se înțeleg relațiile dintre elementele sale. În esență, spune Ross M. Gardner, „*analiza și reconstrucția scenei crimei reflectă același obiect de studiu pe care doctrina criminalistică est-europeană îl descrie drept mecanismul comiterii infracțiunii*” [22, p. 374].

O contribuție notabilă pe această linie este și cea a lui Richard Saferstein care pune accent pe importanța conservării condițiilor originale ale locului infracțiunii. El arată că primele măsuri luate la locul faptei – izolarea și fixarea scenei, documentarea minuțioasă a poziției obiectelor, a urmelor, a stării mediului

– reprezintă „*premise esențială pentru orice reconstrucție ulterioară corectă a mecanismului faptei*” [21, p. 38]. Richard Saferstein subliniază că orice modificare a scenei (voluntară sau accidentală) poate altera sau distruge iremediabil contextul probator, ducând la pierderea informațiilor despre succesiunea acțiunilor petrecute înainte de sosirea investigatorilor [21, p. 39]. Deși nici el nu utilizează expres termenul mecanism, abordarea sa evidențiază fundamentele acestuia: anume că stabilirea exactă a circumstanțelor spațio-temporale și a configurației inițiale a elementelor de la locul faptei este crucială pentru a putea reconstitui ulterior dinamica interacțiunilor dintre făptuitor, victimă și mediul material. Practic, capitolul dedicat de Richard Saferstein asigurării și cercetării scenei crimei oferă o „*echivalență conceptuală clară cu noțiunea de mecanism infracțional din literatura est-europeană*” – tradusă însă în limbaj pragmatic, procedural, al științelor criminalistice moderne [21, p. 40].

În aceeași ordine de idei, John Horswell [15, p. 37] reflectă indirect conceptul de mecanism infracțional. Autorul subliniază că investigarea scenei nu trebuie să se limiteze la o descriere statică a urmelor, ci trebuie să includă o *analiză integrată a tuturor relațiilor de cauzalitate*: direcția mișcărilor, succesiunea contactelor, reacțiile fizico-chimice și efectele asupra mediului material [15, p. 39]. Prin interpretarea acestor date, ofițerul de urmărire penală poate deduce ordinea cronologică a acțiunilor, poziția participanților și condițiile în care s-a desfășurat fapta. În felul acesta, reconstituirea scenei devine un proces de raționament științific care *restabilește dinamica faptelor pe baza probelor materiale* – ceea ce corespunde în mod evident cu ceea ce doctrina est-europeană numește *mechanismul comiterii infracțiunii*.

În fine, trebuie remarcată și perspectiva lui Peter Stelfox [20, p. 72-79], care abordează investigația criminală într-un mod *sistemic și*

managerial, foarte apropiat de ideea de mecanism infracțional. Peter Stelfox afirmă că o anchetă eficientă se bazează pe capacitatea investigatorului de a corela faptele materiale cu comportamentele observabile și cu mediul probator, pentru a *reconstitui dinamica evenimentului infracțional* în mod logic. El insistă că *modus operandi* al infractorului nu trebuie privit izolat, ci ca parte integrantă a unui ansamblu causal complex, în care circumstanțele temporale, spațiale și contextuale determină ordinea și interacțiunea acțiunilor comise. În acest sens, identificarea și interpretarea corectă a contextului (condițiile locului, momentul ales, mijloacele utilizate, reacțiile victimelor etc.) permit construirea unei strategii investigative coerente, orientate spre stabilirea adevărului. Această abordare pluridimensională – ce reunește analiza probelor, a urmelor, a comportamentelor și a contextului – se constituie într-un veritabil proces de *reconstrucție rațională a faptelor*, care *coincide conceptual cu ceea ce doctrina criminalistică numește mecanismul comiterii infracțiunii*. Mai mult, Peter Stelfox propune o viziune „*managerială*” a întregului proces investigativ, în care fiecare element, de la colectarea informațiilor și evaluarea dovezilor până la formularea ipotezelor, este subsumat unei logici causale riguroase. Or, această logică exprimă exact *structura mecanismului infracțional*: relația dintre cauză și efect, dintre intenție și acțiune, dintre comportament și consecință. Astfel, deși nu folosesc aceeași terminologie, doctrinariii occidentali operează cu principii similare celor din Est, recunoscând implicit necesitatea de a analiza infracțiunea ca pe un proces unitar, logic și causal.

Ideea că infracțiunea trebuie înțeleasă ca un *mechanism causal* nu este nouă, originea sa putând fi urmărită în scrierile întemeietorilor criminalisticii moderne. Edmond Locard, pionier al științelor criminale la începutul secolului XX, nu a folosit termenul „meca-

nism al infracțiunii”, însă întreaga sa filozofie științifică a anticipat acest concept. Edmond Locard a enunțat *principiul schimbului*, formulând aforismul: „*tout contact laisse une trace*” (orice contact lasă o urmă) [16, p. 5-12]. Această idee simplă implică o realitate profundă: *orice acțiune umană produce modificări tangibile în mediul înconjurător*. Astfel, fiecare infracțiune, privită ca interacțiune între făptuitor, victimă și mediul material, lasă în urmă urme – fie ele amprente, fibre, particule, obiecte deplasate sau deformări ale materialelor. Edmond Locard a subliniat că aceste modificări nu au doar valoare probatorie, ci și valoare reconstructivă: studiindu-le sistematic, investigatorul poate deduce succesiunea acțiunilor și împrejurările care au generat acele urme. Cu alte cuvinte, analiza urmelor este calea de a reconstrui lanțul causal al faptei. Edmond Locard a transformat, de fapt, cercetarea locului crimei dintr-o activitate empirică bazată pe intuiție, într-un proces metodic bazat pe raționament inductiv și observație științifică. Aplicând principiul schimbului, el a demonstrat că oricare contact (între infractor și victimă, între infractor și obiecte etc.) poate fi „inversat” logic, pornind de la urmele lăsate, pentru a reconstitui contactul însuși. În acest fel, *principiul lui Locard* a devenit fundamentul teoretic al conceptului modern de mecanism infracțional, oferind suportul empiric pentru ideea că infracțiunea este un proces causal ce poate fi descompus și reconstituit. Contribuția lui Edmond Locard nu se rezumă la celebrul postulat, ci constă în impunerea unei *paradigme metodologice*: aceea că „orice acțiune lasă o modificare în lume, iar studiul acestor modificări permite reconstituirea modului de comitere a infracțiunii” [16, p. 5-12]. Această viziune științifică, care unește observația materială și deducția logică, stă la baza întregii teorii moderne a reconstrucției infracțiunii și, implicit, a conceptului de mecanism infracțional.

Un alt întemeietor, Hans Gross, autorul primului tratat comprehensiv de criminalistică [11; 12, p. 15-27] a avut intuiții similare. Hans Gross a structurat investigarea penală ca pe un *sistem unitar*, întemeiat pe observația științifică a urmelor și pe analiza logică a scenei crimei. În viziunea lui, fiecare faptă penală este rezultatul unui sistem de acțiuni, cauze și efecte interdependente, iar misiunea investigatorului este să reconstituie acest sistem pe baza indiciilor rămase. Hans Gross a introdus ideea de *Sistem al Criminalisticii*, depășind abordarea pur descriptivă a investigației și propunând o concepție structurală: urmele, obiectele, mediul și comportamentele participanților formează împreună o *rețea causală coerentă*. Locul faptei devine, în această perspectivă, un veritabil „*organism probator*”, în care fiecare detaliu are semnificația sa logică, iar cercetarea metodică a acestei structuri permite deducerea modului în care s-a produs evenimentul. Hans Gross insistă asupra *disciplinei mentale* a investigatorului, care trebuie să gândească în termeni de cauzalitate și succesiune, nu pe bază de impresii sau presupuneri nefondate. El afirma că „*faptele vorbesc prin urmele lor*”, iar aceste urme, corelate sistematic, oferă „*imaginea dinamică a actului infracțional*” [12, p. 15-27]. Prin această abordare, Hans Gross a prefigurat metodică modernă de reconstrucție a evenimentelor: analiza logică a urmelor și a circumstanțelor materiale permite reconstituirea procesului infracțional în totalitatea sa.

Criminalistica modernă continuă să dezvolte conceptul de mecanism infracțional, integrându-l în modele tot mai complexe de analiză a criminalității. În România, de exemplu, Emilian Stancu și Adrian-Cristian Moise descriu criminalistica drept o știință în continuă adaptare la transformările mediului infracțional, având ca direcție fundamentală „*analiza evoluției modului de săvârșire a faptelor penale*” [9, p. 26-27]. Ei subliniază că progresul mijloacelor tehnice și diversificarea comportamente-

lor infracționale impun o cercetare *dinamică* a modului de operare al făptuitorilor – cercetare care nu mai poate fi *pur descriptivă*, ci trebuie să țină cont de contextul material și psihologic al comiterii faptei. Cu alte cuvinte, Emilian Stancu și Adrian-Cristian Moise argumentează că modul de operare trebuie analizat ca parte integrantă a mecanismului infracțiunii, nu separat. Ei arată că studierea evoluției modului de săvârșire are o dublă finalitate: (1) permite reconstituirea logică a procesului infracțional (ordinea și succesiunea actelor, interacțiunea dintre făptuitor și obiectul acțiunii) și (2) facilitează anticiparea comportamentului viitor al infractorului, oferind repere pentru prevenție și identificare. Prin această abordare orientată spre *dinamică și cauzalitate*, autorii racordează conceptul tradițional de analiză criminalistică la tendințele moderne ale științelor forense. Fără a-l denumi explicit, Emilian Stancu și Adrian-Cristian Moise *reflectă conceptul de mecanism al infracțiunii* atunci când discută despre interpretarea sistematică a faptelor, a urmelor și a contextelor. Ei concluzionează că *modus operandi* al făptuitorului și circumstanțele materiale în care acesta se manifestă constituie expresia concretă a mecanismului infracțional – acel *ansamblu causal de acțiuni și reacții determinat de scopul, mijloacele și condițiile comiterii*.

De asemenea, specialiștii români au accentuat necesitatea unei viziuni integrate asupra factorilor interni și externi ai mecanismului. Ion Mircea, de pildă, evidențiază că „analiza factorilor ce compun circumstanțele comiterii trebuie realizată *în mod integrat*, întrucât numai conectând circumstanțele exterioare cu acțiunile efective ale făptuitorului se poate determina succesiunea reală a evenimentelor” [18, p. 319-320]. Altfel spus, el atrage atenția că investigatorul trebuie să gândească holistic: locul faptei (cu particularitățile sale de timp, spațiu, mediu) influențează modul de acțiune al infractorului (alegerea mijloacelor,

momentul operativ, modul de acces etc.), iar acesta din urmă determină la rândul său producerea anumitor urme și evoluția situației. Numai *corelând aceste elemente* – contextul și acțiunea – se poate reconstitui fapta așa cum s-a desfășurat ea în realitate. Această viziune, care pare de bun-simț astăzi, a fost esențială în dezvoltarea conceptului de mecanism infracțional: practic, mecanismul este puntea care leagă contextul (condițiile obiective) de conduita infractorului (factorul subiectiv) într-o descriere unitară a evenimentului.

Există și alți doctrinari ai criminalisticii moderne care menționează mecanismul infracțiunii ca o structură causală și dinamică a faptelor penale. În doctrină, acest concept este reflectat atât prin analiza modului de operare (*modus operandi*), cât și prin identificarea structurii interne a comportamentului infracțional. În acest sens, autori precum Dan Voinea, Vasile Lăpăduși, Constantin Drăghici și Grigore Pătruș subliniază că „sistematizarea datelor privind modul de acțiune al infractorilor, prin cartoteci *Modus Operandi*, permite corelarea urmelor, circumstanțelor și tehnicilor folosite într-un model logic unic – apropiindu-se de ceea ce doctrina definește ca mecanism infracțional.” [30, p. 115-116]

Carmina-Elena Tolbaru [28, p. 295-301], într-o abordare interdisciplinară, arată că interacțiunea dintre *Modus Operandi* și motivația criminală oferă o viziune integrată asupra dinamicii infracționale, prin deducerea succesiunii acțiunilor și explicarea legăturii dintre comportamente și consecințe, ceea ce reflectă implicit ideea de mecanism penal.

Simion Doraș [7, p. 19-21] și Mihail Chirilă [2, p. 28-31] accentuează funcția reconstructivă a modului de operare: acesta nu este doar un element descriptiv, ci un veritabil indicator al succesiunii logice a acțiunilor și al cauzalității infracționale. În analiza lor, *modus operandi* devine o verigă între probele materiale și interpretarea logică a evenimentului.

La rândul său, unii autori [19, p. 75-84; 14, p. 23, 72, 88, 100, 133, 173, 179–182] tratează modalitățile de operare ca structuri etapizate ale mecanismului faptei, fiecare etapă fiind analizată prin prisma acțiunilor necesare, a urmelor specifice și a adaptabilității comportamentale a infractorului.

Într-o lucrare mai recentă, Vitalie Rusu și Vitalie Jitariuc [23, p. 49–50, 306, 695, 700, 702–704, 712–724] susțin că *modus operandi* trebuie analizat ca model cauzal și secvențial de acțiuni, care reflectă atât trăsăturile constante ale comportamentului infracțional, cât și interacțiunea dintre intenție, mijloace și rezultat – exact elementele definitorii ale mecanismului faptei penale.

Aceeași linie de gândire o regăsim la Mihail Gheorghiuță [10, p. 15, 267], care formulează una dintre cele mai riguroase concepții doctrinare în acest sens. Autorul consideră că identificarea mecanismului presupune corelarea dintre scopul subiectiv al făptuitorului, acțiunile sale și urmele materiale, într-un sistem coerent ce permite reconstrucția faptei în logica cauză–efect.

Astfel, contribuțiile doctrinare converg spre ideea că analiza comportamentului infracțional, urmelor, circumstanțelor și a tehnicilor de comitere trebuie realizată într-o viziune integrată, în care mecanismul comiterii infracțiunii devine un concept central, indispensabil în investigarea penală, identificarea autorului și reconstituirea procesului infracțional.

În concluzie, mecanismul comiterii infracțiunii este un concept-cheie al analizei criminalistice, care transcende diferențele de școală sau de terminologie. Fie că vorbim despre *mechanism infracțional* în accepțiunea est-europeană, fie despre *modus operandi* și reconstrucție a crimei în accepțiunea occidentală, ne referim în fond la același lucru: *a înțelege o infracțiune ca proces*, ca interacțiune între un agent (infractorul), un mediu (locul, obiectele, persoanele implicate) și acțiunile produse

de agent în acel mediu, sub imperiul anumitor motive și condiții, ducând la un rezultat. O asemenea abordare oferă investigației penale o bază logică și științifică: cunoscând mecanismul unei fapte, putem identifica mai ușor autorul (prin compararea tiparelor de acțiune), putem stabili legături între cazuri aparent dispartate și putem preveni viitoare infracțiuni prin anticiparea pașilor pe care i-ar putea repeta făptuitorul. În același timp, analiza mecanismului are importanță și în plan teoretic, deoarece contribuie la clarificarea conceptelor criminalistice fundamentale și la dezvoltarea unor metodologii unitare de cercetare. În era modernă, caracterizată de infracționalitate tot mai complexă și de volume masive de date, conceptul de mecanism infracțional rămâne un instrument esențial prin care știința investigațiilor își păstrează *rigoarea logică și capacitatea de a reconstrui adevărul* dincolo de aparențe.

Reieșind din analiza doctrinară privind *mechanismul comiterii infracțiunii*, se poate constata că în cazul actelor de corupție săvârșite de funcționarii publici cu statut special acest mecanism prezintă trăsături distinctive, determinate de specificul atribuțiilor de serviciu, de gradul de autoritate și de accesul la resurse instituționale. În esență, mecanismul comiterii acestor fapte reflectă o succesiune logică de acțiuni conștiente și interacțiuni cauzale prin care funcționarul utilizează poziția oficială pentru a obține, direct sau indirect, foloase necuvenite, materializate sub formă de bunuri, servicii, avantaje sau alte beneficii.

Pentru a contura în mod concret structura acestui mecanism, este necesară raportarea la prevederile Codului penal al Republicii Moldova, care descriu elementele esențiale ale faptelor de corupție. Astfel, articolele 324–326 definesc conduitele sancționabile – „*pretinderea, acceptarea sau primirea de foloase necuvenite (coruperea pasivă), promisiunea, oferirea sau darea acestora (coruperea activă),*

precum și *pretinderea sau primirea de avantaje pentru exercitarea unei influențe asupra unei persoane publice* (traficul de influență)” [3]. Aceste acțiuni, privite în ansamblu, constituie etapele dinamice ale mecanismului infracțional, evidențiind legătura dintre scopul subiectiv al făptuitorului și rezultatul obiectiv al faptei.

Prin urmare, mecanismul comiterii infracțiunilor de corupție de către funcționarii publici cu statut special se manifestă ca un proces compus din pregătirea, realizarea și disimularea acțiunilor ilicite, în cadrul căruia poziția de autoritate și prerogativele funcționale sunt instrumentalizate pentru obținerea unor avantaje personale. Acest mecanism, deși păstrează structura generală a infracțiunilor de corupție, se distinge prin gradul sporit de pericol social, determinat de statutul persoanei care comite fapta și de impactul asupra încrederii publice în instituțiile statului.

Din perspectivă criminalistică, pregătirea actelor de corupere este o secvență autonomă a mecanismului infracțional: o coregrafie de acțiuni anticipative prin care se construiește „situația pre-corupție”, se produce presiunea psihologică/juridică asupra țintei, se negociază parametrii tranzacției și se organizează disimularea transferului. Această etapă este recunoscută nu doar în doctrină (unde figurează ca ansamblu de acte premergătoare), ci și în practica judiciară, care consemnează, în fapt, modul de creare a dependenței și aranjamentul logistic al faptei de corupție (loc, oră, intermediar, traseu de retragere).

În jurisprudența recentă apare frecvent modelul operațional în doi pași: (i) construcția constrângerii (prin invocarea/imitarea unor proceduri penale ori contravenționale), urmată de (ii) aranjarea transferului (fixarea locului, orei, rutei, folosirea unui terț). Spre exemplu, Curtea de Apel Bălți reține explicit în motivare că un ofițer de poliție a creat artificial un context probator, a stabilit întâl-

nirea la o stație de autobuze („în apropierea magazinului *Romstal*”) cu fixarea orei 21:00–22:00, și a extorcat sume „pentru a nu porni cauza penală” [5] – scenariu care descrie exact veriga pregătitoare: presiune juridică mimată → negociere → logistică de transfer. În zona de frontieră, hotărârile privind funcționarii vamali arată pregătirea prin asimetria procedurală creată la control: se fixează momentul „oportun” (la prezentarea documentelor), se pretind sume pentru „a autoriza trecerea” fără control ori cu încălcarea procedurii – configurând, dinainte, dependența și parametrii tranzacției [26].

Pe baza doctrinei și a acestor repere jurisprudențiale², etapa de pregătire constă, în mod tipic, în următoarele acțiuni:

a) *Selectarea persoanei-țintă și colectarea datelor despre identitate, relații, situație financiară.* De exemplu, *într-o cauza, ținta este aleasă dintre persoanele „vulnerabilizate” de un presupus dosar cu droguri; se fixează rapid identitatea victimei și se construiește scenariul de presiune* [5];

b) *Crearea unor condiții reale ori aparent reale pentru a constrânge persoana să accepte darea de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă ce nu i se cuvin* (pornirea/amenințarea cu pornirea unei cauze penale, reținere, citații etc.). De exemplu, *într-o cauză penală instanța descrie folosirea atribuțiilor de control la Postul Vamal „Mirnoe” pentru a condiționa introducerea mărfurilor, ceea ce generează dependență operațională și presiune asupra plătitorului* [6]. Într-un alt exemplu, *s-a simulat depistarea „substanțelor narcotice”, s-a invocat începerea urmăririi penale și s-a chemat partea la o întâlnire, existând și presiune juridică* [5];

c) *Simularea consecințelor nefavorabile în caz de refuz* (arestare, acuzație pregătită, sechestru, sancțiuni). De exemplu, *într-o cauză*

² N.a.: analiza a fost efectuată în baza la 142 de sentințe și decizii ale instanțelor de judecată pe cazurile unde, în calitate de inculpați, au fost funcționari publici cu statut special.

instanța reține amenințarea expresă cu proces-verbal, evacuarea vehiculului la parcare și amendă, corelată cu pretinderea sumei de 400 euro – presiune tipică de pre-corupție [24]. Într-un alt caz, instanța notează amenințarea cu reținerea și „dosarul” ca „preț al refuzului”, urmată de solicitarea de bani „pentru a nu porni cauza” [5].

d) *Negocierea parametrilor* (cuanum, formă, loc, moment). De exemplu, într-un caz funcționarul indică „cum se poate rezolva”, fixează locul/ora și lasă „costul la aprecierea” dătorului, ulterior stabilind sume concrete – 50 euro, 200 lei – pentru episoade distincte [25];

e) *„Verificarea” riscurilor de control și a datelor operative / exploatarea semnalărilor* (pentru a calibra presiunea și a evita surprize, fie alegerea cadrului relativ „fără urme” ori cu vizibilitate redusă, evitare sediilor oficiale). Într-o cauză se arată folosirea „actului de suspiciune”, a culoarului roșu și a discuțiilor operative cu brokerul; funcționarul își calibrează conduita în raport cu indicatorii de control, transformându-i în levier de presiune și în pretext de negociere [4]. Într-un alt caz, *întâlnirea a avut loc* în afara instituției, la o stație publică, seara – *practică recognoscibilă în cauzele cu flagrant tocmai pentru a reduce previzibilitatea controlului* [5];

f) *Pregătirea locului și a orei primirii* de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă ce nu i se cuvin, inclusiv recunoașterea prealabilă a împrejurimilor. De exemplu, în dosarul INSP – Buiucani, locul este fixat în trafic urban (intersecție centrală) cu termen ferm „până a doua zi, ora 15:00”, iar remiterea se face prin terț – combinație tipică de control al timpului și spațiului pentru a diminua expunerea directă [24];

g) *Pregătirea unui alibi/explicații paravan* pentru eventualul flagrant (împrumut, „mulțumire”, „cheltuieli”, chitanțe de „împrumut”, justificări contabile, acte „tehnice”). De

exemplu, *în cauzele de frontieră, instanțele consemnează frecvent încercarea recalificării banilor ca „plată legitimă/servicii”, apărare respinsă; într-un caz s-a fixat natura sumelor ca faptă de corupție aferentă autorizării trecerii – nu „plată”, deși făptuitorul se afla în postura de a genera o aparență de legalitate* [26]. În cauza G. – vamă internă Petricani, instanța reține explicit emiterea de chitanțe cu date „aliniat” la greutatea din declarație, transmise prin SMS – tehnică de voalare a scopului ilicit și de parare a unui control ulterior [4];

h) *Pregătirea mijloacelor de deplasare/ieșire rapidă și a sincronizării* (alegere traseu, sincronizare, timing, trasee, coordonare în afara sediilor oficiale). De exemplu, *în cauzele cu remiterea în afara sediului, ora târzie și locul deschis permit subiectului special să-și planifice deplasarea imediat după primire* [5]. În dosarul Ungheni – poliție de frontieră & vamă, schema episodică pe „mai multe vehicule” și deplasarea între episoade în zile/ore distincte reflectă sincronizarea mobilă a participanților, cu sechestrarea ulterioară a autoturismelor în vederea confiscării speciale – indiciu că logistica mișcării a fost parte a pregătirii [27];

i) *Pregătirea intermediarilor* (colegi/rude/cunoscuți), informați sau nu de natura tranzacției. Într-o cauză se notează folosirea unui terț („cu ajutorul lui AC”), *pentru aranjarea situației de primire/întâlnire – tipar clasic de disimulare a contactului direct* [5]. În cauza INSP – Buiucani, funcționarii stabilesc ca remiterea să se facă „prin MNG”, intermediar contactat telefonic și sincronizat temporal [24]; în cauza Dubăsari – vamă, un coleg primește suma „ca restituire de datorie”, tot în logica disimulării [25].

În unele cazuri, în special în punctele vamale, pregătirea ia forma instituirii unei „reguli informale” de trecere (sumă fixă pe pasager/autocar, ori sumă în valută la prezentarea documentelor), care se anunță în prealabil șoferilor/agenților pentru a asigura fluxul

plăților; consemnările din hotărâri fixează ora, locul (ghișeu/sens de intrare) și quantumul (ex. 220 euro în aceeași zi, la orele 17:09–17:23) – indicii că pregătirea a calibrat momentul și punctul de contact pentru tranzacție [26]. Tot astfel, instanța reține pretinderea/primirea la verificarea documentelor unui autocar (fixarea intervalului orar și a sumelor) – ceea ce dovedește că pregătirea a exploatat asimetria procedurală a controlului de frontieră [5].

În cadrul mecanismului infrațional, etapa de pregătire constituie veriga de legătură dintre intenția infrațională și acțiunea propriu-zisă, determinând eficiența și nivelul de disimulare al actului de corupere. Din analiza doctrinară și jurisprudențială rezultă că pregătirea nu este o fază pasivă, ci una complexă, în care funcționarul cu statut special își organizează fapta pe plan logic, psihologic și logistic, creând condițiile favorabile pentru pretinderea, primirea sau extorcarea foloaselor necuvenite. În această etapă se definesc raporturile cauzale dintre acțiunile viitoare, se construiește dependența psihologică a persoanei-țintă și se elaborează metodele de evitare a demascării.

Examinarea hotărârilor judecătorești demonstrează că obiectul corupției reflectă competența și atribuțiile de serviciu ale funcționarului public cu statut special. Astfel, 28% din cazuri se referă la neîntocmirea sau anularea proceselor-verbale contravenționale, 17% la refuzul de a porni urmărirea penală ori la neînregistrarea faptei, 21% la încetarea urmăririi penale sau recalificarea mai blândă a faptelor, 24% la facilitarea controlului vamal și trecerea nelegală a bunurilor peste frontieră, iar 10% la alte acțiuni aflate în competența directă a funcționarului (eliberări de documente, acces în spații restricționate, vizite la persoane deținute).

Aceste procente confirmă că majoritatea faptelor de corupere sunt legate de exercitarea discreționară a atribuțiilor legale, acolo unde decizia subiectivă a funcționarului permite crearea unei dependențe între interesul

privat și puterea publică. Se observă, totodată, că în aproximativ 73% dintre cazuri, fapta de corupție este solicitată pentru acțiuni evident ilegale, iar în 27%, pentru acte aparent legale, dar folosite ca instrument de presiune.

Valorile faptei de corupție variază în funcție de natura și importanța serviciului cumpărat. În categoria de sume mici (până la 6000 lei sau echivalentul a 300 euro) se încadrează aproximativ 52% dintre cazuri, corespunzând faptelor contravenționale minore ori „iertărilor” de rutină. În categoria de sume medii (între 6000 și 20000 lei / 300–1000 euro) se înscriu 34% din cazuri, care privesc de regulă omisiuni procedurale, neînceperea unor cauze penale ori favoruri administrative. În categoria surselor ridicate de profit (peste 20000 lei/1000 euro), se regăsesc 14%, corespunzând situațiilor în care mita este oferită pentru decizii cu impact economic sau juridic major.

Pe lângă avantajele bănești, în aproximativ 18% din situații au fost identificate forme nepecuniare de recompensă – servicii, reparații, cheltuieli acoperite sau promisiuni de intervenție. În mediul vamal predomină modelul procentual (10–20%) din valoarea bunurilor tranzitate, semn al profesionalizării activității infraționale și al corelării remunerației cu beneficiul economic.

Metoda de comitere se caracterizează printr-o diversitate de forme, în funcție de gradul de risc și experiența funcționarului. Remiterea directă constituie forma dominantă, prezentă în aproximativ 68% din cazuri, fiind realizată față în față, la birou, în vehiculul de serviciu sau în locuri publice cu vizibilitate redusă. Intermedierea prin colegi, rude sau persoane de încredere apare în 22% din situații, având scopul de a fragmenta lanțul probator și de a crea o distanță formală între părți. Transmiterea codificată, prin semne, mesaje sau termeni ambigui („cost”, „serviciu”, „împrumut”), este întâlnită în 10% dintre cazuri, reprezentând un instrument de pregătire și camuflare a tranzacției.

În toate aceste variante, se remarcă o constantă: funcţionarul corupt îşi foloseşte cunoştinţele profesionale pentru a evita urmele directe – nu primeşte personal banii, stabileşte locuri intermediare de depunere sau invocă plăţi fictive pentru a genera o aparenţă de legalitate.

Cazurile de opoziţie fizică la reţinere sunt extrem de rare, reprezentând sub 6% din total. În majoritatea situaţiilor, funcţionarii manifestă o conduită de evitare, încercând să justifice fapta prin explicaţii alternative: împrumut, restituire de datorie, recompensă simbolică. În 21% din cauze s-au observat tentative de distrugere a probelor, abandonarea de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă ce nu i se cuvin sau refuzul de a semna procesele-verbale. Această lipsă de agresivitate confirmă existenţa unei pregătiri prealabile, în care se prevede şi scenariul flagrantului, iar făptuitorul acţionează controlat, cu o minimă expunere personală.

Durata dintre momentul presiunii şi realizarea tranzacţiei variază în funcţie de natura faptei. Solicităările imediate (în câteva minute sau ore) reprezintă 38% din cazuri, specifice situaţiilor contravenţionale sau controalelor rutiere. Solicităările pe termen scurt (24-48 de ore) acoperă aproximativ 26%, corespunzând mitei negociate după o primă discuţie. Durata medii, de câteva zile, reprezintă 25%, fiind întâlnite în cauze vamale sau administrative. Durata lungi, ce depăşesc o săptămână, apar în 11% din cazuri, caracteristice schemelor repetate sau tranzacţiilor fragmentate în mai multe tranşe.

Tendinţa generală arată că corupţia mică se solicită rapid, în timp ce corupţia mare necesită o etapă de pregătire prelungită, cu verificări, intermediari şi justificări scriptice. Cu cât valoarea este mai mare, cu atât creşte nivelul de organizare şi disimulare, transformând actul într-o operaţiune complexă.

Pe baza acestor repere, etapa de pregătire se desfăşoară după un model logic şi previzibil: identificarea persoanei-ţintă (100%),

construcţia dependenţei juridice sau psihologice (82%), simularea consecinţelor nefavorabile (69%), negocierea parametrilor tranzacţiei (71%), verificarea riscurilor de control (57%), stabilirea locului şi orei întâlnirii (63%), crearea justificărilor paravan (44%), implicarea intermediarilor (22%) şi planificarea retragerii (18%). Toate aceste acţiuni indică un grad ridicat de premeditare şi o cultură infracţională adaptată la mecanismele de investigare.

Din perspectivă criminalistică, fiecare element al pregătirii are o semnificaţie probatorie distinctă: convorbirile telefonice, mesajele cu limbaj codificat, alegerea locaţiilor neobişnuite şi justificările contabile constituie indicii esenţiale pentru reconstituirea lanţului causal al evenimentului. Ele dezvăluie nu doar existenţa intenţiei, ci şi raţionalitatea criminală a funcţionarului, capabil să anticipeze riscurile şi să acţioneze după o logică defensivă.

Pregătirea actelor de corupere de către funcţionarii publici cu statut special este o etapă activă, strategică şi, în multe situaţii, concomitentă cu pregătirea ascunderii faptelor. Funcţionarul anticipează consecinţele, îşi creează paravane legale şi planifică interacţiunile pentru a controla atât dătorul, cât şi eventualele riscuri de expunere. Cu cât miza este mai mare, cu atât creşte gradul de sofisticare, profesionalizare şi rezistenţă la probare.

Prin urmare, analiza procentuală şi calitativă a practicii judiciare demonstrează că majoritatea actelor de corupere (peste 70%) sunt rezultatul unei etape pregătitoare deliberate, menite să ofere aparenţa legalităţii şi să asigure impunitatea funcţionarului. Studiarea acestei etape oferă cheia înţelegerii mecanismului infracţional şi a modalităţilor optime de descoperire, documentare şi prevenire a corupţiei instituţionale.

Concluzii

Mecanismul comiterii corupţiei de către funcţionari cu statut special se manifestă ca

o succesiune logică de operațiuni—pregătire, realizare, disimulare—în care intenția, selecția mijloacelor și ordinea acțiunilor produc, în mod necesar, un set coerent de urme. Tratarea acestui lanț ca obiect central al investigației permite reconstituirea procesului infracțional prin corelarea sistematică a probelor documentare, digitale, comunicaționale și materiale, cu prioritizarea etapelor-cheie care explică trecerea de la plan la execuție și de la execuție la ocultare.

Înțelegerea mecanismului ca „arhitectură funcțională” a faptei oferă un cadru de comandă pentru organul de urmărire penală: orientarea versiunilor, activarea timpurie a expertizelor, ordonarea actelor procesuale și testarea ipotezelor prin convergență probatorie. Această abordare mută accentul de la inventarierea fragmentară a probelor la validarea cauzală a întregului proces, crescând reziliența cauzei penale și capacitatea de individualizare a autorului.

Referințe bibliografice

1. BARNES, H.E. & N.K. Teeters, *New Horizons in Criminology* (Prentice Hall, New York, 1943), pp. 232–233.
2. CHIRILĂ, Mihail, *Criminalistică. Note de curs*, Chișinău: Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, 2014, pp. 28–31.
3. Codul penal al Republicii Moldova nr. Nr. 985 din 18-04-2002. Publicat : 14-04-2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195. Republicat în temeiul articolului III lit. c) al Legii nr. 277-XVI din 18 decembrie 2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 41- 44, art.120.
4. Decizia Colegiul penal al Curții de Apel Chișinău din 11.09.2019, emisă în Dosarul nr. 1r-65/19. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/131E99DC-BB39-448A-9369-4120D199968A [accesată: 14.03.2024].
5. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 26.09.2023, emisă în Dosarul nr. 1a-434/2023. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2EAFEAF3-70A9-4648-BA9C-59074457345B [accesată: 18.10.2024].
6. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Cahul din 14.10.2019, emisă în Dosarul nr. 1-17016293-05-1a-15042019. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9D80770A-96B4-4C33-BA0D-8E3E6B0-B079D [accesată: 19.10.2024].
7. SIMION, Doraș. *Criminalistica*, Chișinău: Editura Cartea Juridică, 2011, p. 19–21. ISBN 978-9975-53-015-6.
8. DOUGLAS, J. E., A. W. BURGESS, A. G. BURGESS, R. K. Ressler (2006) *Crime classification manual*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, p. 35. 557 p. ISBN 978-1-118-30505-8.
9. STANCU, Emilian, MOISE, Adrian-Cristian. *Criminalistica. Elemente de tehnică și de tactică a investigării penale*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 26–27. ISBN 978-606-673-482-0.
10. GHEORGHIȚĂ, Mihail, *Tratat de criminalistică*, Chișinău: F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2017, pp. 15, 267. ISBN 978-9975-53-834-3.
11. HANS, Gross, *Criminal Investigation: A Practical Handbook for Magistrates, Police Officers and Lawyers* (trad. engleză, 1924, Sweet & Maxwell, Londra), p. 478.
12. HANS, Gross, *Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik*, Graz, 1893; reeditat ulterior ca *Handbuch der Kriminalistik*, Berlin: De Gruyter, 10. Auflage, 1970, p. 15–27, 145–152;
13. Hazelwood RR, Warren JI (2003), *Linkage analysis: modus operandi, ritual, and signature in serial sexual crime*. *Aggress Violent Behav.* Vol. 8, p. 589. Disponibilă: https://www.researchgate.net/publication/223190701_Linkage_analysis_Modus_operandi_ritual_and_signature_in_serial_sexual_crime
14. JITARIUC, Vitalie, *Metodica investigării infracțiunilor de trafic de ființe umane. Monografie*, București: [US Cahul / Edit.], 2022, pp. 23; 72; 88; 100; 133; 173; 179–182. 281 p. ISBN: 9786062616250.
15. JOHN, Horswell (ed.), *The Practice of Crime Scene Investigation*, CRC Press, London/ New York, 2004, p. 35–47, 210–226. ISBN 978-0-7484-0609-8.
16. LOCARD, Edmond, *L'enquête criminelle et les méthodes scientifiques*, Ernest Flammarion, Paris, 1920, p. 5–12, 187–192.
17. MARAIS, C.W. & Van Rooyen, H.J.N.

(1990) *Crime investigation*. Pretoria: Promedia, p. 66. 195 p.

18. MIRCEA, Ion, *Criminalistica*, Ediția a II-a, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1994, p. 319–320.

19. OSTAVCIUC, Dinu, *Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii*, Editura Pro Universitaria, București, 2023, 250 p. ISBN: 978-606-26-1707-3;

20. PETER, Stelfox, *Criminal Investigation: An Introduction to Principles and Practice*, Routledge, London/New York, 2013, p. 72–79, 115–121. ISBN 978-1-134-73320-0.

21. RICHARD, Saferstein, *Forensic Science: From the Crime Scene to the Crime Lab*, Second Edition (Pearson New International Edition), Pearson Education Limited, Harlow, 2014, p. 38–40. ISBN 978-1-292-06067-7.

22. ROSS, M. Gardner, *Practical Crime Scene Processing and Investigation* (2nd ed., CRC Press, Boca Raton, 2011), cap. “The Role of Crime Scene Analysis and Reconstruction”, pp. 361–378.

23. RUSU, Vitalie, JITARIUC, Vitalie, *Tratat de criminalistică. Partea I: Noțiuni generale – Tehnica criminalistică*, București: Editura Pro Universitaria, 2023, pp. 49–50, 306, 695, 700, 702–704, 712–724. ISBN 978-606-26-1334-1.

24. Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, din 26.12.2024, emisă în Dosarul nr. 1-2697/2022. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/D52F4344-F939-4689-BA78-F2020F22B546 [accesată: 22.05.2025].

25. Sentința Judecătoriei Criuleni, sediul Dubăsari, din 12.08.2019, emisă în Dosarul nr. 1-145/17. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0A45AF38-B829-420B-8C6A-B7E16DBA9040 [accesată: 06.04.2023].

26. Sentința Judecătoriei Hîncești, din 17.02.2017, emisă în Dosarul nr. 1-448/16. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4EF21BE7-E2F8-E611-80D3-0050568-B4AB5 [accesată: 16.04.2023].

27. Sentința Judecătoriei Ungheni, sediul Central, din 30.01.2025, emisă în Dosarul nr. 1-458/2019. Disponibilă: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/89B4C70B-076F-48CD-A111-2543D77DFA89 [accesată: 23.04.2025].

28. TOLBARU, Carmina-Elena, „Profiling

overview in forensic investigations”, în *International Journal of Legal Studies and Opinions*, 2024, pp. 295–301.

29. TURVEY, B., (2011) *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis*, (4th. ed.), ELSEVIER, San Diego, California, p. 334.

30. VOINEA, Dan, LĂPĂDUȘI, Vasile, DRĂGHICI, Constantin, PĂTRUȚ, Grigore, „Cartotecile *Modus Operandi* în România”, în *Revista de Criminologie, Criminologie și Penologie*, nr. 3/2018, pp. 115–116 și urm.

31. БОГДАНОВ, Б. Е., ВАСИЛЬЕВ, А. Н., КОЛДИН В. Я., ПРИТУЗОВА, В. А., САМОШИНА, З. Г., ШЕВЧЕНКО, Б. И., ЯБЛОКОВ, Н. П., ЯКИМЧЕНКО, Е. А., Отв. ред.: Васильев А.Н., Криминалистика. Учебник, Изд-во Моск. ун-та, Москва, 1971, с. 8, 564 с.

32. ДУЛОВ, А. В. Основы исследования объектов криминалистики//Криминалистика / Под ред. А.В.Дулова. - Минск, 1996. - С. 79.

33. ЕРМОЛОВИЧ, В. Ф. Способы и механизм преступления, Способы и механизм преступления, Минск, 2000, - 107 с.

34. КОЛДИН, В. Я., КОРУХОВ, Ю. Г. Механизм преступления и вещественные источники криминалистической информации. // Криминалистика социалистических стран. - М., 1986. - С. 334.

35. КУСТОВ, А. М. Криминалистическая концепция механизма преступления, Вестник МФЮА № 2 / 2016, сс. 164-169. Disponibilă: <https://cyberleninka.ru/article/n/kriminalisticheskaya-kontseptsiya-mehanizma-prestupleniya>.

36. ХАЛИКОВ, Л. Н., Особенности расследования получения взятки должностными лицами правоохранительных органов, Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, 12. 00. 09. - уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность, Уфа 2005, с. 52. 61: 05-12/1028.

37. ЯБЛОКОВ, Н. П. Криминалистика: учебник и практикум для вузов / Н. П. Яблочкиков. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : Издательство Юрайт, 2025. – 239 с. – (Высшее образование). – ISBN 978-5-534-11035-7. Disponibilă: <https://urait.ru/book/kriminalistika-559679>

CZU 347.9(478)

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2025.1.02>

VETTING IN THE MOLDOVAN JUDICIAL SYSTEM: EXCESSIVE FORMALISM OR A FAIR FILTER?

Natalia GAVRILENCO

Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: natalita.gavrilenco@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2043-3917>

This article examines the vetting process within the judicial system of the Republic of Moldova, with a particular focus on the application of legal provisions concerning the withdrawal of candidates from the evaluation procedure. The study explores the consistency between the legislative framework and institutional practice, highlighting discrepancies in the interpretation and enforcement of relevant legal norms. It analyzes applicable legislation, decisions of the Evaluation Commission, and relevant national case law in order to assess their impact on the legal status and rights of candidates subject to vetting. The research identifies risks related to excessive formalism and legal uncertainty arising from ambiguous or insufficiently regulated procedures. The conclusions emphasize the need to strengthen procedural safeguards, transparency, and interpretative coherence, in order to ensure a fair, predictable, and proportionate vetting process aligned with the principles of the rule of law.

Keywords: external evaluation, Vetting Commission, withdrawal from competition, integrity, judges, procedural formalism.

VETTINGUL ÎN SISTEMUL JUDICIAR DIN REPUBLICA MOLDOVA: FORMALISM EXCESIV SAU FILTRU ECHITABIL?

Articolul analizează procesul de vetting în sistemul judiciar din Republica Moldova, cu un accent special pe aplicarea normelor legale privind retragerea candidaților din procedura de evaluare. Studiul urmărește coerența dintre cadrul normativ și practica instituțională, evidențiind discrepanțele apărute în interpretarea și aplicarea prevederilor legale de către autoritățile competente. Sunt examinate actele normative relevante, deciziile Comisiei de evaluare, precum și jurisprudența națională, pentru a evalua impactul acestora asupra statutului juridic și drepturilor candidaților supuși vettingului. Analiza evidențiază riscurile excesului de formalism și ale insecurității juridice generate de lipsa unor reguli clare și previzibile. Concluziile subliniază necesitatea consolidării garanțiilor procedurale, a transparenței și a coerenței interpretative, pentru asigurarea unui proces de vetting echitabil, proporțional și compatibil cu principiile statului de drept.

Cuvinte-cheie: evaluare externă, Comisia de Vetting, retragere din concurs, integritate, judecători, formalism procedural.

LE VETTING DANS LE SYSTÈME JUDICIAIRE DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA: FORMALISME EXCESSIF OU FILTRE ÉQUITABLE?

Cet article analyse le processus de vetting dans le système judiciaire de la République de Moldova, en mettant l'accent sur l'application des normes juridiques relatives au retrait des candidats de la procédure d'évaluation. L'étude examine la cohérence entre le cadre législatif et la pratique institutionnelle, en mettant en évidence les divergences apparues dans l'interprétation et l'application des dispositions légales. Sont analysées les normes juridiques pertinentes, les décisions de la Commission d'évaluation ainsi que la jurisprudence nationale, afin d'évaluer leur impact sur le statut juridique et les droits des

candidats soumis au vetting. L'analyse révèle les risques liés à un formalisme excessif et à l'insécurité juridique résultant de procédures insuffisamment claires et prévisibles. Les conclusions soulignent la nécessité de renforcer les garanties procédurales, la transparence et la cohérence interprétative, afin d'assurer un processus de vetting équitable, proportionné et conforme aux principes de l'État de droit.

Mots-clés: évaluation externe, Commission de vetting, retrait de la procédure, intégrité, juges, formalisme procédural.

ВЕТТИНГ В СУДЕБНОЙ СИСТЕМЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА: ЧРЕЗМЕРНЫЙ ФОРМАЛИЗМ ИЛИ СПРАВЕДЛИВЫЙ ФИЛЬТР?

В статье анализируется процесс веттинга в судебной системе Республики Молдова с особым акцентом на применение правовых норм, регулирующих отказ кандидатов от участия в процедуре оценки. Исследование направлено на выявление степени согласованности между законодательной базой и институциональной практикой, а также на определение расхождений в толковании и применении соответствующих правовых положений. Анализируются нормы действующего законодательства, решения Комиссии по оценке и релевантная национальная судебная практика с целью оценки их влияния на правовой статус и права кандидатов, проходящих веттинг. В работе выявляются риски чрезмерного формализма и правовой неопределенности, обусловленные недостаточной ясностью процедур. В заключение подчеркивается необходимость укрепления процессуальных гарантий, прозрачности и единообразия правоприменения для обеспечения справедливого, предсказуемого и соответствующего принципам правового государства процесса веттинга.

Ключевые слова: внешняя оценка, Комиссия по веттингу, отказ от участия в конкурсе, добросовестность, судьи, процессуальный формализм.

Introducere

Reforma sistemului judiciar din Republica Moldova a devenit o prioritate strategică în contextul luptei împotriva corupției și al alinării la standardele europene. Un pilon central al acestei reforme îl constituie vetting-ul – un proces de evaluare externă și extraordinară a judecătorilor și procurorilor, conceput pentru a filtra sistemul de persoane compromise și pentru a consolida încrederea publicului în actul de justiție. În mod particular, acest mecanism a fost aplicat începând cu evaluarea candidaților la funcțiile din organele de auto-administrare (CSM, CSP), extinzându-se ulterior asupra judecătorilor Curții Supreme de Justiție, ai curților de apel și ai altor instanțe.

Articolul de față își propune să analizeze în ce măsură vetting-ul reprezintă un mecanism corect și eficient de selecție a magistraților sau dacă, dimpotrivă, riscă să devină un exercițiu formalist, excesiv birocratic și potențial arbitrar. **Cercetarea se concentrează în mod spe-**

cial pe regimul juridic al retragerii din procesul de evaluare, un aspect controversat și insuficient clarificat în legislația națională.

Metoda utilizată constă în analiza juridico-doctrinară a cadrului normativ (Legea nr. 26/2022, Legea nr. 65/2023 și Legea nr. 252/2023), corelată cu examinarea practicii decizionale a Comisiei de Vetting și a jurisprudenței Curții Supreme de Justiție. Studiul este completat de un studiu de caz care reflectă modul în care a fost interpretată și aplicată legislația în cazuri concrete de retragere din concurs.

Rezultatele cercetării indică o discrepanță între litera legii și practica națională. Deși cadrul legal prevedea inițial că retragerea voluntară din concurs echivalează cu nepromovarea evaluării, ulterior Comisia de Vetting a modificat interpretarea acestor norme, stabilind că retragerea din inițiativă proprie a candidatului indiferent de motivul invocat de acesta este echivalată prin efectul legii cu nepromovarea evaluării. Totuși,

unica consecință juridică în acest caz este imposibilitatea candidatului de a participa la concurs. Legea nu prevede interdicția de a participa ulterior la alte concursuri. Această schimbare de practică, validată inclusiv prin jurisprudență, reprezintă un pas important spre asigurarea unui proces echitabil și mai puțin punitiv, chiar dacă nu este susținută explicit de modificări legislative.

Contextul reformei judiciare în Republica Moldova

Procesul de reformă a justiției în Republica Moldova a fost impulsionat de necesitatea alinierii la standardele statului de drept și ale Uniunii Europene, în contextul candidaturii Moldovei pentru aderarea la UE. Unul dintre cele mai ambițioase și controversate mecanisme introduse în acest proces a fost vetting-ul, adică evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor, axată pe verificarea integrității și profesionalismului acestora.

Scopul declarat al acestui proces este de a curăța sistemul judiciar de persoane compromise, de a preveni influențele politice sau corupte în selecția și promovarea magistraților și de a întări încrederea cetățenilor în instituțiile de drept ale statului [1]. Această reformă vine pe fondul unei percepții publice negative persistente, conform căreia sistemul de justiție este inefficient și vulnerabil la influențe politice sau economice [2].

Independența și integritatea sistemului judiciar sunt factori esențiali pentru consolidarea statului de drept, garantarea drepturilor fundamentale și funcționarea corectă a instituțiilor. În acest sens, vetting-ul a fost privit de autorități și de partenerii internaționali drept un filtru necesar, deși extrem de sensibil, în evaluarea corpului magistral.

Întrebarea fundamentală care stă la baza acestui articol este: *Reprezintă vetting-ul un mecanism corect și eficient de selecție a magistraților sau riscă să devină un exercițiu*

excesiv de formalism, cu efecte nejustificat punitive?

Această dilemă se manifestă în special în interpretarea și aplicarea prevederilor legale referitoare la *retragerea din procesul de evaluare* – un aspect esențial care implică nu doar reguli de procedură, ci și principii fundamentale de echitate, acces la funcții cu demnitate publică și protecție a reputației profesionale.

Procesul de vetting este reglementat printr-un cadru legislativ complex care include:

- **Legea nr. 26/2022**, privind evaluarea candidaților la funcțiile din organele de auto-administrare ale sistemului judecătoresc și al procuraturii (CSM și CSP);

- **Legea nr. 65/2023**, care vizează evaluarea integrității magistraților, în special a celor de la CSJ;

- **Legea nr. 252/2023**, care reglementează evaluarea judecătorilor din funcțiile de conducere din instanțele de fond și apel [3].

Pe baza acestor legi:

- sunt evaluați atât judecători și procurori în funcție, cât și candidați din afara sistemului-reprezentanți ai societății civile;

- retragerea din concurs are efecte juridice diferite în funcție de calitatea persoanei evaluate și de legea aplicabilă.

Comisia de Vetting a fost creată ca un organ ad-hoc, cu un mandat temporar, având misiunea exclusivă de a evalua judecătoria de la CSJ și de a filtra accesul la funcții de conducere. Acestui organ i s-a conferit un statut juridic aparte, diferit de cel al unei autorități publice clasice, fapt ce a generat dezbateri în doctrina administrativă privind natura actelor sale și căile de atac posibile [4].

În perioada 2023–2024, procesul de vetting a avut un impact semnificativ asupra structurii corpului de magistrați. Potrivit datelor oficiale, aproximativ **100 de judecători** au părăsit sistemul în doar doi ani, mulți dintre aceștia alegând să demisioneze înainte de inițierea evaluării. Printre aceștia se numără

22 din cei 25 de judecători ai Curții Supreme de Justiție și peste 30 de magistrați ai curților de apel [5].

Această dinamică masivă a fost interpretată de unii drept o formă de rezistență a sistemului față de reformă, iar de alții – drept o dovadă că evaluarea are efect de “autocurățare”. În același timp, Comisia a semnalat că următoarea etapă a reformei va viza Procuratura Generală și procuraturile specializate, ceea ce sugerează o continuare a acestui proces amplu de restructurare [6].

Ultima etapă în desfășurare, conform informațiilor oficiale, vizează evaluarea președinților și vicepreședinților de instanțe judecătorești. La data de 2 mai 2025, Comisia de Vetting a notificat 24 de judecători aflați în aceste funcții, solicitând inițierea procesului de evaluare a integrității financiare și etice, în temeiul Legii nr. 252/2023. Termenul legal pentru depunerea documentației relevante a fost de 20 de zile. În urma procesării dosarelor, s-a constatat că 14 dintre cei 24 de judecători notificați au respectat cerințele procedurale și vor continua procesul de evaluare [7].

Studiu de caz: Retragera din concurs în procesul de vetting – între normă legală și practică administrativă

În cadrul procesului de vetting, unul dintre cele mai contestate și neclare aspecte vizează regimul juridic aplicabil în legătură cu retragerea candidaților din evaluare.

Conform art. 13 alin. (1) din Legea nr. 26/2022, „retragerea din concurs (...) se echivalează cu nepromovarea evaluării”, indiferent de motivul invocat [8]. Această formulare pare a institui o prezumție absolută de nepromovare, chiar și în lipsa unei evaluări de fond.

În paralel, articolul 14 alin. (8) din aceeași lege reglementează procedura de contestare a deciziilor Comisiei de evaluare și competențele Curții Supreme de Justiție. Astfel, completul special de judecată instituit la nivelul CSJ poate doar:

- a) respinge contestația;
- b) admite contestația și dispune o singură reevaluare;
- c) constata promovarea/nepromovarea în caz de contestație repetată. [9]

Importanța acestor prevederi derivă din faptul că legea nu conferă instanței posibilitatea de a anula complet o decizie de retragere fără reevaluare, iar Comisia, la rândul ei, are competențe limitate în ceea ce privește interpretarea normelor de retragere.

Astfel, în decizia pronunțată de Curtea Supremă de Justiție la data de 2 ianuarie 2024 în dosarul nr. 3-1/24, completul de judecată a respins cererea depusă de Natalia Gavrilenco, care solicita anularea deciziei Comisiei de evaluare din 22 decembrie 2023, adoptată în temeiul art. 29 din Regulamentul Comisiei Vetting, și care a consemnat statutul de „Nepromovat” ca efect al retragerii [9]. Totuși, această decizie a generat dezbatere juridică semnificativă și a determinat o reevaluare a modului în care Comisia abordează retragerile ulterioare inițierii evaluării, orientându-se spre practici mai conforme cu principiile proporționalității și reputației profesionale.

Un alt exemplu revelator este cazul *Sorbalo Stanislav*, fost candidat judecător pentru organele de autoadministrare. În acel dosar, Comisia de evaluare a decis, la 19 ianuarie 2024, să înceteze procedura de evaluare ca urmare a demisiei acestuia din funcție, fără a dispune reevaluare și fără a emite decizie de nepromovare [10]. Această decizie pare să contrazică în mod direct prevederile art. 13 alin. (1) din Legea nr. 26/2022, potrivit căreia: „Retragerea din concurs a unui candidat (...) se echivalează cu nepromovarea evaluării.” [11]

Deși candidatul *Sorbalo* se afla deja în proces de reevaluare – etapă permisă în condiții excepționale doar în urma admiterii unei contestații potrivit art. 14 alin. (8) lit. b) din Legea nr. 26/2022 [11] – Comisia a interpretat retragerea prin demisie ca o pierdere a calității

de candidat, ceea ce, în viziunea sa, justifică încetarea procedurii fără calificativ. Astfel, în loc de o decizie de „Nepromovat”, Comisia a emis o hotărâre de „încetare a procedurii”.

Această abordare a fost validată de Curtea Supremă de Justiție prin decizia pronunțată la 3 aprilie 2024, în care s-a menționat că:

„Comisia a constatat imposibilitatea continuării evaluării ca urmare a pierderii statutului de judecător” [12].

Această poziție contrazice însă în mod flagrant dispoziția imperativă din art. 13 alin. (1) din Legea nr. 26/2022, potrivit căreia retragerea atrage efectul automat de nepromovare. Practic, Comisia a creat un regim de excepție care nu are fundament legal expres, iar această evoluție administrativă, poate părea rațională în logica protejării reputației candidaților.

Ba mai mult, participarea la concursuri publice este o manifestare a libertății individuale a unei persoane. Renunțarea la orice funcție sau la concursuri de accedere în funcții este de asemenea o libertate individuală. Participarea la concursuri publice nu poate fi o obligație. Pentru renunțarea la dreptul de a participa la concurs nu trebuie să existe sancțiuni de tipul celor prevăzute în alin. (1) art.14 din Legea nr.26/2022.

Amintim, că conform art. 8 din Legea nr. 26/2022, se consideră că un candidat corespunde criteriului de integritate etică dacă în privința acestuia nu există suspiciuni rezonabile privind comiterea actelor de corupție, actelor conexe actelor de corupție sau faptelor coruptibile, nu a încălcat regimul juridic al declarării averii. Pentru evaluarea integrității financiare a candidatului, Comisia de evaluare verifică dacă candidatul a achitat impozitele (adică nu a comis evaziune fiscală) etc. Conform alin. (5) art.13 al Legii 26/2022 ”se consideră că un candidat nu întrunește criteriile de integritate dacă s-a constatat existența unor dubii serioase privind conformitatea candidatului cu cerințele prevăzute la art. 8, care nu au

fost înlăturate de către persoana evaluată.” Și aceste dubii serioase nu pot fi răsturnate prin nici o altă decizie sau procedură legală.

Astfel, nepromovarea evaluării are un specific extrem de mare în contextul procedurii de Vetting: ”nepromovarea” evaluării în contextul Vettingului nu înseamnă că pur și simplu că candidatul nu a câștigat un concurs, ci reprezintă de facto o sancționare a candidatului retras din concurs, care, pe lângă consecința naturală de a nu obține funcția la care aspira, urmare a retragerii voluntare din concurs, mai este supus și stigmatizării, cu potențialul de a afecta grav demnitatea și reputația, prin prezumarea de a fi implicat în acte criminale, lipsit de integritate etică sau financiară.

Această etichetare sau prezumție se instituie inclusiv în cazul lipsei unei evaluări din partea comisiei, în lipsa unor probe sau audieri a candidatului retras din concurs.

Contrar cu ceea ce a decis Comisia Vetting, Curtea Constituțională, prin *decizia din 13 iunie 2024* a menționat: „... Decizia de retragere din concurs nu răspunde la întrebarea dacă candidatul corespunde sau nu criteriilor de integritate etică și financiară și nu reprezintă în acest sens o decizie de nepromovare a evaluării. Legislatorul, așa cum prevede în norma contestată, „echivalează *retragerea din concurs* cu *nepromovarea evaluării*”, atribuind deciziei de retragere efectul juridic al unei decizii de neadmitere a candidatului la concurs.”

Norma legală potrivit căreia *retragerea unui candidat din procesul de vetting echivalează cu nepromovarea evaluării* comportă serioase probleme de compatibilitate cu standardele CEDO, în special cu dreptul la un proces echitabil (art. 6 §1 și §2), dreptul la viață privată (art. 8) și principiul nediscriminării (art. 14).

Această normă instituie o prezumție absolută de lipsă de integritate, fără ca vreo autoritate să fi analizat fondul dosarului, fără audiere, fără prezentarea probelor și fără justificare

individualizată. Calificativul de „nepromovat” atribuit automat unei persoane care se retrage voluntar este echivalent cu o sancțiune morală, stigmatizantă, care se răsfrânge negativ asupra carierei și reputației profesionale. Jurisprudența CtEDO – inclusiv în cauza *L.B. c. Ungaria (2023)* – a stabilit că publicarea unor informații inexacte sau înșelătoare privind o persoană într-un registru oficial accesibil publicului, fără o analiză de proporționalitate și fără o justificare individuală, încalcă dreptul la viață privată și reputație.

Mai mult, aplicarea acestei norme într-un mod rigid, fără a permite retragerea onorabilă din concurs pentru motive obiective (cum ar fi schimbarea opțiunii de carieră, sănătatea, evenimente personale), depășește marja de apreciere a statului și încalcă principiul proporționalității. În condițiile în care nu s-a realizat nicio evaluare de fond, echivalarea retragerii cu nepromovarea transformă un act voluntar într-o etichetare negativă, contrar principiilor stabilite în cauze precum *Sida-bras și Džiautas c. Lituania* sau *Denisov c. Ucraina*, unde CtEDO a subliniat că măsurile administrative care afectează semnificativ reputația profesională trebuie să fie justificate, individualizate și să nu depășească ceea ce este necesar într-o societate democratică. Din această perspectivă, dispoziția analizată din Legea nr. 26/2022 operează mai curând ca o sancțiune automată, cu efect discriminatoriu și disproporționat, incompatibilă cu spiritul Convenției.

În prezent, se conturează cel puțin **trei regimuri de tratament** contradictorii în ceea ce privește retragerea din concurs:

1. În cazul *Gavrilenco*, retragerea din inițiativă proprie a candidatului în privința căruia a fost inițiată evaluarea, Comisia adoptă o decizie de constatare a retragerii din concurs;

2. În cazul *Sorbalo*, retragerea prin demisie a condus la încetarea procedurii fără decizie calificativă;

3. În următoarele cazuri de retragere, Comisia nici măcar nu mai emite o decizie, lăsând CSP/CSM să adopte o hotărâre, cu potențialul de a evita complet orice sancțiune administrativă sau cale de atac.

Această triadă de soluții reflectă o profundă lipsă de coerență și creează un precedent periculos de insecuritate juridică.

Un caz recent care pune în lumină din nou ambiguitățile regimului juridic aplicabil retragerii din procesul de evaluare este cel al Veronicăi Dragalin, fosta șefă a Procuraturii Anticorupție. La data de 17 mai 2025, aceasta și-a prezentat demisia din funcție [13], deși se afla în plin proces de vetting organizat în baza Legii nr. 252/2023, care vizează procurorii din funcțiile-cheie din cadrul Procuraturii Generale, Procuraturii Anticorupție și PCCOCS. Conform reglementărilor în vigoare, în cazul nepromovării evaluării, candidatul este eliberat din funcție și nu mai are dreptul de a ocupa funcții de demnitate publică sau de a activa ca procuror sau judecător pentru o perioadă de 5 până la 7 ani [14].

Demisia voluntară a Veronicăi Drăgălin, depusă în cursul procedurii de evaluare, a fost tratată de Comisia Vetting ca echivalentă cu nepromovarea evaluării [15], în conformitate cu art. 13 alin. (1) din Legea nr. 26/2022 și prevederile exprese ale Legii nr. 252/2023. Această abordare rigidă, care ignoră circumstanțele personale invocate și momentul exact al retragerii, consolidează o practică sancționatorie automată, în pofida jurisprudenței anterioare variabile. În contextul precedentelor divergente din dosarele Gavrilenco și Sorbalo, modul de aplicare a legii în cazul Drăgălin confirmă incoerența normativă și lipsa de previzibilitate a mecanismului de vetting, care pare să se îndepărteze de principiile proporționalității și echității procedurale.

Această stare de fapt subliniază nevoia stringentă de revizuire legislativă clară și coerentă, pentru a evita arbitrarul administrativ

și a proteja nu doar drepturile candidaților, ci și legitimitatea și credibilitatea procesului de vetting.

Concluzii

Procesul de vetting din Republica Moldova, deși conceput ca un mecanism de reformă a sistemului judiciar și de restabilire a încrederii în justiție, relevă în practică numeroase tensiuni între litera legii, interpretarea normelor și aplicarea lor efectivă. Studiul de față a demonstrat că problema retragerii candidaților din procesul de evaluare externă ridică multiple semne de întrebare cu privire la coerența juridică, predictibilitatea procedurii.

Această varietate de tratamente, în contradicție directă cu prevederile legale, afectează transparența, securitatea juridică și previzibilitatea procesului de vetting. În plus, lasă loc speculațiilor privind arbitrarul și discreționarul deciziilor, subminând chiar scopul reformei: recâștigarea încrederii în sistemul de justiție.

Referințe bibliografice

1. Guvernul Republicii Moldova, *Conceptul privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor*, 2021. Disponibil la: https://justice.gov.md/public/files/Concept_EEJP_15_11_2021_1.pdf (accesat la 28 mai 2025).
2. Freedom House, *Nations in Transit 2023 – Moldova Country Report*, 2023.
3. Legea nr. 26/2022 privind unele măsuri pentru asigurarea integrității în procesul de selecție în funcțiile din sistemul judecătoresc, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 171/2022; Legea nr. 65/2023; Legea nr. 252/2023.
4. Codul administrativ al Republicii Moldova, Cod nr. 116 din 19.07.2018, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 309–320/466 din 17.08.2018, cu modificările ulterioare (inclusiv prin Legea nr. 284 din 05.12.2024, *MO* nr. 513–515 din 07.12.2024, art. 710, în vigoare din 07.01.2025), art. 3 și art. 6, privind caracterul actelor administrative.

5. Comisia de Vetting, *Comunicate de presă* (2023–2024). Disponibil la: <https://vetting.md> (accesat la 28 mai 2025).

6. Ministerul Justiției, *Raport privind implementarea reformei justiției*, mai 2024.

7. Comisia de Vetting, „14 dintre cei 24 de președinți și vicepreședinți de instanțe notificați rămân în procesul de evaluare externă”, *Comunicat de presă*, 22 mai 2025. Disponibil la: <https://www.vettingmd.eu/ro/comunicate-de-presa/14-dintre-cei-24-de-presedinti-si-vicepresedinti-de-instante-notificati-raman-in-procesul-de-evaluare-externa>

8. Legea nr. 26/2022, art. 13 alin. (1), privind echivalarea retragerii din concurs cu nepromovarea evaluării.

9. Curtea Supremă de Justiție, *Decizie în cauza Gavrilenco v. Comisia de evaluare*, Dosar nr. 3-1/24, Nr. PIGD 2-24000567-01-3-02012024, pronunțată la 2 ianuarie 2024. Disponibil la: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=76998

10. Comisia de evaluare, *Decizia din 19 ianuarie 2024 în cauza Sorbalo Stanislav*. Disponibil la: <https://www.vettingmd.eu>

11. Legea nr. 26/2022, art. 13 alin. (1), privind măsurile aferente selectării candidaților în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor.

12. Curtea Supremă de Justiție, *Decizie în cauza Sorbalo Stanislav v. Comisia de evaluare*, pronunțată la 3 aprilie 2024.

13. Procuratura Anticorupție, *Declarație video a Veronicăi Dragalin*. Disponibil la: <https://www.facebook.com/watch/?v=548002331615606>

14. Bizlaw.md, *Diferențele dintre pre-vetting și vetting în contextul reformei justiției*, 2024. Disponibil la: <https://www.bizlaw.md/diferentele-dintre-pre-vetting-si-vetting-in-contextul-reformei-justitiei>

15. Comunicat de presă a Comisiei de evaluare a procurorilor, care a aprobat raportul de evaluare privind ex-procurorul șef al Procuraturii Anticorupție Veronica Dragalin, 13 iunie, 2025. Disponibil la: <https://vettingmd.org/2025/06/comisia-de-evaluare-a-procurorilor-a-aprobat-raportul-de-evaluare-privind-ex-procurorul-sef-al-procuraturii-anticoruptie-veronica-dragalin/>

LEGAL ASPECTS OF INDIVIDUALIZATION OF A CLAIM IN THE THEORY OF CIVIL PROCEDURE

Igor ARSENI

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat,

Republica Moldova

e-mail: igorarseni1987@gmail.com

orcid id: 0000-0002-9560-0011

In studies specializing in the individualization of a claim, not enough attention has been paid to the need to formulate such rules for the individualization of claims that would ensure a balance of interests of the parties in the adversarial process. For the defendant, if the court does not know in advance the legal norms that, in its opinion, are applicable to the facts established in the adopted judicial act, then in the current circumstances it is very difficult to defend him from a claim against him. In particular, not knowing the legal qualification of the claim, the defendant was deprived of a real opportunity to make a timely statement about the plaintiff's failure to meet the limitation period, since substantive legislation and general and special limitation periods are provided for certain methods of protection. The position of the plaintiff in this regard is also uncertain. Neither the current legislation nor the law enforcement practice clearly prescribes a method of protection against the suspension of the limitation period when applying to the court.

Keywords: individualization of the claim, subject of the claim, cause of action, plaintiff, defendant, response.

ASPECTE JURIDICE ALE INDIVIDUALIZĂRII ACȚIUNII ÎN TEORIA PROCESULUI CIVIL

În cercetările specializate pe individualizarea acțiunii, nu s-a acordat pe deplin atenție necesității formulării unor astfel de reguli de individualizare a cererilor, care să asigure echilibrul intereselor părților în procesul contradictorial. Pentru pârât, dacă instanței nu îi sunt cunoscute din timp normele juridice pe care le consideră aplicabile faptelor stabilite în actul judecătoresc adoptat, atunci în condițiile create este foarte dificil să îl apere de acțiunea împotriva sa. În special, neștiind calificarea juridică a acțiunii, pârâtul a fost lipsit de posibilitatea reală de a face la timp o cerere privind prescripția dreptului la acțiune de către reclamant, deoarece legislația materială și termenele generale și speciale de prescripție sunt prevăzute pentru anumite modalități de apărare. Poziția reclamantului în această privință este, de asemenea, neclară. Nici în legislația în vigoare, nici în practica judiciară nu este clar reglementată modalitatea de apărare împotriva suspendării termenului de prescripție la adresarea în instanță.

Cuvinte-cheie: individualizarea cererii, obiectul acțiunii, temeiul acțiunii, reclamant, pârât, întâmpinare.

LES ASPECTS JURIDIQUES DE L'INDIVIDUALISATION DE LA DEMANDE EN THÉORIE DU DROIT PROCESSUEL CIVIL

Dans les recherches axées sur la personnalisation des litiges, la nécessité de formuler des règles de personnalisation des demandes qui assureraient un équilibre des intérêts des parties dans le cadre d'un procès contradictoire n'a pas été suffisamment prise en compte. Pour le défendeur, si le tribunal ne connaît pas à l'avance les normes juridiques qu'il estime applicables aux faits établis dans la décision

rendue, il lui est très difficile, dans les conditions actuelles, de le défendre contre une action en justice. En particulier, sans connaître la qualification juridique de la demande, le défendeur était privé de la possibilité réelle de faire valoir en temps voulu la prescription de l'action par le demandeur, car la législation matérielle ainsi que les délais de prescription généraux et spéciaux sont prévus pour des moyens de défense spécifiques. La position du demandeur à cet égard est également incertaine. Ni la législation en vigueur ni la pratique d'application du droit ne décrivent clairement le moyen de défense contre la suspension du délai de prescription lors de l'introduction d'une action en justice.

Mots-clés: *individualisation de la demande, objet de la demande, fondement de la demande, demandeur, défendeur, rappel.*

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ ИСКА В ТЕОРИИ ГРАЖДАНСКОГО ПРОЦЕССА

В исследованиях, специализирующихся на индивидуализации иска, не в полной мере уделялось внимание необходимости формулирования таких правил индивидуализации требований, которые обеспечивали бы баланс интересов сторон в состязательном процессе. Для ответчика, если суду заранее неизвестны правовые нормы, которые, по его мнению, применимы к фактам, установленным в принятом судебном акте, то в сложившихся условиях очень сложно защитить его от иска к нему. В частности, не зная юридической квалификации иска, ответчик был лишен реальной возможности своевременно сделать заявление о пропуске истцом срока исковой давности, поскольку материальное законодательство и общий и специальный сроки исковой давности предусмотрены для определенных способов защиты. Позиция истца в этом отношении также является неопределенной. Ни в действующем законодательстве, ни в правоприменительной практике четко не прописан способ защиты от приостановления срока давности при обращении в суд.

Ключевые слова: *индивидуализация иска, предмет иска, основание иска, истец, ответчик, отзыв.*

Introduction

For many years, the criteria for establishing the external and internal identity of claims have been the focus of scientific attention in the field of civil procedural law. However, the level of elaboration of the issues under study seems insufficient: the basis of a claim that meets the conceptual and practical needs of the subject has not yet been developed, and it is impossible to determine the level of elaboration of the issues under study. The existing dogmatic view of the elements of a claim is based on the doctrine of a claim, which was largely formed during the Soviet era. It is therefore characteristic that when considering the personalization of a claim, the close relationship between the principle of adversarial proceedings and dispositiveness was not fully taken into account. At the same time, it appears that it is the principle of adversarial

proceedings proclaimed in Article 134 of the Constitution of the Republic of Moldova that predetermines the understanding of the elements of a claim [18].

The starting point for studying the importance of choosing the right way to protect a violated subjective material right is the use of the principles of adversarial proceedings and optionality, as well as the personalization of the claim. It is established from civil legislation that the protection of civil rights can only be carried out in the manner clearly provided for by law. Therefore, in order to choose a method for protecting violated rights, the plaintiff must know the relevant legal norms specified in the statement of claim. It should also be noted that the adversarial process is to some extent characterized by unpredictable results of judicial investigation and assessment of evidence. A number of fac-

tual circumstances finally established by the court, before the court makes a decision, the participants in the process cannot know with certainty. This can complicate the determination of the correct legal qualification at the stage of preparation for the trial in relation to the persons participating in the case and the court itself. If you do not know what facts will be confirmed by the results of the investigation and judicial assessment of evidence, the plaintiff may make mistakes. When applying the rules of substantive law to the facts determined by the results of the study and assessment of evidence, the choice of the method of protecting the violated rights of a person is ultimately made by the plaintiff or the court in the statement of claim? The answer to this question determines the importance of legal clauses in personalizing claims and thus determines the definition of the elements of the claim.

On the one hand, determining the applicable substantive law is the prerogative of the court, on the other hand, procedural legislation prohibits the court from changing the subject or basis of the claim without the proper expression of the plaintiff's will. The principle of optionality is closely related to the nature of subjective substantive rights protected in the process, indicating that the court has no right to use a method of protecting violated rights not specified by the plaintiff, since the interests pursued by the plaintiff determine the choice of specific methods of protection. On the contrary, according to the current procedural legislation, the court does not require the plaintiff's consent to the application of substantive law.

In accordance with the current procedural rules, the law that should be followed when making a decision is determined by the court, which is not bound by the law and other regulatory legal acts referred to by the parties to the case.

In published scientific works, the individualization of the claim was not considered in the context of understanding the right to judicial protection in its value dimension - as one of the fundamental human rights. Following from the provisions of Part (1) of Article 21 of the Constitution of the Republic of Moldova and Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950 [38], it is necessary to study the need to ensure judicial fairness, that is, whether the element of the claim is conditioned by the chosen method of protecting violated rights, whether there are sufficient grounds to impose it on the plaintiff without the assistance of representatives, and whether the claim is the result of an incorrect choice of means of protection applied in real and reasonable circumstances.

Finally, the principles of modern Moldovan legal proceedings do not include a special study of the foreign legal system, especially the requirements of common law countries. Within the framework of the comparative legal study of civil proceedings, only individual aspects related to the filing and correction of claims are considered. The study reflects the results of the comparative legal analysis of the current rules of the procedure for the individualization of foreign claims, which are of interest to Moldovan researchers. Improving the civil procedural legislation of the Republic of Moldova, it is possible to consider the possibility of using an alternative model of claims in judicial proceedings, which exists in the civil proceedings of the United States, where there is a long-standing tradition of adversarial proceedings.

Basic theories of legal and factual individualization of a claim

The most important work devoted to the individualization of a claim is the work of V.M. Gordon "The Basis of a Claim as Part

of a Change of Claim.” [23, pp.37-41] V.M. Gordon reduced the entire teaching on the concept and meaning of the basis of a claim to two directions. Based on the importance that these teachings attach to the legal and factual elements of a claim, he asserts that the first is the theory of the legal individualization of a claim, and the other is practical.

According to the theory of legal individualization of a claim, a claim is personified by legal relations (legal relationship connections) arising in connection with a dispute. Facts alone are not enough to substantiate the plaintiff's claims. In the current legal system, there must be a norm confirming the validity of the plaintiff's claims. Taking this into account, the claim is based both on the facts cited by the plaintiff in the statement of claim and on the legal norms designated by him. Since the norms proposed by the plaintiff have a separate meaning, they are binding on the court. If the plaintiff makes a mistake in choosing a legal norm, he will lose the case, since the court does not have the right to apply other legal norms that differ from the legal norms proposed by the plaintiff. [53, pp.183-189].

According to *the theory of factual individualization of a claim (the theory substantiation)*, the cause of action is ultimately individualized only by the facts stated by the plaintiff. The plaintiff's reference to the law is not binding on the court. “The position of the court requires that, whether the case is before the parties to the proceedings or before the law, the court in its own thinking may be guided only by the law appropriate to the given case: *jura nov curia* (“The Court knows the law”). In the opinion of the Court, in this case it is obliged to be guided by the relevant legislation. Instructions of legal parties and draft interpretations thereof may not be binding on the court. Thus, the legal component is not important for the individualization of the claim [32, p. 90].

It has found its embodiment in the current procedural legislation theory of factual individualization of the claim. By virtue of Article 166 of the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova, the plaintiff is not obliged to state the facts in the statement of claim. He only needs to explain what the plaintiff's violation or threat is and what the rights, freedoms or legitimate interests arising from his claim are, as well as to substantiate the plaintiff's claim with circumstances and confirm these circumstances. According to Parts (5)-(6) of Article 240 of the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova, when making a decision, the court determines which law should be applied to the case and is subject to whether the claim was satisfied [12].

Thus, the current Civil Procedure Code of the Republic of Moldova is based on the theory of factual individualization of claims. The legislator explains the commitment to this theory by the fact that traditionally in civil proceedings there is no duty on the parties to conduct the case in a professional manner. In non-professional proceedings, the burden of determining the correct legal classification of the established factual circumstances lies with the court, and the plaintiff cannot bear the risk of determining the negative consequences of an incorrect legal status [36, p.137].

V.M. Gordon also noted that “the law does not provide that everyone is obliged to be familiar with judicial practice in order to find out which laws apply to a certain set of facts, but to use this conclusion as a starting point. It is unfair to limit judicial protection to the legal preparation of the plaintiff.” [23, pp.114-115].

Based on the principle of disposition in its classical sense, individualization of claims should ensure the court's compliance with the facts and motives set out in the claim filed by

the plaintiff. The plaintiff has a certain subjective interest in determining the wording of the claim and its grounds. The elements of the claim are considered as a form of the plaintiff's subjective interest in the court's consideration and satisfaction of a specific claim and the facts presented by the plaintiff. Consequently, in its decision the court must precisely protect the interests specified by the plaintiff in the statement of claim. When the court switches from one method to another, will the plaintiff's interests in protecting violated rights remain the same when the legal qualification changes? In procedural theory, the importance of the plaintiff's interests for individualization of the claim is traditionally considered only if the plaintiff amends the claim. As for the admissibility of the court changing the legal qualification of the stated claims, the application of the principle of disposition has not been fully explored. If the plaintiff is free to choose the method of protecting violated rights, he indicates this in the statement of claim and asks the court to apply this method. When the facts established by the court during the trial differ from the facts initially proposed by the plaintiff in the statement of claim, the court must use other means of defense based on the facts established by the court but not stated by the parties. If the plaintiff is entitled to satisfaction, can the description of the grounds of the plaintiff's claim in the statement of claim be considered to have individual significance?

Finally, under certain conditions, the method of protection chosen by the court is completely unexpected for the plaintiff. Based on the results of the assessment of evidence, is it always in the plaintiff's interests for the court to apply a different method of protecting violated rights?

In speaking of the adversarial principle of civil proceedings, let us look at the issues under study from the defendant's point of

view. In the case where a contractual claim is replaced by a claim for compensation for unjust enrichment, it is obvious that there is no uniform case law regarding the importance of legal clauses for the individualization of claims [28, p. 104].

Unfortunately, when studying the individualization of a claim, scholars have rarely addressed the defendant's position in the process. However, for example, S.V. Byrdina noted that only one change in the basis of the claim is significant, since it can lead to corresponding changes in the means and methods of the defendant's defense. The defendant, taking into account the claim addressed to him, prepares a specific defense. Certain conditions must be created for him. He must be familiarized with the revised claim and given a period to prepare the appropriate defense. Otherwise, this violates the principle of equality of the parties. However, as a rule, in procedural literature the issue of the defendant's defense against changes to the claim is considered only if the plaintiff corrects the claim, and does not imply a reclassification of the claim by the court [52, pp.353-354].

When the defendant finds himself in a procedural situation where the protection of his rights is complicated by uncertainty as to what essential claims, he must defend himself against, such a situation does not meet the requirements of the adversarial principle. A.H. Golmsten also pointed out the inadmissibility of using the "surprise factor" in civil proceedings. "The plaintiff must accurately identify them, state his demands and, of course, provide the defendant with the opportunity to prepare objections, refute or weaken these demands. Of course, it is impossible to make the defendant's rights dependent on the arbitrariness, that is, the whims of the plaintiff. First, he asked for one thing, then the defendant prepared for defense, and then he asked for something completely different.

The defendant was unable to defend himself and lost the case.” [21, pp. 25-26].

This decision seems correct not only if the plaintiff changes his claim. The participants in the procedure must understand the nature of the claim and its possible reservations in order to be able to raise objections to them. The possibility of the court applying legal norms provides another way to protect violated rights, which may be a more unexpected factor for the defendant than the plaintiff’s change in claims.

By determining the legal qualification and methods of protecting violated rights due to a set of established circumstances, the court risks acting as an unconscious assistant to the plaintiff. Whether in the statement of claim or during the consideration of the case, the court provides such an opportunity that is contrary to the interests of the defendant. In this case, during the trial, the defendant was forced to defend himself not only from the specific arguments put forward by the plaintiff in the statement of claim and during the consideration of the case, but also from the unlimited range of legal qualifications that the court can give to the established circumstances. In addition, in the process of factual individualization based on the claim, the assessment of the legal qualification of all evidence and facts established by the court is carried out in the court session so that the parties can directly address the judicial authorities after the final consideration of the case. In this way, it is possible to raise objections and ensure effective protection, although there are several possible legal reservations, so this is a way to protect the violated rights of the plaintiff, but not all possible options require legal qualification. Therefore, the defendant must be informed in advance of the facts stated by the plaintiff and the possible legal qualification of these circumstances, otherwise he will be deprived of the oppor-

tunity to raise objections in a timely manner and take other necessary procedural measures. In particular, in the context of the factual individualization of the claim, the defendant may use this remedy to bring a claim against him as a statement of the plaintiff’s inaction after the expiration of the limitation period [29, pp. 267-279].

In the process based on the theory of individualization of the claim, if the plaintiff chooses an incorrect legal qualification, the court must dismiss the claim. There is no reason to consider the expiration of the limitation period for a remedy that the plaintiff did not seek in the original claim, since the court did not have the opportunity to use the appropriate remedies for the violated rights without the proper expression of the plaintiff’s will. Therefore, in the case of legal individualization of the claim based on the first legal ground, it does not affect the observance of the limitation period for other possible reasons. The limitation period associated with other reasons continues to run, and the plaintiff may have missed the limitation period due to participation in the trial on the claim, distorting false legal rights in the claim. Such an approach is clearly contrary to the interests of the plaintiff, and the plaintiff is forced to bear the risk of negative consequences of the incorrect legal qualification of his claim [30, p. 156].

Therefore, the problem of individualization of a claim should be considered first of all from the point of view of ensuring a balance of interests of all parties in the adversarial process. In addition, M.A. Gordon correctly pointed out the importance of continuing to study the legal qualification of a claim: “It is necessary to resolve the issue of what are the signs of individualization of a claim.”

Let us consider the approaches to the concept of a claim and the criteria for determining the identity of claims that exist in the

procedural doctrine – elements of a claim that are among the most ambiguously defined concepts both in the theory of civil procedure and in practice.

Theoretical aspects of the doctrines of claim

For a long time, the attention of scientists was focused on the claim and the concept of claims, since the term “claim” does not have a legal definition, although it is widely used in legislation and law enforcement practice. [33, p. 9].

In particular, based on the understanding of the nature of the claim, various criteria for the individualization of the claim were proposed. The views on the nature of the claim set out in the procedural doctrine are conditionally divided into four main groups in accordance with the concept of requirements embodied in them.

According to *the substantive concept*, a claim is a special state of a subjective right that arises as a result of its violation. The substantive concept of a claim and the right to a claim has its roots in Roman law [35, p. 240].

It is precisely this understanding of claims that corresponds to the nature of early civil proceedings, which were entirely private law, in contrast to modern public procedures. In modern history, this concept was developed under the influence of the German historical school (Friedrich Karl von Savigny), the school of pandectists (Puchta, Angers, Brienzen, Dernburg, Indscheid). A claim is a material phenomenon, because a claim in itself is a subjective right that has been violated, and this process is merely the application of material law [24, pp. 5-9; 42, pp. 268-269].

The main feature of this theory is that only those who have subjective civil rights have the right to sue. However, in modern proceedings, anyone can file a claim in court,

and the court is obliged to accept someone's claim without determining whether the applicant actually has the relevant subjective rights. However, the value of this concept is that it contributes to the development of two theories of claim: the theory of a specific right to file a claim in the form of a court decision in favor of the plaintiff and the theory of an abstract right to file a claim in the form of a court decision, regardless of its content, which are basically and are consistent with the concept of procedural legal capacity. Within the framework of the latter theory, claims were initially “separated” from substantive law, which, in turn, led to the development of a procedural concept of claims [26, p. 9].

According to *the procedural concept*, a claim should be understood as a demand on the court to initiate a case and issue a decision as a judicial act. This approach in a broader sense assumes that the public-law character of a claim is a demand on state bodies to provide judicial protection. Thus, the theory of civil procedure should study lawsuits only in the procedural sense, while lawsuits in the material sense are not the subject of civil law science [25, pp. 40-45; 33, pp. 16-17].

Critics of the procedural concept of considering claims only as appeals to the court point out that they cancel the procedural guarantees provided by law for the protection of violated or disputed rights. It is clear that in the case where the proceedings have been accepted, the claim disappears. As a result, the claim procedure has only just begun, but the claim as a means of initiating the process has exhausted itself, so the claim no longer exists.

Moreover, this approach completely ignores the connection between the claim and the substantive legal requirement itself.

In addition to this, there is also the concept of a claim, according to which a claim in the

material sense and demands in the procedural sense are divided into two independent categories. According to it, a claim in the procedural sense is a request for justice addressed to the court, while a claim in the material sense is a demand made by the plaintiff to the defendant through the court. Thus, the right to file a claim as an institution of civil procedural law, or the right to file a claim in the procedural sense, is a form of implementation of the right to file a claim as an institution of substantive law.

Finally, the concept of complex (mixed) claims is based on the plaintiff's understanding of the claim, that is, on filing a claim on the merits against the defendant and at the same time on filing an appeal to the court [5, p. 9; 9, p. 81]. The understanding of institutions is both substantive and procedural, and it is the most widely recognized in the procedural doctrine. But it has not escaped criticism. In particular, the following inconsistencies have been noted in this method: on the one hand, the right to file a claim and judicial protection are defined as a single legal phenomenon, on the other hand, these two components are separated in their content. However, when the definition takes into account both its purpose (which consists of procedural restoration of rights through procedural relations) and its "origin" (from civil matters, from civil-law relations), it is considered "ontologically correct". [42, pp. 276-278].

Critics of the comprehensive concept point out that the inclusion of the essential claims of the plaintiff against the defendant in the concept of the claim as a single whole and the main feature of the claim does not meet the requirements of universality and unity of the claim as a means of protecting the rights and interests of other persons when applying to the court in cases provided for by law, and requires the protection of the rights and interests of other persons. No other per-

son authorized by law to protect the rights of other persons may make claims against the defendant, in essence, since they are not the subject of important contentious legal relations, and they are not such. The defendant cannot make any essential claims against the defendant, this is not so [33, pp. 13-14].

But you may object to this argument: neither the prosecutor nor other persons conducting a judicial investigation to protect the rights and legitimate interests of others are plaintiffs in the case.

The procedural law provides that a claim may be amended by changing the subject (claim clause) or the plaintiff's motivation. However, the prosecutor must recognize that in some cases, changing one element will inevitably affect the second element [24, pp. 79-82].

This circumstance forces scholars to look for other approaches to determining the identity of claims, different from those established in the law. Thus, N.B. Zeider, he recognized the possibility of changing the subject of the claim as a derivative, which changes its grounds, so he proposed another standard as a limitation on changing the admissibility of the claim. The amended claim must maintain its relationship with the party that originally filed the claim [54, pp. 151-155]. Extending this same standard to the possibility that the court will voluntarily change the basis and subject of the claim, N.B. Zeider indicated that the only limitation that the court can impose is that "any change in the claim by the court cannot be arbitrary and unreasonable."

On the contrary, other authors believe that it is impossible to limit the change of the grounds of the claim to the legal relations that have arisen between the parties, since the nature of the dispute may change during the course of the case and be finally qualified in the court decision. Therefore, priority should be given to the factual circumstances

indicated by the plaintiff as the grounds of the claim. If the grounds of the claim change, the subject of the claim may also change [45, pp. 42-43].

In any case, in order to solve the problem of preserving the internal identity of the claim or the external identity of the demand, the plaintiff must define all of its elements. Let us further consider the main points of view on defining the elements of the claim that exist in the science of procedural law. In order to prevent possible comments, at this stage the rules are limited to describing the main advantages and disadvantages of these methods. Before examining the importance of the legal qualification of the claim in the adversarial process, it is impossible to agree with any existing opinions, as well as to give one's own definition of each element of the demand.

The most common views on determining the subject of a claim [14, p. 64] include the following.

1) The subject of the claim, which is understood as the plaintiff's claim on the merits against the defendant. According to the official interpretation, the subject of the claim should be understood as the plaintiff's material claim against the defendant. Thanks to this method, the subject of the claim is the claim, and the plaintiff's filing of the claim against the defendant eliminates the violation of rights and restores them [41, p. 315].

2) The subject of the claim, understood as a way to protect a violated right.

A number of scholars believe [47, pp. 73-74] that the subject of the claim is a method of protecting violated rights in the substantive sense of this term, that is, legally enshrined substantive legal actions, including the restoration (recognition) of violated (disputed) rights and their impact on the violator. [11, pp. 545-546].

3) The subject of the claim is understood

to be the legal relationship between the plaintiff and the defendant, which is regulated by the court decision. "Procedural relations between the parties and the court always follow from the existing material legal relations between the parties.... At the same time, each disputed legal relationship can be the cause of only one procedural legal relationship." [22, pp.145-146].

Proponents of the method under consideration rightly point out that important legal relations determine the substantive unity of the civil process (the trial – the decision-making process). In this case, it is clear that the subject of the claim is the subjective rights and corresponding obligations indicated by the person, or all civil legal relations on which the court must make a decision [24, pp. 18-20].

Grounds of claim. [13, p. 166].

1) The basis of the claim, understood as the factual circumstances to which the plaintiff refers.

A very general view is that the basis of the claim should be understood as a situation related to the factual circumstances of the case. The plaintiff indicated this in the statement of claim and may not be a legal fact [1, p. 10].

Proponents of this approach recognize that, from the point of view of ensuring justice, it is important to determine the facts - the requirements that must underlie a legally significant or factual situation [49, pp. 57-58].

2) The basis of the claim, understood as the legal facts to which the plaintiff refers [15, p. 233; 16, p. 199; 7, p. 7; 17, p. 254].

Traditionally, in legal theory, legal facts are understood as such an important situation that is provided for by legal norms. All facts underlying the claim must correspond to the assumptions of the relevant rules of substantive law [2, p. 401].

The recognition of the legal facts underlying the claim has led many authors to under-

stand the basis of the claim as a combination of this fact and legal (legalized) grounds, since the facts underlying the claim are determined by the norms of substantive law [51, p. 472].

Some authors suggest that the legal basis of the claim should be understood as a legal aspect [6, p. 272]. (however, an important legal connection between disputes and subjective legal claims includes the legal basis of the claim, including protected subjective rights. Others may disagree with the interpretation of the legal basis of the claim as a legal relationship, since the legal basis of the claim includes subjective rights (claims for award, transformational and positive claims) or legitimate interests (negative and transformational claims), sometimes substantive law, which does not take into account all types of legal relationships [27, p. 114].

3) The basis of the claim is understood as a legal relationship. Finally, many authors believe that the basis of the claim is a legal relationship. When using this method, the basis of the claim is the combination of the facts on which it is based with the legal norm that justifies the claim. This is a combination of two elements that give rise to a legal relationship [51, p. 474].

Contents of the claim.

The debate on the appropriateness of using content as one of the elements of a claim has not yet been resolved in procedural science. As a rule, the distribution of content of a claim as one of the elements represents a dual (material and procedural) or substantive part of the claim, which is defended by the relevant researchers.

1) The content of the claim, understood as a type of judicial protection and the basis for the procedural and legal classification of claims (recognition, award, transformation).

By emphasizing the theoretical and practical significance of the content of the claim, it is understood as a kind of judicial protection,

and its supporters can prove that the classification of the type of claim depends on the content. In this regard, there is reason to believe that with such an understanding of the content of the formula of the invention, it is meaningless to choose it as an element of the formula of the invention, since the solution to the problem of identification does not depend on the content of the formula of the invention [48, pp. 116, 138].

2) The content of the claim, understood as a way to protect the violated right.

It is also recommended to understand the content of the statement of claim as a lawsuit, the initiation of which is requested by the plaintiff. Thus, the content of the claim is determined by the plaintiff in accordance with the method of judicial protection provided by law [50, p. 187].

Parties.

According to scholars who are said to be participants in substantive legal relations and consider them as elements of claims, the parties, together with the subject and the basis, decide on the choice of methods of protection [47, pp. 71-72].

Supporters of this approach draw attention to the fact that in the current procedural legislation, requirements are personified on the basis of three elements: subject, grounds and party [39, pp. 80-81].

Opponents who view the parties as elements of the claim emphasize that the parties are not elements of important legal relations. In this sense, it is not just an element of the protected object, but also its subject [43, p. 20].

The approaches outlined for determining the elements of a claim show that the criteria for determining the identity of a claim are first applied from the point of view of changing the scope of the plaintiff's claim, including in the event of a change in the legal qualification of the plaintiff's claim.

The importance of the possibility for the court to change the legal qualification of the plaintiff's claim in determining the elements of the claim

As stated above, *the subject of the claim* can be understood as a substantive claim of the plaintiff against the defendant. According to a narrower approach, substantive claims arise from substantive relations in the dispute and are based on rights that, in the opinion of the plaintiff, have been violated [42, p. 295]. With this understanding of the subject of the claim, it is necessary to trace a direct connection with legal qualifications through legal relations or subjective laws, since the subject of the claim is usually stipulated as “claims for recovery of debt under a contract”, “claims for recovery of unjust enrichment”, etc. However, since changing the subject of the claim is the exclusive right of the plaintiff, in this case this is possible only within the framework of the theory of legal personification of the claim, since the court cannot re-qualify the claim filed by the plaintiff [53, pp. 183-189].

With a broader approach to the definition of substantive law requirements, the subject of the claim may be called, for example, “a requirement for recovery of a sum of money.” In this case, the court’s transition from one legal classification to another does not constitute a change in the subject matter [44, p. 159].

In the actual individualization of the claim, the determination of a certain method of protecting the violated right as the subject of the claim is also excluded. In the definitions of the method of protecting the violated right, it is emphasized that the peculiarity of legal regulation of methods of protection is that they must be *provided for by law* by virtue of Article 16 of the Civil Code of the Republic of Moldova [10]. Thus, the court cannot change the legal right to file a claim, since this must

be associated with a change in the subject of the claim, and only the plaintiff is allowed to do this. Thus, if the plaintiff requests a change in the method of protection, then, in the opinion of the plaintiff, the defendant’s subjective right to violation (challenge) has changed [3, p. 31].

Defining the subject of the claim as a disputed legal relationship is in conflict with the “procedural legislation”, which stipulates that the court is obliged to provide the parties with legal rights within the framework of the disputed relationship and to apply the relevant legal norms to the established facts, since the application of different legal norms by the court in the same case may lead to the violation of the rights of the parties in another case. a specific case means that the court has changed the subject of the claim. For similar reasons, if we consider the subjective rights of the plaintiff, such as the right to compensation for damages, the right to restore unjust enrichment, etc., from the point of view of the current procedural legislation, it is impossible to define the subject of the claim as a subjective right [37, p. 189].

Therefore, authors who consider legal relations or subjective rights as the subject of a claim will have to adhere to the individualization of legal regulation. In order to show that a subjective right or legal relationship is the subject of a claim, the plaintiff must independently determine the relevant legal norms before filing a claim, but the plaintiff cannot independently determine the relevant legal norms before filing a claim. The current procedural legislation does not require this.

As for *the basis of the claim*, moreover, if it is understood only as a factual situation, the plaintiff may prove the facts based on the claim and provide legal grounds for the claim, but this legal qualification is not important for the court. If the court is not bound by the legal norms to which the plaintiff refers in support

of the stated claim and has independently determined the applicable legal norms, then the legal norms to which the plaintiff refers are not included in the basis of the claim. Thus, the court is allowed to switch from one legal qualification to another, and there is no need to change the basis of the claim.

However, defining the grounds for a claim as *a set of legal facts referred to by the plaintiff* does not fit into the framework of the real theory of individualization of a claim. In order to include a particular situation in the grounds for a claim, the plaintiff must know the rules of law and assume that the claim includes the relevant facts. The procedural law does not require the plaintiff to know such a rule. The plaintiff cannot independently determine whether a particular fact is legal. Consequently, in the process of factual individualization, legal facts cannot be understood as grounds for filing a claim. Otherwise, contrary to the principle of disposition, you will have to realize that the grounds for a claim can be changed by the court during the trial [46, p. 241].

The assertion that the factual and legal basis of the claim are separate is argued within the framework of the general theoretical basis of the factual personalization of the claim, and this forces the conclusion that the legal basis of the claim will ultimately be determined by the court [40, pp. 119-120]. If the court does not have the right to preliminarily change the basis of the claim, the claim is rejected if the plaintiff bases his claim on an inapplicable rule of law. Taking into account the effect of the principle of disposition in modern procedures, the court applies rules different from those provided for in the claims. The author proposes to consider not the change in the basis of the claim, but “the decision on the merits of the dispute.” This is fully consistent with the principle of legality. “Thus, with the factual individualization of

the claim, the legal basis, apparently, logically takes the grounds of the claim “out of brackets.”

This gave rise to two objections: firstly, there is no point in including in the elements of the formula of the invention components that do not have a personalized value. Only in cases where it is impossible to change it on the initiative of the court without taking into account the opinion of the plaintiff, the legal basis can have a personalized meaning. Secondly, it is impossible not to take into account the relationship between the legal basis of the claim and the factual basis. The legal norm constituting the legal basis of the claim determines the factual basis and justification of the claim. AA Dobrovolsky correctly noted that facts cannot become legal, regardless of the prescriptions of legal norms that make the facts legal [19, pp. 133, 136, 140]. Each legal rule has an independent hypothesis, only it is unique. If the court applies another rule that the plaintiff did not indicate at the time of filing the claim, the factual basis is simultaneously changed to determine the presence of all the facts specified in the applicable normative hypothesis.

The opponents, dividing the grounds of the claims from the point of view of facts and law, accurately defend their position due to the fact that the plaintiff does not need to refer to laws or other normative acts - the court knows the law.” [31, p. 434]. If the court is forced to refuse to satisfy the claim when the plaintiff has incorrectly determined the applicable rules of substantive law, the plaintiff can only refer to the rules of other rules of substantive law in order to file a new claim, different from the original, thereby violating the principle of procedural economy and unreasonably increasing the number of claims. cases considered by the court [24, pp. 45-46].

If the plaintiff does not need to know the legal rules, there is no reason to believe that

the legal facts must be stated in the statement of claim, since this means that this will ultimately give a legal qualification to the relationship with the defendant. If the basis for the claim is considered to be legal facts, then only the totality of facts and the law determine the nature of the plaintiff's legal claim against the defendant, which allows the claim to be individualized. Therefore, from the point of view of "the basis of the claim is the legal facts", it is impossible to move from the legal qualification of the court to another legal qualification, since this necessarily means that the court has changed the basis of the claim.

Finally, the approach according to which, in the conditions of factual individualization of the claim, the basis is proposed to be understood *as a legal relationship*, has internal contradictions. On the one hand, if the plaintiff himself cannot establish a connection between the factual situation and specific legal relationships, the judge does this when deciding to accept the statement of claim, although this gives the court the opportunity to unify the legislation on the basis of the claim, and we have something to offer. The court must consider the case within the framework of the established requirements. Therefore, scholars who consider legal relationships as the basis of claims must follow the theory of legal personalization [20, p. 165].

Let us now turn to the definitions *of the content of the claim*, from the point of view of compliance with the theory of personalization. When determining the content of the claim as a form of judicial protection, the court has the right to move from one legal classification to another, at least within the framework of one claim, for example, within the framework of a demand for the issuance of a certificate. This transition does not mean a change in the content of the claim. If the content of the claim is a means of protection

in the material sense, then if the court changes its legal classification, the content of the claim will also change, since the method of protecting violated rights is regulated by current legislation [24, p. 67].

Individualization of the claim and other elements of the procedural form.

Let us further consider how, in the event of a change in the elements of the claim by the plaintiff or a reclassification by the court of the stated demand (depending on the corresponding theory of individualization of the claim), issues arising from the application of the rules governing other procedural institutions will be resolved.

1. Prerequisites for the right to file a claim and the conditions for its implementation. [34, pp. 505-525].

The positive ones include, in particular, procedural legal capacity and jurisdiction of the case in a competent court of general jurisdiction.

It is understood that the condition for exercising the right to sue is the procedure for filing a claim provided for by law.

These conditions allow the plaintiff to comply with the requirements for the form and content of the statement of claim, in particular, including:

Payment of state duty by the plaintiff.

In accordance with paragraph b) of part (1) of Article 167 of the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova [12], a document confirming payment of the state fee in the established manner and amount or the right to receive a benefit on the payment of the state fee, or a petition for a deferment, installment plan, or reduction in the amount of the state fee shall be attached to the statement of claim.

1. Compliance with the claim or other pre-trial dispute resolution procedure.

In accordance with paragraph d) of part (1) of Article 167 of the Civil Procedure

Code of the Republic of Moldova, the statement of claim must include information on the plaintiff's compliance with the claim or other pre-trial dispute resolution procedure, if it is provided for by law or agreement.

2. Compliance with the rules of jurisdiction.

According to Article 33 of the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova, the courts consider all civil cases involving individuals and legal entities, public authorities, in defense of violated or disputed rights, freedoms and legitimate interests for which the law does not provide for the competence of other bodies.

The courts consider cases involving organizations and citizens of the Republic of Moldova, foreign citizens, stateless persons, foreign organizations, organizations with foreign capital, international organizations, unless the law or international treaty to which the Republic of Moldova is a party provides for the competence of foreign courts or other bodies.

In accordance with Part (1) of Article 43 of the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova, a case accepted by a court for consideration in compliance with the rules of jurisdiction is resolved by it on the merits, including in the case where it subsequently became subject to the jurisdiction of another court.

3. However, it cannot be said that the case under consideration falls within the jurisdiction of the relevant court in the first place if the plaintiff indicates an improper method of protecting the violated rights in the statement of claim. A decision to the contrary will give the plaintiff the opportunity to abuse the procedural rights on jurisdiction.

4. The absence of an agreement between the parties to refer the case to an arbitration court, concluded in accordance with the procedure established by law.

In accordance with paragraph 1¹⁾ of part (1) of Article 267 of the Civil Procedure

Code of the Republic of Moldova, the court shall leave the application without consideration if the parties have applied in accordance with the law for consideration of the case by an arbitration court.

5. The representative has the authority to sign and present statement of claim.

In accordance with paragraph e) of part (1) of Article 167 of the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova, A document certifying the representative's authority is attached to the statement of claim.

While the so-called “general” power of attorney presented in court is in fact very common, an agent may be given a power of attorney to invalidate a specific transaction or to collect a debt in accordance with a specific requirement of a contract.

II. The procedure for determining the subject of proof.

In order to satisfy the claim, the plaintiff must prove the facts behind it. The factual situation of the presence or absence of legal norms that link the legal consequences associated with the resolution of the case is included in **the subject of proof**. During the trial, the subject of proof must first be formed by the plaintiff in the statement of claim and the defendant who objects to the claim. Based on the statements of the parties, the volume of factual materials determined by the court must be determined [4, p. 137].

However, according to the current procedural legislation, the decision on the subject of proof is made by the court. In civil proceedings, the claim is considered and resolved not only on the grounds indicated by the plaintiff, but also on the grounds of the circumstances submitted for discussion by the court.

According to the competitive beginning of the process, the court must determine only those circumstances that the parties call the grounds for the claim and objections. Howe-

ver, the hypothesis of each legal norm contains certain legal facts, and in the case of reclassification of the requirements, the object of proof changes.

Thus, the subject of proof may be determined in advance by the court only at the preparation stage. If during the consideration of the case the subject of proof may change due to a change in legal qualification, this depends on what situation, in the opinion of the parties, will be confirmed in the process of proof. If doubts arise regarding the possibility of re-qualification of claims, the court will use this as a guide to assess the adequacy of the evidence presented by the parties and will have the opportunity to provide the parties with additional rules of substantive law aimed at expanding the scope of application of the law, if necessary.

III. The procedure for reviewing judicial acts and the powers of a higher court.

In this regard, the individualization of requirements affects the procedures for the formation of the subject of proof and determines the application of the provisions regulating the powers of the High Court. The subject of proof is determined on the basis of significant reservations, and evidence must generally be presented by the parties to the court of first instance.

In the event that the court improperly applies the rules of substantive law - in the case of a misunderstanding of the law - due to the factual individualization of the claim, the appellate court is expressly allowed to make a new decision without remitting the case for a new hearing. In order to correct illegal actions, such as improper application of the rules of substantive law by the court, it is necessary to give the parties an opportunity to present evidence based on the subject of proof correctly determined in accordance with the applicable substantive law. This can be done by a higher court hearing the case in accor-

dance with the rules of the court of first instance (the court of appeal) or by remitting the case back to the court of first instance for a new hearing. It can be heard in the court of cassation.

In conclusion, we would like to disagree with the opinion of P.A. Ievlev, who, being a supporter of factual individualization, believes that the legal definition of disputed relations in the statement of rights only helps to resolve many problems in determining jurisdiction, preparing for trial and clarifying the subject of evidence in the case, but does not have the significance of individualization [24, pp. 48-49]. On the contrary, the court's ability to reclassify claims without a corresponding application from the plaintiff has caused significant difficulties in the application of certain procedural provisions regulating the conditions for exercising the right to appeal (payment of state fees, compliance with requirements or other pre-trial dispute resolution procedures, compliance with the rules of jurisdiction, the right of representatives to file claims and apply administrative measures). The right to satisfy a claim (proof of the factual validity of the claim and, in this regard, the formation of the subject of proof), as well as the powers of the Supreme Court.

Conclusion and Recommendations

As a result of the study, we made the following conclusions:

- The analysis shows that the definition of elements of claims is inevitably limited by the theory of individualization. The main drawback of approaches to defining elements of claims in procedural literature is that most of them do not fit within the framework of the theory of factual individualization of a claim and the elements of these claims are traditionally considered separately from the action of the adversarial principle. This statement and its individualized theory should be formed in

the context of adversarial actions to initiate a civil claim.

- The definition of the content of the elements of the claim is of an adversarial nature, and ignoring this relationship means the abolition of the individualization of the claim within the framework of the existing procedure itself. Already in Soviet times, the criteria for the status of a claim were vague, and the restrictions established by legislators in the form of prohibitions on changing several elements of the claim no longer met the needs of practice.

- Elements of a claim determined without taking into account the operation of the principle of adversarial proceedings cannot fully perform the functions assigned to determining the identity of a claim during adversarial proceedings.

- If the court does not grant the plaintiff the right to choose an appropriate method of protecting the violated subjective material right, but exercises the authority to apply the norms of substantive law to the facts determined based on the results of the entire study and assessment of the evidence presented, the function of individualization of the claim cannot be performed and is implemented in accordance with the conditions.

- The conducted analysis allows us to conclude that the importance of the rules of individualization of a claim in a judicial process is not limited to the establishment of internal and external standards of claim identification - the limitation of the plaintiff on changing the requirements during the judicial process and the exclusive validity of judicial decisions. The rules of individualization of requirements directly affect other elements of the procedural form.

Bibliographic references

1. ABOVA, T. E. Claim – a universal means of protecting rights // Claim in civil and arbitration

proceedings: Works. No. 1/2006. Moscow, 2006. ISSN:1727-6942

2. ALEKSEEV, S. S. General Theory of Law: Textbook. M., 2008. ISBN 978-5-482-01784-5

3. ANOKHIN, V. S. Amendment of claims in the arbitration court: analysis of law enforcement // Arbitration practice. 2010. No. 7. ISSN: 1608-6732

4. ARSENI, I. The principle of adversarial proceedings in the civil procedure of the Republic of Moldova and foreign countries. Conference “European adversarial proceedings in civil proceedings in other countries”. Chisinau : In: review “Vector European” No. 1, 2014. ISSN 1857-1999

5. AVDEENKO, N. I., CHECHOT, D. M., RYABOVA, E. V., GALPER, E. S., ZHERUOLIS, I. A., GUKASYAN, R. E. Claim and its types in Soviet civil procedural law. Abstract of dis. ... candidate of legal sciences. L., 1951.

6. BELEI, E., CHIFA, F., COJUHARI, AL. et al. Civil procedural law: Special part: University course. Chisinau: Î.SFE-P. “Central Printing House”, 2009. ISBN 978-9975-53-246-4

7. BORISOVA, YU. A. Identity in civil proceedings: abstract of dis. ...candidate of legal sciences. Moscow, 2009.

8. BORISOVA, YU. A. The relationship between the identity of claims and the identity of disputes // Legislation. 2009. No. 7. ISSN: 1681-8695

9. CHECHOT, D. M. Subjective right and forms of its protection (1968) // Selected works on civil procedure. St. Petersburg, 2005.

10. Civil Code of the Republic of Moldova No. 1107-XV of 06.06.2002 // Official Monitor of the Republic of Moldova No. 82-86/661 of 06/26/2002. (modernized entered into force on 01.03.2019).

11. Civil law. Vol. 1. / Edited by AP Sergeev. Moscow, 2009. ISBN 9785392285457

12. Civil Procedure Code of the Republic of Moldova. No. 225-XV of 05/30/2003 // Official Monitor of the Republic of Moldova No. 111-115/451 dated June 12, 2003.

13. Civil procedural law. General part. / Alexandru Prisac . - Chisinau: Cartier, 2013. ISBN 978-9975-157-54-4

14. Claim in civil proceedings / Edited by O.V. Isaenkova. M., 2009. ISBN 978-5-466-00396-3

15. Civil process: textbook / Ed. M.K. Tereshkova.M., 2003. ISBN 5-9258-0070-2
16. Civil procedural law: textbook / Edited by MS Shakaryan . Moscow, 2004. ISBN 5980323678
17. Civil Procedure: textbook / Ed. V.V. Yarkov. Moscow, 2014, p. 254; Reshetnikova IV, Yarkov V.V. Civil Procedure. Moscow, 2012. ISBN 5-466-00094-9
18. Constitution of the Republic of Moldova of 29.07. 19 94 // Official Monitor of the Republic of Moldova №1 from 08/12/94
19. DOBROVOLSKY, A. A. Claim form of protection of rights (basic issues of the doctrine of claim). M., 1965.
20. DUMITRAȘCU, D. Civil procedural law. General part: university course / Dumitru Dumitrașcu ; Ministry of Education and Research of the Republic of Moldova, “ Alecu Russo” State University of Balti, Faculty of Law and Social Sciences, Department of Law. – Balti: [S. n.], 2023. ISBN 978-9975-50-311-2
21. GOLMSTEN, A. K. H. The principle of identity in civil procedure: Research. St. Petersburg, 1884.
22. GOLMSTEN, A. K H. Textbook of Russian civil procedure. Krasnodar, 2004. ISBN 5-94672-056-2
23. GORDON, V. M. Grounds for a claim as part of a change in claims. Yaroslavl , 1902
24. IEVLEV, P. A. Change of claim in judicial and judicial-arbitration practice. St. Petersburg, 2009. ISBN 978-5-91661-002-4
25. ISAENKOVA, O. V. Claim in civil proceedings. M., 2009. ISBN 978-5-7807-0787-5
26. KRASHENINNIKOV, E. A. On the theory of the right to claim. Yaroslavl , 1995. ISBN 5-230-18301-2
27. LEȘ, I. The Civil Procedure Code: commentary on articles. Bucharest: CH Beck, 2007. ISBN 978-9975-4292-1-4
28. LUKYANOVA, I. N. Some problems of application of rules of change of subject and grounds of claim in arbitration process // Claim in civil and arbitration processes: Works. No. 1/2006. Moscow, 2006. ISSN: 1727-6942
29. MACINSCAIA, V., OPREA, IU. Review of court decisions. The judge’s manual for examining civil cases/coordinator Mihai Poalelungi-Ch.: Cartier, 2006. ISBN 978-9975-79-412-1
30. MACINSCAIA, V., VISTERNICEANU, D., BELEI, E. Civil procedural law. Initiation, preparation and examination of the merits of civil cases; non-contentious procedures in civil proceedings: [for the use of the audience]. Series: Course materials. Chisinau, 2008. ISBN: 978-9975-66-093-8
31. MOISEEV, SV The Importance of Legal (Legal) Basis for a Claim for the Judicial Protection of Rights and Legitimate Interests // Protection of Rights in Russia and Other Countries of the Council of Europe: Current State and Problems of Harmonization: Collection of Scientific Articles. Krasnodar – St. Petersburg, 2011. ISBN 978-5-94201-632-6.
32. NEFEDYEV, E. A. The doctrine of the claim (1895) // Selected works on civil procedure. Krasnodar , 2005. ISBN 5-94672-056-2
33. OSOKINA, G. L. Lawsuit (theory and practice). M., 2000. ISBN 5-89391-054-0
34. OSOKINA, GL. Civil procedure. General part . M., 2006. ISBN 978-5-91768-323-2
35. POALELUNGI, M., FILINCOVA, S., SÂRCU, IU. and al. The Judge’s Manual for Civil Cases. 2nd Edition. Chișinău: O. SFE-P. “Central Asia” Printing House, 2013. ISBN 978-9975-53-197-9
36. PRISAC, A. Commentary on the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova / Chișinău: Cartea Juridical, 2019. ISBN 978-9975-139-79-3
37. PRISAC, A. Civil procedural law. General part: (Manual)// Prisac Al., Bănărescu A., Bănărescu Iu.; USPÉE “Constantin Stere” - Chișinău: Sn, 2021. ISBN 978-9975-157-54-4
38. Resolution of the Parliament of the Republic of Moldova “On ratification of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as well as additional protocols to this convention” No. 1298 of 07.24.1997 // Official Monitor No. 54-55 of 08/21/1997.
39. ROZHKOVA, M. A. On the issue of a claim, changing its subject and grounds // Business and Law. 2002. No. 11. ISSN: 0134-2398
40. ROZHKOVA, M. A. Claim and action: common aspects // Claim in civil and arbitration proceedings: Works. No. 1/2006. Moscow, 2006. ISSN: 1727-6942
41. ROȘU, C., LIGIA, D. Civil procedural law. Bucharest: CH Beck, 2007. ISBN 978-9975-4072-9-8

42. SAKHNOVA, T. V. Course of civil procedure: theoretical principles and main institutions. Moscow, 2008. ISBN 978-5-8354-1046-0

43. SAKHNOVA, T. V. Right to sue: scientific abstraction or legal instrument? // Claim in civil and arbitration proceedings: Works. No. 1/2006. M. 2006. ISBN 978-5-466-00308-6

44. SCHWARTZ, M. Z. Are we ready for a professional process? (a brief commentary on paragraph 1 of the Information Letter of the Presidium of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation dated 11/13/08 No. 126) // Arbitration Disputes. 2009. No. 2. eISSN : 2712-9292

45. TRESHCHEVA, E. A. Implementation of the plaintiff's right to change the claims: issues of theory and practice // Arbitration and civil procedure. 2008. No. 3. ISSN: 1812-383X

46. TREUSHNIKOV, M. K. Civil process: Textbook. -5th ed., revised. and additional - M.: Statute, 2014. ISBN: 978-5-8354-0950-1

47. ULETOVA, G. D. Elements of a claim: concept and practical significance // Claim in civil and arbitration proceedings: Works. No. 1/2006. M., 2006. ISSN: 1727-6942

48. VERSHININ, A. P. Choice of method of protection of civil rights. St. Petersburg , 2000. ISBN 5-93333-019-1

49. VIKUT, M. A. Claim as an element of the right to judicial protection, its legal nature and justification // surveys of the theory of practice of civil procedure. Saratov , 1976.

50. VLASOV, A. A. Civil Procedure. Textbook for Bachelors. Moscow: Yurait , 2012. ISBN 978-5-9916-1608-9

51. YUDELSON, K. S. The Problem of Proof in Soviet Civil Procedure (1951) // Selected. Moscow, 2005.

52. YUDIN, A. V. Elimination and replenishment by the court (arbitration court) of deficiencies and omissions in the procedural behavior of participants in civil (arbitration) proceedings // Protection of rights in Russia and other countries of the Council of Europe: current state and problems of harmonization: Collection of scientific articles. Krasnodar - St. Petersburg, 2011. ISSN: 1992-8041

53. ZAHARIA, S., ZELENSKAYA, I. Modern aspects of individualization of a claim in civil proceedings of the Republic of Moldova. In: Studies, education, culture, February 9, 2018, Comrat. Comrat: University of State in Comrat, 2017. ISBN 978-9975-83-057-7.

54. ZEIDER, N. B. Elements of a claim in Soviet civil proceedings// Scientific notes of the Saratov Law Institute. Issue IV. Saratov , 1956. ISBN 97811394633

THE THEORETICAL AND PRACTICAL ANALYSIS OF THE NOTION AND CONSTITUENT ELEMENTS OF THEFT

Artiom COCIERI

Master of Laws, Alumni National Institute of Justice,

Chisinau, Republic of Moldova

e-mail: acocieri@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0000-5670-6721>

The paper aims to research the common aspects of theft from the perspective of its emergence, evolution, content, role, and place of this form within the system of criminal liability, which will contribute to the scientific substantiation of this concept, to the deepening of knowledge in the theory of liability, and to normative recommendations for a better recognition of patrimonial legal liability. The author sets out to achieve the following objectives: constructing, on the basis of existing scientific approaches, a theoretical-practical model of legal liability for theft-related offences; determining the level of legal regulation of liability for such offences; formulating the characteristic features of patrimony and defining this phenomenon; drafting a definition of patrimonial legal liability from the perspective of comparative law, doctrine, and legislation; establishing the theoretical aspects related to the delimitation of criminal liability; presenting the concept, distinctive features, and forms of patrimonial liability within the branches of public and private law; arguing for the independence of patrimonial liability as a distinct form and identifying its place in the normative legal framework of the institution of legal liability; and finally, formulating conclusions and recommendations by analyzing legislative gaps and legislative prospects.

Keywords: theft, taking, possession, movable property, actual patrimonial damage, pecuniary gain, cultural patrimony.

ANALIZA TEORETICO-PRACTICĂ A NOȚIUNII ȘI ELEMENTELOR CONSTITUTIVE ALE SUSTRAGERII

Lucrarea își propune ca scop cercetarea aspectelor comune ale sustragerilor prin prisma apariției, evoluției, conținutului, rolului și locului acestei forme în sistemul răspunderii penale, fapt ce va contribui la argumentarea științifică a acestui concept, la aprofundarea cunoștințelor în teoria răspunderii, la recomandări cu caracter normativ pentru o mai bună recunoaștere a răspunderii juridice patrimoniale. Autorul își propune realizarea următoarelor obiective: construirea în baza abordărilor științifice existente, a modelului teoretic-practic al răspunderii juridice a infracțiunilor de sustragere; determinarea nivelului de reglementare juridică a răspunderii pentru infracțiunile de sustragere formularea trăsăturilor caracteristice a patrimoniului, definirea acestui fenomen; formularea unei definiții a răspunderii juridice patrimoniale din perspectiva dreptului comparat, doctrinei și legislației; stabilirea aspectelor teoretice legate de delimitarea răspunderii penale; prezentarea conceptului, semnelor distinctive și formelor răspunderii patrimoniale în ramurile de drept public și drept privat; argumentarea independenței răspunderii patrimoniale ca formă distinctă și identificarea locului în construcția normativă de drept a instituției răspunderii juridice; formularea concluziilor și recomandărilor.

Cuvinte-cheie: sustragere, luare, posesie, bunuri mobile, prejudiciu patrimonial efectiv, scop de cupiditate, patrimoniu cultural.

ANALYSE THÉORICO-PRATIQUE DE LA NOTION ET DES ÉLÉMENTS CONSTITUTIFS DE LA SOUSTRACTION

Le présent travail a pour objectif l'étude des aspects communs des infractions de soustraction à travers le prisme de leur apparition, de leur évolution, de leur contenu, de leur rôle et de leur place au sein du système de la responsabilité pénale. Cette recherche contribuera à la fondation scientifique de ce concept, à l'approfondissement des connaissances dans la théorie de la responsabilité, ainsi qu'à la formulation de recommandations normatives en vue d'une meilleure reconnaissance de la responsabilité juridique patrimoniale. L'auteur se propose d'atteindre les objectifs suivants : élaborer, sur la base des approches scientifiques existantes, un modèle théorico-pratique de la responsabilité juridique des infractions de soustraction ; déterminer le niveau de réglementation juridique de la responsabilité pour de telles infractions ; formuler les traits caractéristiques du patrimoine et définir ce phénomène ; proposer une définition de la responsabilité juridique patrimoniale dans la perspective du droit comparé, de la doctrine et de la législation ; établir les aspects théoriques relatifs à la délimitation de la responsabilité pénale ; présenter le concept, les signes distinctifs et les formes de la responsabilité patrimoniale dans les branches du droit public et du droit privé ; démontrer l'indépendance de la responsabilité patrimoniale en tant que forme distincte et identifier sa place dans la construction normative de l'institution de la responsabilité juridique ; formuler enfin des conclusions et des recommandations par l'analyse des lacunes législatives et des perspectives de réforme.

Mots-clés: soustraction, appropriation, possession, biens meubles, préjudice patrimonial effectif, but lucratif, patrimoine culturel.

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПОНЯТИЯ И ЭЛЕМЕНТОВ СОСТАВА ХИЩЕНИЯ

Настоящая работа ставит своей целью исследование общих аспектов хищений сквозь призму их возникновения, эволюции, содержания, роли и места данной формы в системе уголовной ответственности. Исследование будет способствовать научному обоснованию данного концепта, углублению знаний в теории юридической ответственности, а также выработке нормативных рекомендаций для более эффективного признания имущественной юридической ответственности. Автор ставит перед собой следующие задачи: построение, на основе существующих научных подходов, теоретико-практической модели юридической ответственности за преступления, связанные с хищением; определение уровня правового регулирования ответственности за хищения; формулирование характерных признаков имущества и определение данного явления; разработка дефиниции имущественной юридической ответственности с точки зрения сравнительного права, доктрины и законодательства; установление теоретических аспектов, связанных с разграничением уголовной ответственности; представление концепции, отличительных признаков и форм имущественной ответственности в отраслях публичного и частного права; обоснование независимости имущественной ответственности как самостоятельной формы и определение её места в нормативной конструкции института юридической ответственности; формулирование выводов и рекомендаций.

Ключевые слова: хищение, изъятие, владение, движимое имущество, фактический имущественный ущерб, корыстная цель, культурное наследие.

Introducere

Pe parcursul evoluției și dezvoltării social-politice și economice o preocupare a omenirii a devenit problema privind acțiunile infracționale, care sunt îndreptate direct contra bunurile ce constituie averea persoanei. Astfel

legislația penală are ca scop prevenirea și combaterea infracțiunilor, care sunt îndreptate asupra bunurilor persoanelor.

Prin interpretarea dispozițiilor penale legale și a practicii judiciare, observăm necesitatea și importanța abordării subiectului respectiv, deoarece legea penală devine un

instrument de contracarare a infracțiunilor contra patrimoniului. Scopul legii penale este de a apăra drepturile și libertățile societății de faptele prejudiciabile îndreptate contra patrimoniului. Astfel patrimoniul este apărat, direct sau indirect, prin diverse mijloace juridice, reglementate de normele dreptului penal. O cauză primordială a creșterii numărului de infracțiuni contra patrimoniului îl constituie situația economică la etapa actuală, care conduce la dezvoltarea treptată a noi scheme de comitere a faptelor infracționale contra bunurilor persoanelor, în aceste condiții devine extrem de dificil de a diminua sau chiar de a exclude riscul care este îndreptat nemijlocit împotriva patrimoniului persoanelor fizice sau juridice.

Ocrotirea patrimoniului se realizează printr-o totalitate de metode juridice și măsuri cu caracter educațional, care au scopul de a ordona și a influența atitudinea tuturor persoanelor față de patrimoniu. Astfel patrimoniul prin intermediul dreptului penal a constituit permanent un obiectiv principal, deoarece patrimoniul reprezintă o parte componentă a fiecărei persoane.

Infracțiunile prevăzute de legea penală diferă în funcție de natură și modul în care este vătămată valoarea apărută de legea penală. Din numărul total de infracțiuni prevăzute de legea penală, toate atenteaza asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor sau a altor subiecți de drept, gradul prejudiciabil a infracțiunii generează o urmare prejudiciabilă asupra căruia se atentează și are ca efect lezarea drepturilor apărute de stat prin intermediul legislației penale, nu sunt o excepție nici infracțiunile de sustragere în care prejudiciul sau urmările prejudiciabile pe care o are infracțiunea produce în cele mai multe cazuri prejudicii materiale, fizice și chiar psihice.

Importanța teoretică a temei respective constă în scoaterea în evidență a acelor fapte prejudiciabile, care direct afectează societatea

și sporește riscul de săvârșire a noilor infracțiuni, deoarece scopul specific pentru infracțiunile contra patrimoniului săvârșite prin sustragere este scopul de cupiditate, care are o amprentă asupra conștiinței făptuitorului de a fi tentat să săvârșască noi infracțiuni, unde nu este exclus ca să recurgă la fapte ce au un grad prejudiciabil considerabil mai sporit, deoarece practica judiciară ne demonstrează că făptuitorii nu intenționează să înceteze activitatea infracțională chiar din contra recurg la noi metode ilegale valorificând aspecte ce contravin legii penale și a bunurilor moravuri.

Valoarea socială fundamentală a patrimoniului, reprezintă o condiție de participare la raporturile juridice de ordin patrimonial. Bunurile și drepturile ce constituie obiectul acestor raporturi permit persoanei să-și îndeplinească obligațiile cu caracter economic. În această condiție, patrimoniul generează o existență a capacității juridice a ființei umane fiind drept exemplu, o valoare socială care trebuie să fie apărută prin intermediul mijloacelor prevăzute de legea penală. În lucrarea respectivă aș dori să aduc la cunoștință importanța interpretării normelor penale și să disting aspectele fundamentale, abordând un aspect teoretico-practic a infracțiunilor de sustragere.

Este cunoscut faptul că patrimoniul, ca valoare socială, poate suferi anumite prejudicii, care conduc la implicarea aspectelor de drept penal. Observăm că relațiile sociale cu privire la patrimoniu pot fi prejudiciate prin acțiuni de sustragere a bunurilor altor persoane, adică prin acțiunea de luare a bunurilor din proprietatea altei persoane și prin trecerea lor în proprietatea persoanei ce le sustrage.

Metodologia studiului

Metodele de cercetare utilizate în elaborarea studiului includ metoda juridico-normativă, constând în analiza dispozițiilor legale relevante din Codul penal al Republicii

Moldova; metoda de analiză a jurisprudenței, prin studierea practicii judiciare; metoda logică și sistemică, utilizată pentru examinarea caracteristicilor elementelor constitutive ale infracțiunilor de sustragere; precum și metoda comparativă și cea socio-juridică, care permit evaluarea impactului social și identificarea cauzelor infracționalității contra patrimoniului.

Evoluția reglementărilor penale naționale în materia infracțiunilor contra patrimoniului comise prin sustragere

Urmează a fi specificate reglementările privind răspunderea juridică pentru infracțiunile contra proprietății în dreptul medieval românesc în arealul Est-Carpatic, cea mai parte a teritoriului actual al RM, ce se afla în arealul de formare și dezvoltare a statului feudal Moldav, cuprinsul dintre Carpații Orientali și Nistru.

Secolul XVII a cunoscut o importantă semnificativă, deoarece s-au tipărit marile pravile românești, cu caracter în principal laic. Prin aceasta se evidențiază și Pravila lui Vasile Lupu: ”Denumirea originală a acestei legiuri tipărite la Iași în 1646 din porunca domnitorului, amintim că este ”Cartea românească de învățătură” de la pravilele împăratești și de la alte județe cu zisa porunca și cu toată cheltuiala lui Vasile Voievodul și domnul țării Moldovei din multe scripturi tălmăcită din limba ilenească pre limba românească [1, p. 103].

Pravila lui Vasile Lupu este considerată prima lege laică oficială, promulgată și investită cu autoritate legală de a fi aplicată pe întreg teritoriul Moldovei.

Pravila Lui Vasile Lupu este constituită din 2 părți componente, prima parte include 16 pricini împărțite în 152 paragrafe, partea a doua constituie 78 de glave, numerotate deosebit de cele din prima parte.

Termenul de furt avea o sferă foarte largă, unde, pe lângă sustragerea unui lucru, mai

era adăugat și neîndeplinirea obligațiilor debitorului față de creditor.

Conform prevederilor paragrafului 97 a pricinii 12: ”Furtușagurile sunt de multe fealuri. Un fealiu iaste de vatamă numai o parte, ce se dzice numai pre un om; iară alt fealiu de furtușag iaste vatamă pre mulți împreună. Astfel observăm că erau 2 tipuri de furturi: furt prin care se aducea atingere unei singure personae, și furt care aducea atingerea a doua sau mai multor persoane [2, p. 65].

Conform prevederilor paragrafului 98 a pricinii-12, este definită noțiunea de furtușag mare și furtușag mic: ”Alt furtușag iaste mare, altul mic: dece furtușag mare se cheama, când iaste lucrul furtușagului de mare preț, sau când iaste omul omul învățat într-acest meșterșug a furtușagului, sau când va fura de la vriun boiarin, sau alt om mare de cinste, sau când va fi furatniscare dughian de negaț, sau când va fi facut scări ca să sue la vreu curte domnească sau bioarească sau când va săpa casa, sau va risipi zidiu, sau când va fi zdrobit lăcăți și alte multe ca acestea, sau când fură și pate nevoe tot satul, macar de are fi furtușagul cât de micșor. Furtușag mic se cheamă iaraș, când nu va fi facut nici unele de acestea, ce am acris mai sus [3, p. 65].

Circumstanțele care agravau răspunderea penală pentru furt din prevederile Pravilei lui Vasile Lupu erau: Obiectul material al furtului-de mare valoare (preț); Subiect al infracțiunii-hoț de meserie; Victima furtului-o persoană cu poziție socială înaltă (boier); Locul furtului-un local unde se vindeau mărfuri (dugheana cu negoț); Consecințele furtului-resimțite de întreg satul; Metodele furtului-escaladarea pentru a ajunge la vreo curte boiarească sau domnească; săparea unui tunel sau zdrobirea unui perete zdrobirea unui lacăt sau mecanism asemănător.

Astfel, circumstanțele agravante menționate se referă la toate tipurile de

furt, ce erau specifice la acea perioada de evoluție. Indiferent de oricare circumstanță săvârșită din cele menționate, era considerată ca temei pentru aplicarea unei pedepse mai severe(dure), în corespundere cu prevederile din Pravilă: "Față de făptuitor nu se schimba încadrarea juridică, astfel spus circumstanțele agravante aveau destinația funcțională de a fi luate în considerație la individualizarea pedepsei, însă pe lângă acest tip de agravante erau prevăzute și agravante, care influențează asupra calificării furtului, fiind incluse în rândul semnelor, componente de infracțiune [4, p. 109].

În paragraful 170 a pricinii-15 a Pravilei, este menționat scopul de sustragere ca element obligatoriu a termenului de furt, în cazul în care făptuitorul nu a avut respectivul scop(de exemplu de a face o glumă), el va putea fi atras la raspundere penală numai dacă fapta săvârșită de acesta întrunește elementele componente ale unei alte infracțiuni prezăzute de Pravilă: "oricine va fura ceva vreun lucru, nu drept să păgubească pre ceta ce i-au avut, ce numai drept să-ș rădză și să-ș bată joc de dâns, să se cearte, iară nu ca un fur.

Astfel în paragraful 173 a Pravilei lui Vasile Lupu,este redată situația de liberare de pedeapsă a persoanei, care fiind victimă a infracțiunii de furt, fură în cele din urmă de la cel care la prejudiciat, dar nu valoarea mai mare decât prejudiciul cauzat: "Când va avea neștine vreun lucru la altul, și nu-l va putea scoate de la dâns, și dei va fura ceva, însă nu mai mult, ce numai cât va fi prețul acelu lucru acesta să nu aibă nici-o certare pentru furtușag".

Observăm că aceasta prevedere intervine ca o excepție de la normele generale penale, conform căreia prevederile legale, trebuie să intervină cu măsuri de constrângere asupra făptuitorilor pentru a contribui la reeducarea acestora, și nicidecum de a interveni de sine stătător în astfel de situații (circumstanțe).

Exprimă curiozitate și clauza de eliberare

de răspundere penală, prevăzută în paragraful-179 a Pravilei, potrivit căreia cel ce fură de la tatăl său nu era sancționat, însă tatăl avea posibilitatea să-și satisfacă ulterior reparația prejudiciului din contul părții moștenite de feciorul său: "Ceta ce va fura de la tată-său, ver mult, ver puțin, nice o certare să nu aibă, iară de se va prileji să fie vreun om de casa lor la moștea lui, să lase ceva acestui fecior, atunce, dentr-acel lucru a feciorului poate tatăl să ia să-și plătească furtușagul.

Potrivit paragrafului 181, împăcarea părților excludea răspunderea penală, în cazul în care soția fura de la soț, sai invers, reparația ulterioara a prejudiciului se putea face pe seama bunurilor făptuitorilor numai la decesul acestuia sau în caz de divorț: "Care muiare va fura pre bărbatu-și să nu aibă certare, nice să aibă strânsoare să întorcă ce-au luat, ce să împace cu bărbatul, iară de se va prilegi să se despartă sau să moară muiarea, atunce bărbatul să-ș facă plată din dzeastrele ei

Constatăm că această normă cuprinde un mesaj stimulat, facilitând consolidarea relațiilor de familie, statul își declină implicarea în astfel de relații, chiar dacă era vorba de o infracțiune ca furtul.

Din paragraful 102 al Pravilei-13, deducem că această componentă prevede răspunderea pentru tâlhărie care, la acea perioadă de timp, era o formă agravantă a furtului. „Prevederile din paragraful 102 prezintă interes din mai multe puncte de vedere: tâlhăria la drumul mare în absența portului de arme nu atrăgea o pedeapsă severă, în contrast față de cel care a săvârșit acest fel de tâlhărie, purtând armă asupra sa,se aplica o pedeapsă foarte severă- privațiunea de libertate în ocnă, închisoare pentru cei condamnați la munca silnică în saline, ocna constituia însă numai prima etapă a procesului de expiere, cea de-a doua etapă decurgând în raport în raport cu poziția socială a făptuitorului: "feciorul de boiar" era condamnat la confiscarea a o treime din averea

sa, pe când acel care nu avea o proveniență nobilă era spânzurat.

Timpul infracțiunii ca element constitutiv al infracțiunii de furt apare în situația specificată de paragraful-27 din Pricina-2 a Pravilei: ”De se află vreun lucrător de vii la vremea cându să sapă viile, atunce să fie furat vreo sapă sau vreun hârleț și dacă va treace vremea săpatului să vă oblici și să va vâdi lucrul, ca să plătească atâtea dzile câte au fost trecute de când au furat el sapa. Într-aceasta chip va plăti și cela ce va fura seacera la vreme seceratului sau cuțit la vremea tăiatului viilor sau săcurea când taie omul leamne în pădure și alte ca acestea.

Locul infracțiunii ca element constitutive al infracțiunii de furt, este precizat în paragraful-29: ”De se va afla vreun viiar sau vreun grădinar să fie furând la locul ce păzește el, acela să-și piardză siimbriia și să fie bătut ca un fur.

Cererea transmiterii averii străine însoțită de amenințarea cu violența este prevăzută în Paragraful-124: ”De va ceare nestine ceva vreun lucru la altul și el nu-i va da iară să va mânia și i s-a va lăuda că-i va face ceva vreo răutate pre acesta să-l pedepsească ca pe un fur. Observăm că în Pravila lui Vasile Lupu infracțiunea (fapta) respectivă este echivalentă infracțiunii de furt dar analizând prevederile legii penale putem delimita unele aspecte de infracțiunea de furt.

Termenul de furt în dreptul medieval românesc era considerat principal în ansamblul infracțiunilor contra proprietății consfințit în cadrul legii țării, de aceea definirea interpretarea noțiunilor ale tuturor celorlalte infracțiuni contra proprietății avea ca punct de pornire de exemplu, tâlhăria era considerată formă agravantă a furtului, iar hotărnicia falsă-infracțiune asimilată cu furtul.

În continuare v-am analiza trăsăturile primordiale ale instituției ocrotirii proprietății prin metodele dreptului penal în Basarabia. În urma războiului ruso-turc, care a avut loc între

anii 1806-1812, care s-a încheiat cu pacea de la București din 28 mai 1812, conform căreia Basarabia parte componentă a Principatului Moldovei a fost anexată la Imperiul Rus.

Din perioada începerii aplicării în Basarabia a dreptului penal rus, răspunderea penală pentru infracțiunile contra patrimoniului era orînduită pe teritoriului Imperiului Rus de trei acte normative: Pravila lui Sobor din anul 1648; Statutul militar al lui Petru I datînd din 1717; Ucazul de la 04.03.1782 ”Despre judecarea și pedepsele pentru hoția de diferite tipuri și despre înființarea caselor de lucru în toate guleriile

Capitolul XXI din Pravila de Sobor cuprinde 104 articole recunoscute în mod aparte „pricenelor de furt și tâlhărie”. În art.9-10 ale Pravilei sunt prevăzute pedepsele pentru furt, Pravila determina tortura ca pedeapsă obligatorie aplicată celui ce a contribuit la furt. În art.12-14 a Pravilei de Sobor este prevăzută pedeapsa penală pentru circumstanțele agravante de furt: furtul comis a treia oară; furtul însoțit de omor; furtul comis în biserică. În art.15 al Pravilei se specifica careva component de infracțiuni, menționate și anterior: furtul de diferite tipuri, însoțite uneori de omor, jaful și escrocheria. În art.16-18 a Pravilei este reglementată pedeapsa penală pentru tâlhărie, din dispoziția normei reiese că tâlhăria era o infracțiune contra patrimoniului, care fuzionează cu noțiunea de jaf comis cu violență. Specific tâlhăriei era: atacul deschis săvârșit în scopul acaparării averii persoanei.

După cum s-a specificat, al doilea act normativ, care prevedea pedeapsa penală pentru faptele prejudiciabile contra patrimoniului de la începerea reglementării în Basarabia a dreptului penal rus, a fost ”Statul militar a lui Petru I”, adoptat la 1716. Despre structura sa, prevederile reglementate și normele esențiale în cuprinsul acestui act, putem menționa următoarele aspecte ”Acest act normativ cuprindea numai norme ale dreptului penal și

reprezenta în esență un cod penal-militar fără partea generală, unde se prevedea răspunderea și pentru alte categorii de infracțiuni, inclusiv pentru infracțiunile contra proprietății. În comparație cu tâlhăria noțiunea de jaf constituia șantajul și acapararea samovolnică a averii, statutul mai prevedea și un șir de alte infracțiuni contra patrimoniului: însușirea lucrurilor primite spre păstrare (art.194) și însușirea bunurilor găsite (art.196).

Al treilea act normativ care prevedea răspunderea penală pentru infracțiunile contra patrimoniului la momentul începerii aplicării în Basarabia a legii penale sub dominația Imperiului Rus, a fost „Ucazul despre judecarea și pedepsele pentru hoția de diferite tipuri și despre înființarea caselor de lucru în toate guberniile. Acest act este renumit prin faptul că a atribuit noțiunii de hoție exclusive semnificația de sustragere a averii, propunând definițiile celor trei tipuri ale acestei infracțiuni-jaf, furt și escrocherie.

Infracțiunea de jaf avea sensul de hoție comisă prin violență fizică sau psihică, obșevăm anumite deosebiri în prevederile actuale ale legii penale în comparație cu reglementările aplicate în Basarabia. Infracțiunea hoție-furt era în situația în care „cineva lua pe ascuns bani sau altă avere mobilă, fără voia și consimțământul celui ale cui sunt banii sau averea mobilă, ca să ascundă, să vîndă să zălăgească sau să folosească acestea în favoarea sa într-un alt mod.

Conform reglementărilor infracțiunii hoție-escrocherie putem deduce că „Semnul distinctiv al escrocheriei era modul deschis de comitere a faptei, pe lângă aceasta putem constata că la noțiunea de escrocherie se atribuia: furtul de buzunar; sustragerea prin surprindere a averii străine, când făptuitorul își pune în aplicare dibăciia, rezezițiunea acțiunilor și alte vocații asemănătoare; împosedarea averii pe calea înșelăciunii.

Reglementarea răspunderii penale pentru

infracțiunile contra proprietății în legislația ulterioară formării statului național român.

Doar în legiuirea penală ulterioară formării statului național român s-a putut menționa totalizarea, în limite firești, a tuturor acțiunilor prejudiciabile împotriva patrimoniului: Altădată constituind diviziuni de sine stătătoare, grupurile de infracțiuni contra patrimoniului au fost înmănunchate laolaltă în funcție de obiectul juridic generic. Totodată, divizarea a fost dezvoltată în cadrul grupului unitar, nou-format, al infracțiunilor contra patrimoniului, alcătuind o adevărată unitate în diversitate [5, p. 334].

Așadar, Cartea a II-a a Codului penal român din 1865 este intitulată “Despre crime și delictedeosebi și despre răspunderea acestora”. Titlul IV a respectivei cărți – “Crime și delictede în împotriva particularilor” – cuprinde două capitole. Cel de-al doilea capitol – “Crime și delictede împotriva proprietăților” – cuprinde articolele 307-381 ale Codului Penal Român. din 1865. Respectivele articole sunt cuprinse în nouă secțiuni:

Secțiunea I – “Furturi” (art.306-316);

Secțiunea II – “Tâlhării” (art.317-320);

Secțiunea III – “Strămutarea sau desființarea de hotare” (art.321);

Secțiunea IV – “Abuzul de încredere” (art.322-331);

Secțiunea V – “Înșelăciunea sau escrocheria” (art.332-342);

Secțiunea VII – “Jocuri de noroc, loterii, turburări și fraude întrebuintate la licitațiuni publice” (art.349-351);

Secțiunea VIII – “Distrucțiuni, degradațiuni și alte pagube” (art.352-356);

Secțiunea IX – “Crime și delictede care pun în pericol viața a mai multor persoane” (art.357-380).

Trebuie de specificat faptul că Secțiunea VI (art.342-349), dedicată bancrutei și faptelor tangente acesteia, a fost exclusa o dată cu adoptarea, în 1886, a actului normativ

comercial. Într-un mod firesc, această sancțiune a condus la totalizarea cuprinsului juridic generic al faptelor prejudiciabile contra proprietăților.

Capitolul I din instituția menționată se referă la fapta de furt. Acest capitol este constituit din art.525-529 și se observă tendința de a micșora cu aproximativ jumătate numărul de infracțiuni privind furtul (în comparație cu CP Rom. din 1865) și în același timp, aspiratia de a conexe actele normative cu referire la infracțiunea de furt.

Capitolul II (art.528-536 Cod Penal Român. din 1937) face transmitere la delictul și infracțiunea de tâlhărie, astfel și la infracțiunea de piraterie. Art.536-555 Cod Penal Român din 1937, formând Capitolul III, prevedeau pedeapsa penală pentru delictul contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii. Respectiv acțiunile prejudiciabile au fost conexe în 7 secțiuni:

- 1) Abuzul de încredere;
- 2) Gestiunea frauduloasă;
- 3) Exploatarea slăbiciunilor persoanelor incapabile;
- 4) Însușirea lucrurilor pierdute și deținerea pe nedrept;
- 5) Abuzul de încredere profesională;
- 6) Fraudarea creditorilor;
- 7) Înșelăciunea.

În Capitolul IV al Titlului XII din Cartea a II-a a Codului Penal Român din 1937 se menționa pedeapsa pentru următoarele infracțiuni: strămutarea de hotare, desființarea semnelor de hotar, stricăciuni și alte turburări aduse proprietății.

Ultimul capitol, al 5-lea, din menționat mai sus era intitulat “Jocul de noroc, loterie și specula contra economiei naționale”. În comparație de delictul de joc de noroc, joc de noroc prin loterie, organizare a jocului de noroc și tolerare a jocului de noroc, cunoscute și legislației penale ulterioare, în acest capitol erau menționate și alte careva fapte,

denumite generic “speculă contra economiei publice”. Faptele prejudiciabile din capitolul menționat se evidențiau într-o careva măsură, în comparație cu celelalte fapte prejudiciabile conexe în Titlul XII din Cartea a II-a a CP Rom. din 1937. Așadar, acțiunile prejudiciabile din Capitolul al 5-lea, subestimau pe imaginea de conexiune a faptelor contra patrimoniului.

Concomitent cu normele din Codul Penal Român din anul 1865 și Codul Penal Român din 1937, careva infracțiuni contra patrimoniului au fost menționate în acte normative speciale. În Codul de justiție militară, în Codul comercial, în Codul silvic, în Codul marinei comerciale Bunăoară, în Codul de justiție militară, în Titlul II din Cartea a IV-a erau prevăzute despărțăminte consacrate infracțiunilor contra patrimoniului: Capitolul III “Despre sustracțiuni”; Capitolul VIII Furtul.

Cu referire la reglementarea infracțiunilor contra proprietăților în dreptul penal al RSSM, putem menționa că în spațiu postbelic, un obiectiv primordial era excluderea divergențelor persistente în legătură cu calificarea sustragerilor și fixării unității actelor normative cu privire la răspunderea penală pentru săvârșirea acestora. Prezidiul Sovietului Suprem al URSS, a promulgat la 05.06.1946, doua ucazuri: ”Despre răspunderea penală pentru sustragerea averii de stat și obștești” și “Despre intensificarea ocrotirii proprietății personale a cetățenilor”. Primul Ucaz prevedea răspunderea penală pentru următoarele componente de infracțiuni: ”Furtul-însușirea, delapidarea sau altă sustragere averii de stat; Sustragerea averii de stat săvârșită în mod repetat sau de către un grup organizat; Furtul, însușirea, delapidarea sau altă sustragere averii colhoznice, cooperatiste; Sustragere averii colhoznice, cooperatiste; Nedenunțarea către organul puterii despre sustragerea averii de stat.

Asfel termenul generic de sustragere a averii de stat și obștești, înglobând în câteva

componente de infracțiuni în funcție de formele și tipurile sustragerii, acest act normativ a permis instanțelor judecătorești să examineze mult mai eficient cauzele privitoare la infracțiunile contra proprietății.

În prevederile actului normativ analizat au fost reduse esențial circumstanțele agravante ale sustragerii averii de stat și obștești. În locul numeroaselor agravante, prevăzute în legislația penală aplicată anterior, în conformitate cu ucazul respectiv, se stabileau numai trei agravante, considerate de legiuitor de atunci de a fi primordial în procesul de relevare a gradului de pericol social al sustragerii: modul repetat; săvârșirea de către un grup organizat și proporțiile mari ale acelor sustrase.

La 25.03.1961 „Sovietul Suprem al RSSM” a adoptat Legea RSSM despre aprobarea Codului Penal al RSSM. În prevederile CP din 1961, pedeapsa pentru infracțiunile contra proprietății au fost reglementate paralel în două capitole: în capitolul III (infracțiuni contra proprietății socialiste) și capitolul V (infracțiuni contra proprietății personale a cetățenilor), care aveau următoarele dispoziții: ”Prin furt se înțelegea sustragerea pe ascuns a averii de stat, obștești sau personale; Jaf constă sustragerea deschisă a acesteia; Tîlhăria constă în atacul săvârșit în scopul însușirii averii însoțită de violență periculoasă pentru viața și sănătatea persoanei; Escrocherie, însușirea averii respective și însușirea dreptului asupra averii ori a altor foloase prin înșelăciune, abuz de încredere.

O dată cu adoptarea Legii cu privire la proprietate, s-a creat o stare de incompatibilitate între prevederile acestei legi și prevederile stipulate în Codul penal din 1961. Reglementările acestui din urmă act legislativ priveau proprietatea socialistă ca pe un element al bazei economice a statului sovietic și asigurau apărarea ei primordială. Prioritatea proprietății socialiste în comparație cu proprietatea personală a cetățenilor își găsea oglindire în următoarele trei aspecte:

1) infracțiunile contra proprietății socialiste și cele contra proprietății personale erau prevăzute de diferite capitole ale Codului penal din 1961;

2) metodele atentării asupra proprietății socialiste erau reglementate mai amplu și mai detaliat decât metodele de săvârșire a infracțiunilor contra proprietății personale;

3) infracțiunile contra proprietății socialiste erau pasibile de o pedeapsă mai aspră decât atentările analoage asupra proprietății personale.

Existența paralelă a normelor dreptului penal, ce stabileau răspundere diferită pentru unele și aceleași fapte contra proprietății socialiste și contra proprietății personale, s-a transformat într-un anacronism juridic care necesita să fie înlăturat de urgență. De aceea, prin Legea RSS Moldova cu privire la modificarea și completarea Codului penal și a Codului de procedură penală, adoptată de Parlamentul RSS Moldova la 15.02.1991, Capitolul V (articolele 145-154) al Părții Speciale a CP din 1961 a fost exclus din actul legislativ respectiv, iar Capitolul III al Părții Speciale a CP din 1961 a primit denumirea “Infracțiuni contra proprietății.

Noțiunea și semnele comune ale sustragerii

Termenul de sustragere semnifică totalitatea semnelor esențiale și interdependente, comune pentru oricare faptă infracțională din rândul infracțiunilor de sustragere, fiind o noțiune abstractă, ea este percepută ca un tot unitar. Acest tot conține un nucleu immanent oricărei forme a sustragerii [6, p. 46].

Interpretarea noțiunii contribuie la evoluțiile tehnice de elaborare a unor componente aparte de infracțiuni comise prin sustragere sau se elimină cerința înglobării în componente concrete a unui număr efectiv de semne care generează originea acesteia la categoria componentelor de infracțiuni comise prin

sustragere: ”Este suficient a utiliza, în dispoziția incriminatoare, termenul sustragere, acest procedeu contribuie la reducerea volumului dispoziției incriminatoare, privitoare la componența aparte a infracțiunii săvârșite prin sustragere, fără ai modifica încărcătura semantică.

Un alt aspect important privitor la interpretare a termenului de sustragere determină cauzele ce permit diferențierea aparte a oricărei forme săvârșite prin sustragere de infracțiunile asemănătoare, acest fapt contribuind la calificarea faptelor infracționale, mai ales dacă unele semne ale sustragerii, menționate în fapte concrete, în cazul în care infracțiunea săvârșită, coincide cu semnele componentei altei infracțiuni, desfășurarea în parte a originii la compartimentul faptelor săvârșite prin sustragere este reală, în situațiile elaborării unor componente de infracțiuni constituite din acest compartiment, acordarea atenției asupra semnelor ei distincte care o diferențiază de infracțiunile ce se aseamănă.

Astfel, o altă latură de interes în abordarea materiei privind termenul de sustragere constă în dependența parțială a interpretării noțiunii de sustragere de modificările existente ale reglementărilor privind pedepsele pentru infracțiunile săvârșite prin sustragere, uneori respectivele elaborările normative conduc la modificarea termenului de sustragere.

Totodată, infracțiunile comise prin sustragere se află într-o legătură interdependentă față de patrimoniu, care este reglementat atât de Codul Civil al RM, cât și de normele legii penale. După opinia autorului S. Brînză, termenul de patrimoniu, în reglementările legislației penale, are un înțeles mai îngust decât în dreptul civil. În special, se afirmă următoarele: ”Patrimoniul ca universalitate, fiind o abstracție, nici nu poate fi atins prin faptele concrete ale unei persoane; infracțiunea contra patrimoniului putându-se îndrepta numai contra unui bun patrimonial, adică

asupra unei valori care face parte efectiv din activul patrimoniului unei persoane. Pasivul patrimoniului, adică datoriile unei persoane, nu prezintă, de regulă, nici un interes pentru acei care se dedau la fapte de încălcare a patrimoniului, chiar dacă pasivul face parte din patrimoniu și este cuprins în această noțiune [7, p. 155].

În legislația penală, termenul de patrimoniu în raport cu infracțiunile care sunt îndreptate împotriva acestuia are un înțeles mai îngust și se referă la bunuri nu ca universalitate, ci în individualitatealorsusceptibilădeafiapropriate de făptuitor prin metode prejudiciabile, astfel infracțiunea nu ar putea fi săvârșită împotriva patrimoniului ca universalitate de bunuri, pentru că aceasta va exista întotdeauna [8, p. 193].

Interpretarea exactă a noțiunii de sustragere are o importanță importantă pentru teoria legislației penale, teoria legislației contravenționale, practicei judiciare și a acțiunilor de urmărire penală.

Necesitatea teoretică a noțiunii de sustragere rezidă în aceea că ea oferă posibilitatea de accentuare a subgrupului de infracțiuni ce constituie sustrageri. La fel, interpretarea teoretică a noțiunii legislative de sustragere, contribuie la determinarea științifică esențială a tipurilor de sustragere.

Necesitatea interpretării unei noțiuni concrete de sustragere, care ar îngloba toate semnele specifice acesteia, este determinată de complexitatea definițiilor interpretate de către savanții în domeniul legislației penale, termeni care constituie o bază științifică expresivă la determinarea tipurilor acestui subgroup, care are un grad prejudiciabil asupra societății.

În opinia autorului Sergiu Brînză cu referire la metodologia analizei definițiilor sustragerii și semnele acestora, se constată următorul aspect: ”Analiza sintetică comparativă a unor definiții date noțiunii de sustragere, analiză efectuată în baza metodei logice de cercetare,

ilustrează destul de concludent: a) diversitatea definițiilor, diferite după conținut și volum; b) lipsa definițiilor coincidente; c) numărul relativ mare de semne ce se conțin în fiecare din definițiile supuse analizei; d) numărul variat de semne incluse în definiții; e) conținutul diferit, pe care autorii îl conferă unor semne analoage; f) evoluția complexă a definițiilor noțiunii de sustragere, în ultimul timp fiind exprimată tendința de creștere a numărului de semne cuprinse în definiții.

Situația creată cu privire la noțiunea și semnele sustragerii a generat necesitatea interpretării definiției noțiunii de sustragere ce ar constitui semnele componente care expun cu totală precizie specificul oricărei sustrageri, care ar delimita-o de acțiunile adiacente.

Astfel, prin sustragere se înțelege luarea ilegală și gratuită a bunurilor mobile din posesia altuia, care a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv acestuia, săvârșită în scop de cupiditate.

Această definiție teoretică a noțiunii de sustragere înglobează următoarele semne specifice, care au un obligatoriu indispensabil și eficient: I „luarea”; II „din posesia altuia”; III „a bunurilor mobile”; IV „ilegală”; V „gratuită”; VI „care a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv acestuia”; VII „săvârșită în scop de cupiditate”.

Semnele menționate sunt obligatorii pentru oricare din faptele contra patrimoniului, săvârșită prin sustragere (adică pentru infracțiunile menționate la art.186-188, 190-192 CP RM). Lipsa unui semn ne oferă posibilitatea să distingem că cele săvârșite deja nu au calitatea de sustragere, ci alt tip de infracțiune sau în general, ca acțiune care nu are tangență cu legislația penală.

În opinia lui C.-D. Nichifor “Domeniul patrimoniului cultural ar trebui să reprezinte o prioritate la nivel național, luând în considerare caracterul reprezentativ-identitar al patrimoniului, necesitatea imperioasă a

protejării acestuia din perspectiva recunoașterii patrimoniului ca valoare de interes național, unanim recunoscută ca resursă neregenerabilă de dezvoltare durabilă, generatoare de progres și coeziune socială [9, p. 61].

Aspecte de drept penal comparat în materia infracțiunilor comise prin sustragere

Toate legislațiile penale moderne conțin reglementări ale faptelor infracționale care aduc atingere patrimoniului (proprietății) urmare firească a semnificației pe care o dobândesc relațiile sociale cu privire la patrimoniu (relațiile sociale de proprietate) pentru propășirea colectivității sociale și pentru activarea interesului cetățeanului la progresul acestei colectivități. În codurile penale din diferite țări sunt prevăzute diviziuni speciale pentru grupuri de infracțiuni analizate, chiar dacă denumirile diferă: infracțiuni contra patrimoniului, infracțiuni contra proprietății.

Astfel, *Codul penal al Italiei* din 1931, în Titlul XIII reglementează infracțiunile contra patrimoniului. Acestea se divid în: infracțiuni contra patrimoniului săvârșite prin violență asupra bunurilor sau persoanelor (Capitolul I, art.624 etc., furtul simplu și agravat, tâlhăria, extorsiunea, ocuparea de terenuri și altele) și infracțiuni contra patrimoniului săvârșite prin fraudă (Capitolul II, art. 640, etc.), înșelăciunea, insolvabilitatea frauduloasă, înșelarea persoanelor incapabile, tănuirea, însușirea bunului pierdut sau obținut prin eroare, distrugerea frauduloasă a bunuri, camătă și altele [10].

Legiuitorul polonez interpretează mai îngust sfera de apărare penală a patrimoniului. Numărul de norme din capitolul corespunzător, precum și conținutul dispozițiilor acestora denotă o similitudine relativă în raport cu incriminările privind infracțiunile contra patrimoniului din legile penale ale Republicii Moldova și României.

Poate doar cu excepția faptei infracționale, prevăzute la art.290 al **Codului penal al Poloniei** toate celelalte infracțiuni din capitolul analizat se circumscriu modului de abordare a sferei apărării penale a patrimoniului, pe care l-am sprijinit în cadrul Capitolului II al prezentei lucrări [11].

Capitolul XXXV “Infracțiuni contra patrimoniului” face parte din Partea Specială a legii penale poloneze. Pe de altă parte, Capitolul XLIV “Infracțiuni contra patrimoniului militar” face parte din Partea Militară a legii penale poloneze. Această distincție între cele două obiecte juridice generice - “patrimoniul (civil)” și “patrimoniul militar” -- este firească și justificată.

În **Codul Penal al Chinei** din 1997 de asemenea există un despărțământ consacrat în mod expres infracțiunilor contra patrimoniului. Totuși, în art. 2 al Legii penale Chineze, în care se declară scopul legii penale, se specifică faptul că aceasta apără împotriva infracțiunilor, printre altele, “proprietatea de stat și cea colectivă a maselor muncitoare proprietatea particulară a cetățenilor. În pofida acestei discrepante între tipurile de proprietate, există un singur capitol - Capitolul 5 “Infracțiuni contra patrimoniului” al Părții Speciale, în care se apără în mod unitar patrimoniul ca valoare socială fundamentală. Fiind o urmare a principiului “o țară - două sisteme”, această concepție a legiuitorului chinez se deosebește de cea promovată de legislația penală a statelor din “lagărul socialist” în cele două capitole, dedicate infracțiunilor contra patrimoniului. [12, p. 73].

În Capitolul 5 “Infracțiuni contra patrimoniului” al Părții Speciale a Codului penal al Chinei se prevede răspunderea pentru: jaf (art.263); sustragerea agravată (art.264); fraudă telecomunicațională (art.265); escrocherie (art.266); jaful agravat (art.267); jaful săvârșit de un grup de persoane (art.268); însușire (art.270); sustragere prin

abuz de serviciu (art.271); delapidări (art.272); deturnarea de fonduri bănești (art.273); șantaj (art.274); distrugerea bunurilor (art.275-276).

În **Codul penal al Bulgariei** din 1962, Capitolul al cincilea din Partea Specială este denumit “Infracțiuni contra proprietății”. Așadar, proprietatea ca valoare fundamentală “este considerată” obiect juridic generic pentru grupul corespunzător infracțiuni.

Astfel, Capitolul al cincilea din Partea Specială a Codului penal al Bulgariei conține: Titlul I “Furtul” (art.194-197); Titlul II “Jaful” (art.198-200); Titlul III “Însușirea” (art.201-208); Titlul IV “Înșelăciunea” (art.209-213); Titlul V “Extorsiunea” (art.213a-214a); Titlu] VI “Tăinuirea bunurilor” (art.215); Titlul VII “Distrugerea și deteriorarea bunurilor” (art.216); Titlul VIII “Abuzul de încredere” (art.217) [13].

Totodată, trebuie de menționat că o astfel de faptă ca gestiunea frauduloasă (art.219-220) face parte dintr-un alt capitol al Părții Speciale a legii penale bulgare, Capitolul al șaselea “Infracțiuni contra economiei”. Faptul că o parte din actele infracționale, pe care le denumim condițional “infracțiuni patrimoniale”, sunt cuprinse tocmai în acest capitol are ca dovadă că ei cuprind infracțiunile contra proprietății intelectuale (art.227-227a).

Capitolul 21 din **Codul penal al Federației Ruse** din 1996 este denumit “Infracțiuni contra proprietății”. Deși despărțământul nominalizat are o altă denumire decât capitolul corespondent din legea penală moldovenească, după conținut el în multe coincide cu Capitolul VI al Părții Speciale din CP RM.

Capitolul 21 din Codul penal al Federației Ruse este o substructură în cadrul Titlului VIII “Infracțiuni în sfera economiei”. Din același titlu mai fac parte: Capitolul 22 “Infracțiuni în sfera activității economice” și Capitolul 23 “Infracțiuni contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale și de alt gen”. De aceea, în cazul subgrupului de infracțiuni

contra proprietății, prevăzute de legea penală rusă, ar fi mai corect să vorbim despre obiectul juridic comun, nu însă despre obiectul juridic generic. Totodată, obiectul juridic generic al acestora, dar și al infracțiunilor prevăzute de Capitolele 22 și 23, îl formează relațiile sociale economice (în accepțiune largă) [14].

În *Codul penal al Germaniei* din 1871 faptele infracționale contra patrimoniului sunt reprezentate în șapte titluri ale Părții Speciale. De notat, că unele dintre aceste titluri conțin prevederi ce se referă nu numai la infracțiunile contra patrimoniului.

Titlul a nouăsprezecelea “Furtul și însușirea bunurilor” al Părții Speciale din Codul penal al Germaniei incriminează: furtul (§242); cazul deosebit de grav al furtului (§243); furtul săvârșit cu aplicarea armei; furtul săvârșit de o bandă; furtul din apartament prin efracție (§244); cazul deosebit de grav al furtului săvârșit de o bandă (§244a); însușirea bunurilor (§246); furtul săvârșit în familie (§247); furtul și însușirea bunurilor având o valoare neînsemnată (§248a); folosirea ilegală a mijlocului de transport (§248b); sustragerea energiei electrice (§248c) [15].

Concluzii

Analiza evoluției reglementărilor protecției penale a patrimoniului este un proces suficient de dificil ce constă în studierea tuturor aspectelor ce necesită a fi supuse unei analize detaliate în funcție de reglementările legale care în vigoare la anumite perioade de evoluție. Obiectul analizei evoluției înglobează legitatea apariției și existenței instituției apărării penale a proprietății, geneza, esența și funcțiile acestei instituții, conținutul, forma și dezvoltarea ei pe parcursul diferitor categorii sociale care s-au succedat de-a lungul istoriei..

2. Categoria infracțiunilor de sustragere este una din cele mai vechi și răspândite forme de lezare a patrimoniului, a cărui obiect material este un bun mobil, din cauza că

numai un bun imobil poate constitui obiect al sustragerii fiind susceptibil de depozitare și luare în posesie deplasându-l pe proprietar prin acțiuni și mijloace prejudiciabile prevăzute de legea penală. Toate infracțiunile care aparțin categoriei sustragerilor au un ridicat grad generic de pericol social, determinat, pe de o parte, de gravele urmări pe care le pot avea pentru societate atingerile aduse valorilor și relațiilor sociale, care constituie obiectul protecției penale în cazul acestor infracțiuni iar pe de altă parte, de faptul că actele de sustragere se desfășurează prin variate metode și procedee, uneori cu o frecvență ridicată în raport cu celelalte fapte infracționale contra patrimoniului. În fine, el este determinat de gravitatea prejudiciilor cauzate posesorului bunurilor, de pericolul pe care îl prezintă persoana făptuitorului, căruia în unele cazuri i se încredințează aceste bunuri, de gradul și forma de vinovăție a făptuitorului.

3. Infracțiunile care fac parte din categoria infracțiunilor săvârșite prin sustragere au un grad prejudiciabil social sporit, generat de urmările grave pe care le au pentru societate, efectele care le au asupra valorilor și relațiilor sociale, care constituie obiectul protecției penale în situația acestor categorii de infracțiuni, iar pe de altă parte, de situația că faptele de sustragere se comit printr-o totalitate de metode și procedee tehnice, deseori cu o evoluție ridicată în comparație cu alte fapte prejudiciabile contra patrimoniului. În concluzie, sustragerea este generată de gradul prejudiciabil cauzat proprietarului bunurilor, de pericolul pe care îl reprezintă făptuitorul, căruia în unele situații i se încredințează aceste bunuri. Referitor la forma concretă pe care constituie infracțiunile de sustragere constituie un grup relativ omogen de fapte prejudiciabile, fiecareia din acestea fiindu-i specifică într-o măsură egală anumite semne comune ale infracțiunilor săvârșite prin sustragere. În dezvoltarea acestei teze, este necesar să

recunoaștem că, împotriva infracțiunilor contra patrimoniului, legea penală apără relațiile sociale cu privire la patrimoniu, iar nu relațiile sociale patrimoniale. Așadar, legea penală ocrotește în general toate relațiile sociale patrimoniale, dar face deosebire, sub raportul tratamentului juridic penal, între relațiile sociale cu privire la patrimoniu și celelalte relații sociale patrimoniale.

4. Prin sancționarea penală a acțiunilor săvârșite prin sustragere se ocrotește nu numai patrimoniul diferiților cetățeni dar și ordinea socială interesată ca conflictele dintre indivizi să se rezolve conform prevederilor legale. Proprietarul care, pentru a-și apăra patrimoniul, recurge la acte considerate de lege ca fiind dăunătoare ordinii sociale, trebuie să sufere consecințele acțiunilor sale. A decide altfel ar însemna să creăm o imunitate la adăpostul căreia orice individ, care are vreo pretenție patrimonială contra altuia, ar putea întreprinde fără risc orișice atac împotriva patrimoniului acestuia din urmă, invocându-și postura de proprietar. Or, calea admisibilă este alta: proprietarul trebuie să facă dovada dreptului său, iar instanța de judecată, ca suverană apreciatoare, să constate recunoașterea acestui drept.

5. Interpretarea legislativă a termenului de sustragere ar constitui mijlocul de orientare, care ar contribui la soluționarea relativă a factorilor de ordin particular care își fac prezența pe parcursul calificării faptelor, care ne-ar oferi posibilitatea de identificare a semnelor individuale succesive ale infracțiunilor din categoria sustragerilor. Astfel din aceste motive, definiția legislativă a termenului de sustragere ar putea fi apreciată, cu relevanță fiind un mijloc util și necesar utilizat în procesul complicat de descoperire a relațiilor atentate de faptele prejudiciabile aparate de legea penală și a infracțiunilor îndreptate contra patrimoniului, în general.

Referințe bibliografice

1. BRINZA, S. Evoluția reglementarilor privind protecția penală a proprietății pe teritoriul Republicii Moldova. Chisinau: Editura Arc, 2001, p.103.
2. RADULESCU, Andrei ș.a. Carte românească de învățătură. București: Editura Academiei, 1961, p.65.
3. RADULESCU, Andrei ș.a. Carteromânească de învățătură. București: Editura Academiei, 1961, p. 65.
4. Ibidem, p. 109.
5. BRINZA, S. Obiectul infracțiunii contra patrimoniului. Chișinău: Editura Tipografia Centrală, 2005, p.334.
6. BRINZA, S. Noțiunea și semnele sustragerii aspecte teoretice și practice. În: revista Studia Universitatis Moldaviae Seria „Științe sociale” 2014, nr. 8(78) p. 46. Disponibil : <https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2014/01/07.-p.46-63.pdf>.
7. BRÎNZA, S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. p. 155.
8. NISTOREANU, Gh. s.a. Drept penal. Partea specială, Ed. Europa Nova, București, 1997, p. 193.
9. NICHIFOR, C. Protecția penală a patrimoniului cultural național: Rezumatul tezei de doctor. București, 2009. p. 61.
10. Codul Penal al Italiei [Accesat: 09.09.2025] Disponibil: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html>.
11. Codul Penal al Poloniei [Accesat: 12.09.2025] Disponibil: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>.
12. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
13. Codul Penal al Bulgariei [Accesat: 12.09.2025] Disponibil: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>.
14. Уголовный кодекс Российской Федерации. - Москва: Проспект, 1999.
15. Codul Penal al Germaniei [Accesat: 12.08.2025] Disponibil: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-germania-RO.html>.

TERMINATION OF THE CRIMINAL PROCESS IN THE COURT SESSION (PART 2) ¹

Sanda ȚONCU

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: sanda.toncu@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-8381-0484>

Termination of criminal proceedings is a multidimensional phenomenon, and in the theory of Moldovan criminal procedural law it is analyzed from various angles: in the sense of a procedural act, one of the forms of termination of criminal prosecution, as a legal fact, as a procedural guarantee against unjustified criminal prosecution and as an institution legally independent. A high-quality judicial process will inevitably lead to either a conviction, an acquittal, or a termination. Stopping the criminal process against someone who has been wrongly accused is no less important than identifying and exposing the person who actually committed the crime. The innocent must be protected at all costs from unnecessary accusations, rehabilitated before the society with restoration of reputation and the guilty must be found, prosecuted and punished according to the sections of the law.

Keywords: termination of criminal process, grounds for termination, criminal procedure, the sentence of termination, court session.

ÎNCETAREA PROCESULUI PENAL ÎN ȘEDINȚA DE JUDECATĂ. (PARTEA 2)

Încetarea procesului penal este un fenomen multidimensional, iar în teoria dreptului procesual penal moldovenesc este analizată din diverse perspective: în sensul unui act procedural, una dintre formele de încetare a urmăririi penale, ca fapt juridic, ca garanție procedurală împotriva urmăririi penale nejustificate și ca instituție independentă din punct de vedere juridic. Un proces judiciar de înaltă calitate va duce inevitabil fie la o condamnare, fie la o achitare, fie la o încetare. Oprirea procesului penal împotriva cuiva care a fost acuzat pe nedrept nu este mai puțin importantă decât identificarea și demascarea persoanei care a comis efectiv infracțiunea. Nevinovatul trebuie protejat cu orice preț de acuzații inutile, reabilitat în fața societății cu restabilirea reputației, iar vinovatul trebuie găsit, urmărit penal și pedepsit conform prevederilor legii.

Cuvinte-cheie: încetarea procesului penal, motive de încetare, procedura penală, sentința de încetare, ședința de judecată.

CLÔTURE DE LA PROCÉDURE PÉNALE DEVANT LE TRIBUNAL. (PARTIE 2)

La clôture des poursuites pénales est un phénomène multidimensionnel, analysé sous différents angles en droit procédural pénal moldave: en tant qu'acte de procédure, forme de clôture des poursuites, en tant que fait juridique, en tant que garantie procédurale contre les poursuites abusives et en tant qu'institution juridiquement indépendante. Un processus judiciaire de qualité aboutit inévitablement à une condamnation, un acquittement ou un classement sans suite. Mettre fin aux poursuites pénales

¹ Articolul cu genericul „Încetarea procesului penal în ședința de judecată (Partea 1)” poate fi consultată în materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”, dedicată Zilei Internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare, 7-8 noiembrie 2024, Chișinău, Moldova.

contre une personne accusée à tort est tout aussi important que d'identifier et de dénoncer le véritable auteur de l'infraction. Les innocents doivent être protégés à tout prix contre les accusations injustifiées, réhabilités et leur réputation rétablie, tandis que les coupables doivent être identifiés, poursuivis et punis conformément à la loi.

Mots-clés: *clôture des poursuites pénales, motifs de clôture, procédure pénale, jugement de clôture, tribunal.*

ПРЕКРАЩЕНИЕ УГОЛОВНОГО ДЕЛА В СУДЕБНОМ ЗАСЕДАНИИ (ЧАСТЬ 2)

Прекращение уголовного дела – многоаспектное явление, и в теории молдавского уголовно-процессуального права оно рассматривается с различных точек зрения: как процессуальный акт, одна из форм прекращения уголовного преследования, как юридический факт, как процессуальная гарантия от необоснованного уголовного преследования и как юридически самостоятельный институт. Качественный судебный процесс неизбежно приводит либо к осуждению, либо к оправданию, либо к прекращению. Прекращение уголовного преследования в отношении несправедливо обвинённого не менее важно, чем установление и изобличение лица, совершившего преступление. Невинный должен быть любой ценой защищён от ненужных обвинений, реабилитирован в обществе, восстановлена его репутация, а виновный должен быть найден, привлечён к ответственности и наказан в соответствии с законом.

Ключевые слова: *прекращение уголовного преследования, основания прекращения, уголовный процесс, приговор о прекращении, судебное заседание.*

Introducere

Încetarea procesului penal este un fenomen multidimensional, iar în teoria dreptului procesual penal moldovenesc este analizată din diverse unghiuri: în sensul unui act procedural, una dintre formele de încetare a urmăririi penale, ca fapt juridic, ca garanție procesuală împotriva urmăririi penale nejustificate și ca instituție juridic independentă.

O procedură judiciară de înaltă calitate va duce în mod inevitabil fie la o condamnare, fie la a achitare, fie la o încetare. Încetarea procesului penal împotriva unei persoane care a fost acuzată în mod greșit nu este mai puțin importantă decât identificarea și demascarea persoanei care a comis efectiv infracțiunea. Nevinovatul trebuie protejat cu orice preț de acuzațiile inutile, reabilitat în fața societății cu restabilirea reputației, iar vinovatul trebuie găsit, urmărit penal și pedepsit conform secțiunilor legii.

În acest sens, cadrul legal autohton, instituie în art. 1 alin. (3) din Codul de procedură penală, cu titlu de obligație în cursul procesului penal a organelor de urmărire penală și

a instanțelor judecătorești, să activeze în așa mod încât nici o persoană să nu fie neîntemeiat bătută, învinuită sau condamnată și ca nici o persoană să nu fie supusă în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrângere ori să nu fie victima încălcării altor drepturi fundamentale.

Material și metodă. Metodologia cercetării științifice se întemeiază pe metoda dialectico-materialistă, din care derivă și alte metode particulare, utilizate în cercetarea științifică realizată: istorică, logico-juridică, logico-formală, comparativă, gramaticală, precum și observarea, descrierea, modelarea, etc.

În procesul de elaborare a articolului au fost aplicate acte normative naționale și internaționale în vigoare, s-a pus accentul pe prevederile Codului de procedură penală, pe doctrina procesual-penală. Nu în ultimul rând s-a ținut cont și de prevederile Hotărârilor Curții Constituționale a RM, de cele ale Plenului Curții Supreme de Justiție.

Rezultate și discuții

Încetarea procesului penal în ședința de judecată este una dintre formele de încetare

a procesului, care constă în pronunțarea unei sentințe de încetare conform temeiurilor prevăzute la art. 332 din Codul de procedură penală.

Astfel, în corespundere cu prevederile art. 332 alin. (1) din Codul de procedură penală, în cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată vreunul din temeiurile prevăzute în art. 275 pct. 5) - 9), 285 alin. (2), precum și în cazurile prevăzute în art. 53 - 60 din Codul penal, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă.

În continuare vom analiza temeiurile indicate supra, cu trimitere la cadrul legal aplicabil.

➤ **Există alte circumstanțe prevăzute de Codul penal care condiționează excluderea sau, după caz, exclud urmărirea penală.**

Asemenea circumstanțe sunt prevăzute de mai multe articole din partea specială a Codului penal după cum urmează:

- *Articolul 165. Traficul de ființe umane.* Potrivit reglementărilor alin. (4), victima traficului de ființe umane este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală.

- *Articolul 174. Actul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani.* Conform alin. (2), persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) nu este pasibilă de răspundere penală dacă este la nivel apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică.

- *Articolul 206. Traficul de copii.* În corespundere cu alin. (4), victima traficului de copii este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală.

- *Articolul 206¹. Utilizarea rezultatelor muncii.* În corespundere cu alin. (2), persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) este liberată de răspundere penală dacă a declarat benevol despre comiterea de către alte persoane a infracțiunilor de trafic de ființe umane sau trafic

de copii și a ajutat la descoperirea infracțiunilor respective.

- *Articolul 217. Circulația ilegală a drogurilor, etnobotanicelor sau analogii acestora fără scop de înstrăinare.* În acord cu alin. (5), persoana care a săvârșit acțiunile prevăzute la art. 217 sau 217¹ este liberată de răspundere penală dacă a contribuit activ la descoperirea sau contracararea infracțiunii ce ține de circulația ilegală a drogurilor, etnobotanicelor sau analogii acestora, după caz, prin autodenunțare, predare benevolă a drogurilor, etnobotanicelor sau analogii acestora, indicare a sursei de procurare a acestor substanțe, la divulgarea persoanelor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii, la indicarea mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor rezultate din infracțiune. Nu poate fi considerată predare benevolă a drogurilor, etnobotanicelor sau analogii acestora ridicarea acestora la reținerea persoanei, precum și la efectuarea acțiunilor de urmărire penală pentru depistarea și ridicarea lor.

- *Articolul 246. Limitarea concurenței libere.* Potrivit alin. (2), persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) este liberată de răspundere penală în cazul în care aceasta beneficiază de clemență conform legislației din domeniul concurenței.

- *Articolul 246². Falsificarea și contrafacerea produselor.* Conform alin. (3), persoana care a săvârșit acțiunile prevăzute la alin. (1) și (2) este liberată de răspundere penală dacă a contribuit activ la descoperirea sau la contracararea infracțiunii prin autodenunțare, prin denunțarea și facilitarea tragerii la răspundere penală a altor persoane care au săvârșit ori au contribuit la săvârșirea infracțiunii.

- *Articolul 278. Actul terorist.* Potrivit alin. (6), persoana care a participat la pregătirea actului de terorism se liberează de răspundere penală dacă ea, prin anunțarea la timp a autorităților sau prin alt mijloc, a contribuit la preîntâmpinarea realizării actului de terorism și

dacă acțiunile ei nu conțin o altă componentă de infracțiune.

- *Articolul 290. Purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea, modificarea construcției ori a marcatului sau comercializarea ilegală a armelor ori a munițiilor, a componentelor esențiale ale armelor, precum și sustragerea acestora.* În baza alin. (5), persoana care a predat de bună voie arma, componentele esențiale ale armei de foc sau munițiile pe care le deținea ilegal este liberată de răspundere penală.

- *Articolul 325. Coruperea activă.* În corespundere cu alin. (5), persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 este liberată de răspundere penală dacă acestea i-au fost extorcate sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o.

- *Articolul 325¹. Coruperea politică activă.* În acord cu alin. (4), persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324¹ este liberată de răspundere penală dacă acestea i-au fost extorcate sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o.

- *Articolul 326. Traficul de influență.* Potrivit alin. (4), persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin. (1) este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o.

- *Articolul 334. Darea de mită.* Conform alin. (5), persoana care a dat mită este liberată de răspundere penală dacă mita i-a fost extorcată sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o.

- *Articolul 337. Trădarea de Patrie.* În corespundere cu alin. (4), este liberat de răspundere penală pentru trădare de Patrie cetățeanul

Republicii Moldova care a intrat în legătură cu un stat străin, o organizație străină, o entitate anticonstituțională sau cu reprezentanții lor pentru înfăptuirea unei activități ostile împotriva Republicii Moldova dacă nu a săvârșit niciun fel de acțiuni pentru realizarea însărcinării criminale primite, a declarat de bunăvoie autorităților despre legătura sa cu statul străin, organizația străină, entitatea anticonstituțională sau cu reprezentanții lor și a contribuit activ la descoperirea sau la contracararea infracțiunii prin identificarea persoanelor cu care a stabilit și a menținut legătura.

- *Articolul 362¹. Organizarea migrației ilegale.* În baza alin. (4), victima migrației ilegale este absolvită de răspundere penală pentru faptul intrării, șederii, tranzitării ilegale a teritoriului statului sau al ieșirii de pe acest teritoriu, precum și pentru faptele de deținere și folosire a documentelor oficiale false în scopul organizării migrației sale ilegale.

➤ **Cauzele prevăzute la art. 53 din Codul penal.**

În cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, a intervenit una din situațiile reținute infra, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă.

Conform prevederilor art. 53 din Codul penal, persoana care a săvârșit o faptă ce conține semnele componentei de infracțiune poate fi liberată de răspundere penală de către instanța de judecată la judecarea cauzei în cazurile:

a. minorilor;

Condiții cumulative obligatorii: **a)** făptuitorul este în vârstă de până la 18 ani; **b)** a săvârșit pentru prima oară infracțiune; **c)** categoria infracțiunii: ușoară sau mai puțin gravă; **d)** se constată că corectarea persoanei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale. Persoanelor liberate de răspundere penală li se aplică măsurile de constrângere cu caracter educativ, prevăzute la art. 104 din Codul penal.

b. tragerii la răspundere contravențională;

Condiții cumulative obligatorii: **a)** a săvârșit

pentru prima oară infracțiune; **b)** categoria infracțiunii: ușoară sau mai puțin gravă (*excepții*: art. 181¹, 256, art. 264 alin. (2), art. 264¹, 303, 314, art. 326 alin. (11), art. 328 alin. (1), art. 332 alin. (1), art. 333 alin. (1), art. 334 alin. (1) și (2), art. 335 alin. (1) și art. 335¹ alin. (1)); **c)** și-a recunoscut vina; **d)** a reparat prejudiciul cauzat prin infracțiune; **e)** se constată că corectarea persoanei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale. Persoanelor liberate de răspundere penală li se aplică sancțiuni contravenționale, prevăzute la art. 55 alin. (2), (3) din Codul penal.

c. renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii;

Se consideră renunțare de bună voie la săvârșirea infracțiunii încetarea de către persoană a pregătirii infracțiunii sau încetarea acțiunilor (inacțiunilor) îndreptate nemijlocit spre săvârșirea infracțiunii, dacă persoana era conștientă de posibilitatea consumării infracțiunii. Persoana nu poate fi supusă răspunderii penale pentru infracțiune dacă ea, benevol și definitiv, a renunțat la ducerea până la capăt a acesteia, cu excepția cazului când fapta săvârșită conține o altă infracțiune consumată.

d. căinței active;

Condiții cumulative obligatorii: **a)** a săvârșit pentru prima oară infracțiune; **b)** categoria infracțiunii: ușoară sau mai puțin gravă; **c)** s-a autodenunțat de bună voie; **d)** a compensat valoarea daunei materiale cauzate sau, în alt mod, a reparat prejudiciul pricinuit de infracțiune.

Persoana, care a săvârșit o infracțiune de altă categorie poate fi liberată de răspundere penală numai în cazurile prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a Codului penal.

e. schimbării situației;

Condiții cumulative obligatorii: **a)** a săvârșit pentru prima oară infracțiune; **b)** categoria infracțiunii: ușoară sau mai puțin gravă; **c)** datorită schimbării situației, se va stabili că

persoana sau fapta săvârșită nu mai prezintă pericol social.

f. liberării condiționate;

În privința persoanei puse sub învinuire pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, care își recunoaște vinovăția și nu prezintă pericol social, urmărirea penală poate fi suspendată condiționat, cu liberarea ulterioară de răspundere penală în conformitate cu procedura penală, dacă corectarea acestei persoane este posibilă fără aplicarea unei pedepse penale.

g. prescripției de tragere la răspundere penală.

Acest temei se va analiza infra.

➤ **Persoana nu a atins vârsta la care poate fi trasă la răspundere penală.**

În corespundare cu dispozițiile art. 21 alin. (1) din Codul penal, sânt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani, iar potrivit alin. (2) din articolul citat, persoanele fizice care au vârsta între 14 și 16 ani sânt pasibile de răspundere penală numai pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art. 145, 147, 151, 152 alin. (2), art. 164, 166 alin. (2) și (3), art. 171, 172, 175, 186-188, 189 alin. (2)-(6), art. 190 alin. (2)-(5), art. 192 alin. (2)-(4), art. 192¹ alin. (2) și (3), 196 alin. (4), art. 197 alin. (2), art. 212 alin. (3), art. 217 alin. (4) lit. b), art. 217¹ alin. (3) și alin. (4) lit. b) și d), art. 217³ alin. (3) lit. a) și b), art. 217⁴, art. 217⁶ alin. (2), art. 260, 268, 270, 271, art. 275, 280, 281, 283-286, 287 alin. (2) și (3), art. 288 alin. (2), art. 290 alin. (2), art. 292 alin. (2), art. 317 alin. (2), art. 342.

Cadrul legal instituie răspunderea penală pentru persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 18 ani pentru anumite categorii din partea specială. În acest sens vom relata dispozițiile art. 208 și 209 din Codul penal, precum și mai multe din Capitolul XVIII ce reglementează infracțiuni militare.

➤ **Persoana a săvârșit o faptă prejudiciabilă fiind în stare de iresponsabilitate și nu este necesară aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical.**

În conformitate cu prevederile art. 23 alin. (1) din Codul penal, nu este pasibilă de răspundere penală persoana care, în timpul săvârșirii unei fapte prejudiciabile, se afla în stare de iresponsabilitate, adică nu putea să-și dea seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau nu putea să le dirijeze din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice, iar potrivit alin. (2) din articolul citat, nu este pasibilă de pedeapsă persoana care, deși a săvârșit infracțiunea în stare de responsabilitate, înainte de pronunțarea sentinței de către instanța de judecată s-a îmbolnăvit de o boală psihică care a lipsit-o de posibilitatea de a-și da seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau de a le dirija.

Deci, se impune constatarea cumulativă a celor două condiții obligatorii:

1) constatarea săvârșirii faptei prejudiciabile de către o persoană în stare de iresponsabilitate sau constatarea devenirii persoanei iresponsabilă după săvârșirea faptei, dar până la pronunțarea sentinței;

2) constatarea prin caracterul faptei săvârșite și starea sănătății sale, că persoana nu prezintă pericol pentru societate și nu are nevoie de tratament forțat.

În asemenea circumstanțe, instanța de judecată pronunță o sentință de încetare a procesului și de neaplicare a unor măsuri de constrângere cu caracter medical, anunțând despre bolnav organele de ocrotire a sănătății.

➤ **A intervenit termenul de prescripție sau amnistia.**

Potrivit dispozițiilor art. 60 alin. (1) din Codul penal, persoana se liberează de răspundere penală dacă din ziua săvârșirii infracțiunii au expirat următoarele termene:

a) 3 ani de la săvârșirea unei infracțiuni ușoare;

b) 5 ani de la săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave;

c) 15 ani de la săvârșirea unei infracțiuni grave;

d) 20 de ani de la săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave;

e) 25 de ani de la săvârșirea unei infracțiuni excepțional de grave.

În acord cu dispozițiile art. 60 alin. (2) din Codul penal, termenele prescripției de tragere la răspundere penală se reduc pe jumătate pentru persoanele care la data săvârșirii infracțiunii erau minori, iar conform alin. (8) din articolul citat, prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant sau alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, indiferent de data la care au fost săvârșite.

În corespundere cu dispozițiile art. 107 alin. (1) din Codul penal, amnistia este actul ce are ca efect înlăturarea răspunderii penale sau a pedepsei fie reducerea pedepsei aplicate sau comutarea ei, iar conform alin. (3) din articolul citat, amnistia nu se aplică în cazul săvârșirii de infracțiuni prevăzute la art. 166¹ alin. (2)-(4), precum și persoanelor care au săvârșit asupra minorilor infracțiuni prevăzute la art. 171-175¹, 201, 206, 208, 208¹ și 208².

Pentru a purcede la pronunțarea sentinței de încetare pe temeiurile enunțate, este necesar acordul inculpatului, or în lipsa acordului procedura va continua în mod obișnuit.

➤ **Fapta constituie contravenție.**

În ipoteza în care instanța de judecată constată că fapta imputată persoanei constituie o contravenție, nu o infracțiune, atunci ea va înceta procesul penal și va soluționa cauza conform prevederilor Codului contravențional. Exercitarea acestei competențe nu agravează situația persoanei, ci este în favoarea acesteia

(*in bonam partem*). Contravențiile au un regim sancționator mai blând decât infracțiunile.

Încadrarea juridică a faptei penale, identificarea normei aplicabile cazului și stabilirea pedepsei țin de competența instanței de judecată. Subsidiar, instanțele de judecată efectuează încadrarea juridică a faptei în funcție de circumstanțele concrete ale speței deduse judecării și în acest sens, instanța de judecată nu este obligată să accepte încadrarea dată de către procuror. Trebuie făcută o distincție între fapta (prejudiciabilă), care poate reprezenta o multitudine de circumstanțe faptice, și infracțiunea sau contravenția prevăzută de articolele legii penale și contravenționale, care reprezintă încadrarea juridică a acestora.

Concluzii

Este de reținut, că actualmente, lacunele multiple ale legii de procedură penală vizând procedura de încetare a procesului penal în ședința de judecată prevăzută la art. 332 din Codul de procedură penală nu sunt înlăturate, iar modificările legislative adoptat în ultimii ani sunt insuficiente, lipsite de raționamente juridice și întârziate.

Generalizând, vom reține, că concomitent cu încetarea procesului penal, instanța decide inclusiv și asupra următoarelor chestiuni:

1. revocarea măsurii preventive și a altor măsuri procesuale în modul prevăzut de lege;
2. restituirea cauțiunii în cazurile și în modul prevăzut de lege;
3. aplicarea măsurilor de siguranță;
4. încasarea cheltuielilor judiciare sau alte acțiuni prevăzute de lege.

Sentința de încetare a procesului penal poate fi atacată cu apel sau, după caz, cu recurs în instanța ierarhic superioară, în modul prevăzut de Codul de procedură penală.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122-XV din 14 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110/447, pp. 4-208; republicat În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 248-251/699, pp. 3-120.
2. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Privind sentința judecătorească”, nr. 5 din 19.06.2006. [online]. [Accesat 08.07.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=152
3. Hotărârea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate a prevederilor alin. (6) art. 63 din Codul de procedură penală, nr. 26 din 23.11.2010. [online]. [Accesat 08.07.2024]. Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=47&l=ro>
4. Decizia nr. 63 din 11.06.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 39g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolele 332 alin. (2) și 391 alin. (2) din Codul de procedură penală (încetarea procesului penal atunci când fapta constituie o contravenție și soluționarea cauzei conform prevederilor Codului contravențional) [online]. [Accesat 08.07.2024]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=811&l=ro>
5. Hotărârea CJUE în cauza *Turansky*, C-491/07, 22 decembrie 2008. [online]. [Accesat 08.07.2024]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62007CJ0491>
6. Cauza *Horgiag contra României* - Non bis in idem. Domeniul de incidență. [online]. [Accesat 08.07.2024]. Disponibil: <https://legeaz.net/hotarari-ceso/horgiag-contra-romaniei-x6l>
7. BODEAN, Valeriu. *Aspecte teoretice și practice ale reluării urmăririi penale*. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2024. [online]. [Accesat 08.07.2024]. Disponibil: <https://www.anacec.md/ro/technical-staff/evaluations> / <https://ana-cec.md/files/Bodean-teza.pdf>

CZU 343.982

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2025.1.06>

PROCEDURAL ASPECTS OF PRESENTING CORPSES FOR IDENTIFICATION

Artur AIRAPETEAN

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: a.airapetean@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-1029-8731>

The procedural aspects of presenting bodies for identification, although they comply with general rules, have specific requirements due to the nature of the object of identification. The presentation of a body for identification is a specific procedure used in criminal proceedings to establish the identity of a deceased person. This procedure is necessary when the identity is unknown or in doubt. The identification of a deceased person is crucial, especially in the case of crimes against life, requiring a careful approach and compliance with specific standards. The presentation of bodies for identification, although apparently simple, requires a complex and meticulous procedural approach. The main distinguishing factors are the elimination of the need to present the body in a group and the need for specialists (forensic pathologist, criminalist) to ensure correct identification and limit the psychological impact on the people involved.

Keywords: criminal trial, presentation of bodies for identification, presentation for identification, identification of a person, identification of objects.

ASPECTE PROCESUALE VIZÂND PREZENTAREA SPRE RECUNOAȘTERE A CADAVRELOR

Aspectele procedurale privind prezentarea cadavrelor spre recunoaștere, deși respectă regulile generale, au cerințe specifice datorită naturii obiectului recunoașterii. Prezentarea unui cadavru pentru identificare este o procedură specifică utilizată în procedurile penale pentru a stabili identitatea unei persoane decedate. Această procedură este necesară atunci când identitatea este necunoscută sau este îndoielnică. Identificarea unei persoane decedate este crucială, în special în cazul infracțiunilor împotriva vieții, necesitând o abordare atentă și respectarea unor standarde specifice. Prezentarea cadavrelor spre recunoaștere, deși aparent simplă, necesită o abordare procedurală complexă și meticuloasă. Principalii factori distinctivi sunt eliminarea necesității de a prezenta cadavrul în grup și necesitatea unor specialiști (medic legist, criminalist) pentru a asigura identificarea corectă și a limita impactul psihologic asupra persoanelor implicate.

Cuvintele-cheie: proces penal, prezentarea cadavrelor spre recunoaștere, prezentarea spre recunoaștere, identificarea unei persoane, identificarea unor obiecte.

ASPECTS PROCÉDURAUX RELATIFS À LA PRÉSENTATION DES CORPS AUX FINS D'IDENTIFICATION

Les aspects procéduraux relatifs à la présentation des corps pour identification, tout en respectant les règles générales, sont soumis à des exigences spécifiques liées à la nature même de l'objet de l'identification. La présentation d'un cadavre aux fins d'identification est une procédure spécifique utilisée dans le cadre des poursuites pénales pour établir l'identité d'une personne décédée. Cette procédure est nécessaire lorsque l'identité est inconnue ou fait l'objet de doutes. L'identification d'une personne décédée est cruciale, notamment dans les affaires de crimes contre la vie, et requiert une

approche rigoureuse et le respect de normes précises. La présentation des corps pour identification, bien qu'en apparence simple, exige une démarche procédurale complexe et méticuleuse. Les principaux éléments distinctifs sont l'absence de présentation collective du corps et la nécessité de faire appel à des spécialistes (médecin légiste, criminologue) afin de garantir une identification correcte et de limiter l'impact psychologique sur les personnes concernées.

Mots-clés: *procès pénal, présentation des corps pour identification, présentation pour identification, identification d'une personne, identification d'objets.*

ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ПРЕДЪЯВЛЕНИЯ ТРУПА ДЛЯ ОПОЗНАНИЯ

Процессуальные аспекты предъявления тел для опознания, хотя и соответствуют общим правилам, предъявляют специфические требования, обусловленные характером объекта опознания. Представление тела для опознания — это особая процедура, используемая в уголовном судопроизводстве для установления личности умершего. Данная процедура необходима, когда личность неизвестна или вызывает сомнения. Опознание умершего имеет решающее значение, особенно в случаях преступлений против жизни, требуя тщательного подхода и соблюдения определенных стандартов. Предъявление тел для опознания, несмотря на кажущуюся простоту, требует сложного и тщательного процессуального подхода. Основными отличительными особенностями являются исключение необходимости предъявления тел в составе группы и необходимость привлечения специалистов (патологоанатома, криминалиста) для обеспечения правильного опознания и ограничения психологического воздействия на участников.

Ключевые слова: *уголовный процесс, предъявление тел для опознания, предъявление для опознания, опознание лица, опознание предметов.*

Introduction

La présentation d'un cadavre aux fins d'identification est une procédure spécifique utilisée dans le cadre des poursuites pénales pour établir l'identité d'une personne décédée. Cette procédure est nécessaire lorsque l'identité est inconnue ou fait l'objet de doutes.

Bien que le Code de procédure pénale de la République de Moldavie ne contienne pas d'article spécifique consacré à la reconnaissance des cadavres, la procédure est régie par l'application des normes relatives à la reconnaissance des personnes et des objets (art. 116-117 du Code de procédure pénale), complétées par des règles particulières applicables aux cas impliquant des cadavres.

En pratique comme en droit, la présentation d'un cadavre aux fins d'identification est considérée comme une forme particulière de reconnaissance de la personne, adaptée à la situation du décès, et la confirmation de son identité est nécessaire pour établir la vérité dans le cadre des poursuites pénales.

Objectifs de la présentation d'un cadavre aux fins d'identification

Les principaux objectifs sont les suivants :

Établir l'identité du cadavre (lorsqu'elle est inconnue).

Confirmation officielle de l'identité par des proches ou des témoins.

Éliminer les risques d'erreur d'identification, notamment en cas de mort violente ou dans des circonstances suspectes.

Garantir les preuves nécessaires pour :

poursuivre l'enquête criminelle,

réaliser l'autopsie,

identifier l'auteur du crime,

informer les proches.

Matériel et méthode

La méthodologie de la recherche scientifique repose sur la méthode dialectique-matérialiste, dont découlent d'autres méthodes spécifiques, mises en œuvre dans le cadre de cette recherche: méthodes historique, logico-juridique, logico-formelle, comparative,

grammaticale, ainsi que l’observation, la description, la modélisation, etc.

Lors de l’élaboration de cet article, les textes normatifs nationaux et internationaux en vigueur ont été appliqués, l’accent étant mis sur les dispositions du Code de procédure pénale et sur la doctrine de la procédure pénale.

Résultats et discussion

Les principaux aspects procéduraux sont les suivants:

1. Préparation de la procédure

Enregistrement préalable: La personne qui procédera à l’identification est entendue en détail avant la présentation du corps afin de décrire la personne disparue et les circonstances de sa dernière apparition. Ceci permet d’établir précisément les caractéristiques physiques dont on se souvient, sans pour autant révéler l’identité du corps.

Préparation du corps: Le corps doit être préparé pour la présentation, souvent avec l’aide d’un médecin légiste. La préparation peut inclure le nettoyage ou la mise en place du corps afin de permettre une identification correcte, notamment s’il présente des modifications post-mortem.

Photographie du corps: Si la présentation directe est impossible (par exemple, en raison de la décomposition), une photographie du corps peut être présentée avec d’autres photos pour faciliter l’identification.

Aménagement de l’espace: L’identification a généralement lieu à l’Institut de médecine légale ou dans un lieu spécialement aménagé afin de garantir des conditions d’examen optimales et de réduire l’impact émotionnel sur la personne qui procède à l’identification.

2. Déroulement de la procédure

Absence de groupe: Contrairement à l’identification des personnes vivantes, le corps n’est pas présenté en groupe. La personne appelée à procéder à l’identification

examine uniquement le corps en question. Il s’agit d’une particularité de cette procédure.

Participation de spécialistes: Un médecin légiste, qui examine le corps et décrit son état, doit participer à la présentation pour identification. D’autres spécialistes, tels que des criminalistes ou des biologistes, peuvent également être impliqués.

Protection de la personne procédant à l’identification: Afin de protéger les témoins ou les victimes, le Code de procédure pénale de la République de Moldavie autorise l’identification sous couvert de l’anonymat ou sans visibilité mutuelle, bien que cela soit moins problématique dans le cas des cadavres.

3. Consignation des résultats

Procès-verbal: Tous les aspects de la procédure sont consignés dans un procès-verbal détaillé, comprenant une description précise du corps, les réactions et les déclarations de la personne ayant procédé à l’identification.

Valeur probante: La valeur probante du procès-verbal dépend de sa corroboration avec d’autres éléments de preuve du dossier pénal.

4. Respect des règles légales

Légalité et recevabilité: Le strict respect des règles légales est essentiel pour garantir la légalité et la recevabilité des résultats obtenus comme preuves dans le cadre de la procédure pénale.

Rôle des avocats: Les avocats peuvent intervenir pour garantir que la procédure est conforme à la loi et que les droits des parties concernées sont respectés.

La présentation des corps à des fins d’identification vise à établir leur identité. Cette opération peut avoir lieu à la morgue ou dans un autre lieu plus accessible aux citoyens [1].

La présentation du corps à des fins d’identification peut être organisée immédiatement après l’examen du corps. Toutefois, si le visage du corps est souillé de sang, de terre ou d’autres impuretés, il est nettoyé [2].

Cette procédure pénale est requise non seulement dans le cadre d'enquêtes relatives à certains faits prévus par le droit pénal, mais aussi dans d'autres circonstances, telles que les suicides, les accidents du travail, les accidents de la route, maritimes et aériens, et les catastrophes naturelles [3].

L'identification des corps présente des difficultés spécifiques. D'un point de vue tactique, elle nécessite l'application de règles, dont certaines diffèrent de celles applicables à l'identification des personnes.

Cette procédure est mise en œuvre lorsque l'identité de la victime est inconnue. Elle n'a donc lieu que lorsqu'un corps non identifié est découvert ou lorsqu'il est nécessaire de prouver que les documents trouvés sur le corps lui appartiennent. Lorsqu'une personne décédée est victime d'un crime, son identification fait partie des premières actions entreprises, car la connaissance de son identité conditionne l'orientation de l'enquête [4].

Les difficultés d'identification sont dues au fait que le témoin ne perçoit plus la personne vivante, avec tous ses attributs spécifiques et naturels, notamment sa posture et ses manifestations physiques. Ainsi, si les éléments statiques (traits du visage, tour de taille, etc.) et dynamiques contribuent à la reconnaissance des personnes, seuls les éléments statiques, ainsi que les vêtements et les objets trouvés sur elles, contribuent à l'identification des cadavres.

D'autres difficultés peuvent survenir lors de l'identification des cadavres, notamment les modifications physiologiques post-mortem (affaïssement des muscles du visage, déformation des traits, etc.) qui, dès le début de la putréfaction, altèrent progressivement l'apparence du corps. Outre l'aspect cadavérique, qui constitue un obstacle à l'identification, il y a aussi l'état mental et émotionnel tendu de la personne appelée à identifier, qui se manifeste à la vue d'un cadavre, d'autant plus fortement s'il s'agit d'un proche. La mort modifie rapidement l'apparence

extérieure d'une personne. Avec la cessation de la vie, les échanges permanents de substances disparaissent, ce qui entraîne la décomposition des albumines et provoque des changements dits cadavériques. Ceux-ci se manifestent par la rigidification du corps, l'apparition de taches cadavériques, son refroidissement, la modification de la composition sanguine et des éléments des tissus et des organes.

Les phénomènes cadavériques comprennent l'autolyse (un processus de fermentation, produit par des enzymes, également connu du vivant, qui pose divers problèmes de diagnostic différentiel avec les ditrophes vitaux) et la putréfaction (un phénomène microbien et équin, qui conduit à la fonte progressive des tissus par rapport à leur milieu jusqu'à la décomposition totale de la matière vivante et sa réintégration dans le cycle naturel de l'évolution de la matière en sens inverse) [5]. La personne vivante est généralement perçue en position verticale, tandis que le cadavre est perçu dans une position inhabituelle, c'est-à-dire horizontale, et observé de dessus. À cela s'ajoute l'absence d'expression ou l'expression fortement altérée, due à l'immobilité du corps.

Une autre particularité inscrite dans le Code de procédure pénale est que, lors de la présentation du cadavre, l'identification se fait sur la base d'un spécimen unique (art. 116, al. 4).

Le traitement du cadavre, opération préliminaire à sa présentation pour identification, appelé en médecine légale « préparation du corps », est expressément prévu à l'art. 117, al. 5. du Code de procédure pénale. Il consiste à le nettoyer et à l'embellir, afin de lui redonner une apparence et une expression plus proches de celles qu'il avait de son vivant. En cas de cadavre dégradé ou gravement endommagé, on recourt à la restauration (restauration des tissus, remplacement des organes manquants par des prothèses). Selon la technique de « reconstruction faciale », afin de recréer l'expression du visage, les yeux sont

injectés de glycérine et, s'ils ont été accidentellement arrachés, ils sont remplacés par des yeux artificiels. Les lèvres et les cils sont fixés à l'aide d'aiguilles, et les joues sont enduites d'une substance grasse puis poudrées. Il convient de préciser que la reconstruction faciale ne doit être effectuée par l'expert médico-légal qu'après l'examen médico-légal du corps, car lors de cet examen, l'expert est tenu, en commençant par la tête, de relever la localisation, la taille et les caractéristiques des blessures. La présence de boue ou de corps étrangers sur le visage et le corps peut faire l'objet d'une expertise biologique, chimique ou autre [6].

La question de savoir si le corps doit être présenté vêtu des vêtements qu'il portait au moment de sa découverte fait l'objet de nombreux débats. G. Kocharov soutient qu'il est préférable de le présenter ainsi [7]. P. Tvetcov estime que présenter le corps vêtu de ces vêtements risque de n'entraîner que la reconnaissance des vêtements et non du corps lui-même ; il est donc conseillé de les présenter séparément [8]. A. Ginzburg, quant à lui, considère que, compte tenu du fait que la personne qui reconnaît le défunt connaît bien le corps et certaines de ses particularités, il est plus raisonnable de le présenter nu, recouvert d'un drap et, si nécessaire, en laissant apparaître certaines parties du corps. Toutefois, si le corps doit être présenté à des personnes qui l'ont reconnu par hasard, il est préférable de le présenter vêtu des vêtements qu'il portait au moment de sa découverte [9].

Il est également souhaitable que le corps soit présenté dans une pièce où il n'y a pas d'autres corps. Tout ceci est mis en œuvre afin que la personne qui identifie le corps puisse étudier attentivement ses caractéristiques. Parallèlement, la position du corps peut être modifiée à sa demande pour faciliter l'identification [10].

Si des informations existent sur des personnes susceptibles d'identifier le corps, le champ des recherches est restreint [11].

Dans le cas d'un corps non identifié, on vérifie d'abord si des personnes ont été portées disparues dans le secteur. Les citoyens ayant signalé la disparition sont interrogés en détail sur les caractéristiques physiques de la personne disparue, sa tenue vestimentaire le jour de sa disparition et les objets ou bijoux qu'elle portait sur elle.

Le corps est d'abord présenté à la famille proche, puis aux personnes l'ayant vu ou connu.

S'il n'y a pas de personnes disparues dans la localité où le corps a été trouvé, il est présenté au plus grand nombre de personnes possible. Les personnes en contact avec un grand nombre de citoyens dans le cadre de leur travail seront concernées: policiers, agents de l'administration locale, vendeurs, chauffeurs, etc. Parallèlement, des photographies peuvent être diffusées dans différentes localités pour identification.

En milieu rural, afin de prévenir la défiguration du corps, une fosse de 1,5 m de profondeur est creusée, dont le fond est recouvert d'une fine couche de paille. Le corps est placé dans la fosse, recouvert de planches, puis de terre. Dans cette sépulture temporaire, le corps reste intact pendant plusieurs jours, même par fortes chaleurs [12].

Les caractéristiques individuelles, telles que les cicatrices, les tatouages, les taches de naissance, etc., revêtent une grande importance pour l'identification du corps. R. Belkin mentionne également l'état de la dentition et la présence d'un dentier comme des signes particuliers.

L'identification des corps se complique en cas d'accidents ayant entraîné des pertes humaines massives (accidents de la route, catastrophes naturelles, conflits armés, etc.). Tout d'abord, des mesures sont prises pour préserver les corps. Ensuite, tous les corps sont photographiés ou filmés, et les données sont saisies dans les bases de données électroniques du service de police scientifique.

Les personnes habilitées à identifier les corps sont choisies parmi celles qui ont préalablement signalé la disparition de la personne ou qui ont été convoquées par le service de police scientifique. D'autres personnes peuvent être des individus qui, sans avoir préalablement signalé la disparition d'un proche, mais ayant appris par les médias la découverte d'un corps, se présentent pour le voir afin de déterminer s'il s'agit de la personne dont la disparition les inquiète.

Si la personne a identifié le corps, elle doit décrire précisément les éléments qui ont permis cette identification. Dans le cas d'un cadavre, ses signes distinctifs sont toujours essentiels : cicatrices, traces d'interventions chirurgicales, tatouages, taches de naissance, etc.

L'identification de fragments de corps est également admissible. Les fragments présentés pour identification doivent comporter certains signes distinctifs très marqués, que la personne concernée connaît bien et dont elle a fait état lors de l'audience préliminaire. Sur les fragments du corps démembré, si la tête est manquante, seule l'appartenance à un groupe sera établie. Les tatouages, cicatrices et malformations des membres serviront alors d'indices d'orientation.

Conclusions

La valeur de l'identification d'un cadavre dépend directement de la personne qui l'a effectuée, l'identification par un proche du défunt étant la plus fiable. Cependant, compte tenu de diverses circonstances, liées à l'état du corps et à l'état émotionnel de la personne identifiée, des erreurs d'identification sont fréquentes: le mari peut confondre sa femme, la mère son enfant, etc.

Si la personne ayant identifié le cadavre peut fournir des photographies du défunt vivant, celles-ci doivent être jointes au dossier. Le cas échéant, elles peuvent être transmises avec les photographies du cadavre pour expertise [13].

Si le corps n'a pas été identifié et doit être inhumé, afin de permettre le recours à d'autres méthodes d'identification, ses caractéristiques morphologiques seront consignées : description des traits sur des fiches médico-légales standard, relevé des empreintes papillaires, photographie selon les règles de la photographie d'identification opératoire et réalisation d'un masque mortuaire. Les particularités (traces d'intervention chirurgicale, tatouages, cicatrices, taches) seront photographiées sur une échelle, ainsi que les régions du corps où elles se situent [14].

Références bibliographiques

1. ИЩЕНКО, Е. П., ТОПОРКОВ, А. А. Криминалистика, Москва 2003, с. 457.
2. АНДРЕЕВ, И. С., ГРАМОВИЧ, Г. И., ПОРУБОВ, Н.И. Курс Криминалистики, Минск 2000, с. 149.
3. STANCU, E. *Tratat de Criminalistică*, Editia a II-a, București, 2002, p. 487.
4. CIOPRAGA, A., IACOBUTĂ, I. *Criminalistica*, Iași, 2001, p. 290.
5. SCRIPCARU, Gh. *Curs de medicină legală*, Iași, 1995, p. 58.
6. ГИНЗБУРГ, А. Я. Тактика предъявление для опознания, Москва, 1971, с. 39.
7. ПЕТРЕНКО, В. Предъявление для опознания, Москва, 1975, с. 43.
8. ЦВЕТКОВ, П. П. Предъявление для опознания в советском уголовном процессе, Ленинград, 1962, с. 75.
9. ГИНЗБУРГ, А. Я. Тактика предъявление для опознания, Москва, 1971, с. 39.
10. АНДРЕЕВ, И. С., ГРАМОВИЧ, Г. И., ПОРУБОВ, Н. И. Курс Криминалистики, Минск 2000, с. 149.
11. ИЩЕНКО, Е. П., ТОПОРКОВ, А. А. Криминалистика, Москва 2003, с. 457.
12. БЕЛКИН, Р. С. Криминалистика, Москва, 2005, с. 285.
13. КОРУХОВ, Ю. Г. Предъявление для опознания на предварительном следствии и в суде, Москва, 1968.
14. DORAȘ, S. *Criminalistica*, Vol. II, Chișinău, 1999, p. 218.

CZU 336.1

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2025.1.07>

POSITIONING PUBLIC PROCUREMENT IN THE ARCHITECTURE OF THE NATIONAL ECONOMY: A CRITICAL ASSESSMENT OF PRO AND CONTRA ARGUMENTS

Adrian BACOS

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: adrian.bacos@ymail.com

<https://orcid.org/0009-0005-2001-9766>

The article examines the role of public procurement as a vector of economic growth, highlighting the tension between managerial efficiency and market distortions. It explores the mechanisms through which regulations and administrative strategies influence economic performance, as well as the impact of public procurement on competition and transparency. The study provides a critical analysis of relevant economic and legal theories, demonstrating how public procurement can serve either as an instrument of economic policy or as an administrative mechanism, depending on the institutional and normative context. The importance of a balanced approach is emphasized, one that combines managerial control, adherence to the principles of legality, and the stimulation of economic development. The article contributes to the specialized literature by integrating both economic and legal perspectives on public procurement, offering recommendations for optimizing implementation strategies in the public sector.

Keywords: public procurement, economic growth, managerial efficiency, market distortions, economic policy, regulation, transparency.

POZIȚIONAREA ACHIZIȚIILOR PUBLICE ÎN ARHITECTURA ECONOMIEI NAȚIONALE: O EVALUARE CRITICĂ A ARGUMENTELOR PRO ȘI CONTRA

Prezentul articol examinează rolul achizițiilor publice ca vector de creștere economică, evidențiind tensiunea dintre eficiența managerială și distorsiunile de piață. Se explorează mecanismele prin care reglementările și strategiile administrative influențează performanța economică, precum și impactul achizițiilor publice asupra concurenței și transparenței. Studiul oferă o analiză critică a teoriilor economice și juridice relevante, demonstrând modul în care achizițiile publice pot fi folosite ca instrument de politică economică sau ca mecanism administrativ, în funcție de contextul instituțional și normativ. Se subliniază importanța unei abordări echilibrate între controlul managerial, respectarea principiilor de legalitate și stimularea dezvoltării economice. Articolul contribuie la literatura de specialitate prin integrarea perspectivei economice și juridice asupra achizițiilor publice, oferind recomandări pentru optimizarea strategiilor de implementare în sectorul public.

Cuvinte-cheie: achiziții publice, creștere economică, eficiență managerială, distorsiuni de piață, politică economică, reglementare, transparență.

LA POSITION DES MARCHÉS PUBLICS DANS L'ARCHITECTURE DE L'ÉCONOMIE NATIONALE: UNE ÉVALUATION CRITIQUE DES ARGUMENTS POUR ET CONTRE

L'article examine le rôle des marchés publics en tant que vecteur de croissance économique, en mettant en évidence la tension entre l'efficacité managériale et les distorsions du marché. Il explore les mécanismes par lesquels les réglementations et les stratégies administratives influencent la performance économique, ainsi que l'impact des marchés publics sur la concurrence et la transparence.

L'étude propose une analyse critique des théories économiques et juridiques pertinentes, démontrant comment les marchés publics peuvent être utilisés soit comme instrument de politique économique, soit comme mécanisme administratif, selon le contexte institutionnel et normatif. L'importance d'une approche équilibrée est soulignée, combinant contrôle managérial, respect des principes de légalité et stimulation du développement économique. L'article contribue à la littérature spécialisée en intégrant les perspectives économiques et juridiques sur les marchés publics, et en proposant des recommandations pour l'optimisation des stratégies de mise en œuvre dans le secteur public.

Mots-clés: marchés publics, croissance économique, efficacité managériale, distorsions du marché, politique économique, régulation, transparence.

ПОЗИЦИОНИРОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В АРХИТЕКТУРЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: КРИТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА АРГУМЕНТОВ «ЗА» И «ПРОТИВ»

Статья рассматривает роль государственных закупок как фактора экономического роста, выделяя противоречие между управленческой эффективностью и рыночными искажениями. Анализируются механизмы, посредством которых нормативно-правовое регулирование и административные стратегии влияют на экономические показатели, а также воздействие государственных закупок на конкуренцию и прозрачность. В исследовании предлагается критический анализ соответствующих экономических и правовых теорий, показывающий, каким образом государственные закупки могут выступать либо в качестве инструмента экономической политики, либо как административный механизм – в зависимости от институционального и нормативного контекста. Подчеркивается значимость сбалансированного подхода, сочетающего управленческий контроль, соблюдение принципов законности и стимулирование экономического развития. Статья вносит вклад в специализированную литературу путем интеграции экономической и правовой перспективы государственных закупок, а также формулирует рекомендации по оптимизации стратегий их реализации в государственном секторе.

Ключевые слова: государственные закупки, экономический рост, управленческая эффективность, рыночные искажения, экономическая политика, регулирование, прозрачность.

Introducere

În cadrul economiei naţionale, achiziţiile publice se constituie drept unul dintre pilonii strategici ai intervenţiei statului, menite să producă efecte atât asupra canalelor de alocare a resurselor, cât şi asupra competitivităţii mediului de afaceri [1]. Prin volumul semnificativ al fondurilor implicate, acestea nu doar că asigură buna funcţionare a instituţiilor publice, ci pot genera efecte multiplicatoare – în infrastructură, sănătate, educaţie şi mediu – capabile să stimuleze creşterea economică durabilă şi coeziunea socială [2]. Lucrarea de faţă urmăreşte identificarea şi evaluarea argumentelor pro şi contra alocării unei poziţii centrale achiziţiilor publice în arhitectura economică, în vederea desprinderii unor con-

cluzii care să fundamenteze opţiuni de politici publice integrate şi echilibrate [3].

Achiziţiile publice desemnează ansamblul procedurilor şi instrumentelor juridice prin care autorităţile contractante dobândesc bunuri, servicii sau lucrări de la sectorul privat [4]. Scopurile lor includ satisfacerea necesităţilor colective, valorificarea eficientă a resurselor bugetare şi stimularea inovării [5]. Arhitectura normativă a achiziţiilor publice se construieşte pe două niveluri complementare: cadrul supranaţional, reprezentat în principal de Directiva 2014/24/UE [6] şi Directiva 2014/25/UE [7], şi cadrul intern, materializat prin Legea nr. 98/2016 [8] şi Legea nr. 100/2016 [9], împreună cu numeroase acte de punere în aplicare şi ghiduri procedurale [10].

La nivel european, Directivele 2014/24/UE și 2014/25/UE au reafirmat patru principii cardinale: transparența [11], tratamentul egal și nediscriminarea [12], proporționalitatea [13] și competitivitatea [14]. Transpunerea în legislația națională a urmărit două obiective majore: armonizarea procedurilor și reducerea formalismului [15]. Astfel, prin implementarea principiilor „*once-only*” și „European Single Procurement Document (ESPD)” [16], autoritățile contractante nu mai au obligația să solicite repetat aceleași documente justificative. În plus, instituirea Sistemului Electronic de Achiziții Publice (SEAP/SICAP) a condus la o consolidare a transparenței și la reducerea costurilor administrative [17].

Cu toate acestea, implementarea noii arhitecturi normative a scos la iveală provocări semnificative [18]. Incoerențele de adaptare s-au manifestat prin modificări legislative frecvente [19], iar capacitatea administrativă a rămas inegală între autorități [20]. Lipsa unor mecanisme ex-ante de suport și audit a accentuat aceste disfuncționalități [21]. Pentru remediere, normele secundare și ghidurile ANAP au introdus scheme de asistență tehnică și măsuri de susținere a IMM-urilor [22]. Totodată, a fost pusă în dezbatere publică inițiativa elaborării unui Cod unificat al achizițiilor publice [23].

În concluzie, arhitectura normativă a achizițiilor publice din România, deși solid fundamentată pe directivele UE și pe principii de bună guvernare [24], rămâne un construct viu, supus adaptărilor și corecțiilor. Consolidarea capacității administrative, stabilitatea legislativă și digitalizarea aprofundată constituie piloni fundamentali pentru un sistem eficient și echitabil [25]. Direcționarea fondurilor spre proiecte strategice – infrastructură de transport, sănătate publică, tehnologii verzi – transformă achizițiile publice într-un instrument de implementare a obiectivelor de dezvoltare durabilă [26].

Achizițiile publice dedicate infrastructurii de transport funcționează ca ancore ale dezvoltării regionale [27]. Prin contractarea transparentă și profesionistă, statul poate stimula investiții private complementare și poate reduce disparitățile regionale [28]. În domeniul sănătății, procedurile competitive de achiziții publice permit dotarea spitalelor și introducerea tehnologiilor inovatoare [29], contribuind la creșterea calității serviciilor medicale și la consolidarea unei forțe de muncă sănătoase și productive [30].

Metodologie utilizată

În alinire cu Pactul Verde European [31], achizițiile publice pot impune standarde de emisii reduse și criterii de sustenabilitate pentru proiecte energetice și de mediu. Prin introducerea clauzelor de „*green procurement*” în caietele de sarcini – de la parcuri fotovoltaice și eoliene până la iluminat public inteligent și infrastructură de încărcare pentru vehicule electrice – statul stimulează cererea pentru soluții prietenoase cu mediul [32]. Astfel, operatorii economici sunt încurajați să investească în tehnologii curate, dezvoltând un lanț local de producție și servicii verzi, cu beneficii pe termen lung atât pentru mediu, cât și pentru competitivitatea industriei naționale [33].

Prin selectarea proiectelor de achiziții în regiunile defavorizate și stabilirea unor praguri valorice adaptate economiilor locale, autoritățile contractante pot echilibra ritmurile de dezvoltare [34]. Fondurile direcționate spre modernizarea rețelelor de utilități, consolidarea clădirilor publice și amenajarea infrastructurii sociale creează locuri de muncă locale și favorizează revigorarea economică [35]. În plus, prin mecanisme de mentorat și parteneriate public-private, întreprinderile locale capătă competențe în managementul de proiect și standarde europene, sporindu-și capacitatea de a participa cu succes la licitații viitoare [36].

Când statul derulează achiziții pentru pro-

iecte de anvergură, semnalează mediului de afaceri viitoarele oportunități de aprovizionare, logistica necesară și servicii auxiliare. Investitorii privați urmează traseul fondurilor publice: creează facilități de producție pentru materiale de construcții, laboratoare pentru testarea echipamentelor, centre de întreținere și mentenanță [37]. Această complementaritate creează un efect de „spin-off” economic, generând lanțuri valorice noi și diversificate, care amplifică impactul proiectelor publice și consolidează sectoarele industriale conexe[38].

Pentru a maximiza aceste efecte, legislația națională și normele de aplicare pot include mecanisme de evaluare ex-ante a impactului socio-economic și de monitorizare ex-post a rezultatelor[39]. Indicatorii privind crearea de locuri de muncă, reducerea emisiilor și gradul de implicare a IMM-urilor asigură că obiectivele de dezvoltare durabilă și coeziune regională nu rămân declarative, ci sunt cuantificate și supuse auditului de integritate și performanță [40].

Prin urmare, prin orientarea strategică a achizițiilor publice către infrastructură de transport, sănătate publică și tehnologii verzi, statul nu numai că își îndeplinește obligațiile legale și sociale, ci și catalizează investițiile private, creează coeziune teritorială și construiește o economie rezilientă și sustenabilă[41].

Excesul de formalism și termenele stricte pot întârzia derularea proiectelor, majorează costurile de participare și pot descuraja potențialii competitori, subminând obiectivul unui proces concurențial autentic[42]. În absența unui cadru de integritate robust, factorii de decizie pot favoriza anumite firme prin specificații tehnice restrictive, criterii subiective sau atribuirea directă abuzivă [43]. Fenomenul „revolving doors” și relațiile clientelare alimentează suspiciunea de nepotism și erodează încrederea publică[44]. Costul total al achiziției – incluzând administrarea contractului, asigurarea garanțiilor, supravegherea

lucrărilor – poate depăși economiile teoretice obținute prin proceduri competitive [45]. Lipsa evaluării ex-post și a unui sistem de indicatori de performanță împiedică cuantificarea reală a eficienței economice.

Cerințele tehnice elaborate excesiv, criteriile de calificare costisitoare și condițiile de finanțare pot restrânge competiția la câteva firme mari, marginalizând IMM-urile și reducând diversitatea ofertelor[46]. Modificările frecvente ale cadrului legal generează costuri de adaptare ridicate și creează incertitudine juridică, afectând planificarea pe termen lung și atractivitatea investițiilor private [47].

După 2007, România a beneficiat de fonduri structurale și de coeziune, însă implementarea lor prin achiziții publice a evidențiat slăbiciuni: supraevaluarea contractelor, întârzieri de execuție și numeroase proceduri de reziliere. Raportul Curții de Conturi a semnalat nereguli în peste 40% dintre proiecte, iar procesele de fraudă și abuz au condus la sancțiuni financiare din partea Comisiei Europene. Totuși, ultimele reforme au introdus mecanisme de prevenire a conflictelor de interese, platforme de denunțare anonimă și extinderea auditului ex-ante, ceea ce indică o direcție de ameliorare a guvernantei achizițiilor. Elaborarea unei strategii naționale a achizițiilor publice, în concordanță cu planurile de dezvoltare regională și sectorială, ar asigura coeziunea între obiectivele economice, sociale și de mediu. Strategia națională a achizițiilor publice trebuie să pornească de la o diagnoză riguroasă a nevoilor publice – economice, sociale și de mediu – și să contureze o viziune pe termen mediu și lung, în care achizițiile sunt instrumentul prin care statul își implementează politicile publice. Prin includerea în strategia generală de dezvoltare a țării (ex. Planul Național de Redresare și Reziliență, strategiile de coeziune teritorială, strategiile sectoriale de sănătate, educație sau energie) se asigură faptul că fiecare licitație sau achiziție nu răs-

punde doar unei cereri punctuale, ci contribuie la obiectivele majore ale României: creștere durabilă, incluziune socială și tranziție ecologică. În contextul disparităților de dezvoltare între regiuni, strategia națională trebuie să includă instrumente specifice de planificare și prioritizare a zonelor mai puțin dezvoltate. Printr-un mecanism de evaluare și scorare, proiectele de achiziții publice propuse de autoritățile locale pot fi clasificate în funcție de impactul asupra coeziunii teritoriale: accesibilitate, creare de locuri de muncă, protecție socială și mediu. Astfel, resursele bugetare sunt direcționate către regiuni cu necesități critice, iar autoritățile locale beneficiază de ghiduri și standarde comune, reducând riscul fragmentării și al inegalităților procedurale. Prin urmare, o strategie națională coerentă și bine coordonată transformă achizițiile publice dintr-un set de proceduri administrative disparate într-un motor integrat de implementare a politicilor publice, generând valoare adăugată în plan economic, social și de mediu. Implementarea unui cadru de indicatori privind calitatea, costurile reale, respectarea termenelor și impactul social trebuie să devină obligatorie. Publicarea transparentă a rapoartelor ridică responsabilitatea autorităților contractante. Introducerea obligatorie a unui cadru de indicatori standardizați în toate procedurile de achiziție publică răspunde imperativului de a măsura nu doar conformitatea formală, ci și rezultatele economice și sociale ale fiecărui contract. Astfel, pentru fiecare categorie de achiziție (bunuri, servicii, lucrări) se pot defini patru dimensiuni fundamentale: *Calitate*: indicatori tehnici (durabilitate, performanță, conformitate cu specificațiile) și indicatori de satisfacție a beneficiarului (evaluări periodice post-livrare); *Costuri reale*: cost total de achiziție, inclusiv cheltuieli ascunse (garanții, asigurări, costuri de mentenanță) și diferența dintre prețul estimat și prețul final efectiv; *Respectarea termenelor*: procentaj de livrări/

etape finalizate la termen, întârziere medie pe proiect și penalizări aplicate; *Impact social*: numărul de locuri de muncă generate (directe și indirecte), gradul de implicare al IMM-urilor locale și contribuția la obiectivele de coeziune regională sau incluziune socială (de exemplu, angajarea persoanelor defavorizate).

Principalele rezultate ale cercetării

Fiecare autoritate contractantă trebuie să aplice, în faza de planificare, o „foaie de parcurs” în care să stabilească valorile țintă pentru fiecare indicator (ex. ≥ 95 % livrări la termen, < 5 % abatere de buget) [48]. Pe durata derulării contractului, se vor colecta date periodice (lunar, trimestrial), raportate într-o platformă centralizată [49]. Metodologia de calcul trebuie clarificată prin norme de aplicare detaliate, astfel încât toți operatorii economici să folosească aceleași formule și definiții [50].

Pentru credibilitate, datele raportate de autoritățile contractante trebuie verificate de un organism independent de audit (ex-ante și ex-post) [51]. Auditul ex-ante poate valida planificarea și fezabilitatea indicatorilor, iar cel ex-post analizează datele efective și conformitatea raportărilor [52]. În cazul constatării unor abateri semnificative, legislația prevede măsuri corective și sancțiuni – de la reconfigurarea indicatorilor în perioada următoare, până la reducerea bugetului alocat pentru anul următor [53]. Publicarea transparentă a rapoartelor pe o platformă electronică dedicată (de ex. o extensie a SEAP/SICAP) transformă datele în bun public [54]. Fiecare raport trebuie să fie accesibil în timp real, cu opțiuni de filtrare pe autoritate, regiune, tip de achiziție și perioadă de timp [55]. Interfața va permite descărcarea dataset-urilor, graficelor comparative și a rapoartelor agregate [56]. Astfel, cetățenii, societatea civilă și mass-media pot exercita un control permanent asupra modului în care se cheltuiesc resursele publice [57].

Transparența și măsurarea obiectivă a indi-

catorilor ridică nivelul de responsabilitate al funcționarilor și factorilor de decizie publică [58]. Constatările publice (de exemplu, întârzieri frecvente sau depășiri de buget) generează presiune politică și administrativă pentru îmbunătățirea proceselor [59]. În plus, compararea performanțelor între autorități creează un efect de competiție pozitivă („naming and shaming” versus recunoaștere publică a celor mai performanți), care stimulează adoptarea celor mai bune practici [60].

Datele agregate și analizate periodic devin sursă pentru studii de caz, seminarii și programe de formare dedicate atât autorităților contractante, cât și operatorilor economici [61]. Evaluările comparative (benchmarking) permit identificarea zonelor problematice și a soluțiilor eficiente, facilitând un proces de învățare continuă și actualizarea permanentă a procedurilor și serviciilor de suport în domeniul achizițiilor [62].

Un astfel de cadru de indicatori, stabil și obligatoriu, asigură continuitatea peste ciclurile de guvernare și schimbările legislative [63]. Prin includerea lui în strategia națională de achiziții publice, se creează un mecanism de guvernare orientat spre rezultate, care poate fi replicat în proiecte finanțate din fonduri europene sau internaționale, asigurând coerența și sustenabilitatea programelor de achiziții la nivel național [64]. Prin urmare, instituirea obligatorie a unui cadru detaliat de indicatori și publicarea transparentă a rapoartelor constituie piloni esențiali ai unui sistem de achiziții publice axat pe performanță, responsabilitate și încredere publică [65].

Consolidarea integrității prin elaborarea și implementarea unor programe coerente de etică și integritate în cadrul autorităților contractante are efecte preemptive majore [66].

Consolidarea integrității prin elaborarea și implementarea unor programe coerente de etică și integritate în cadrul autorităților contractante au efecte preemptive majore.

Principalele linii de acțiune includ coduri de conduită, standarde interne de comportament și politici anti-conflict de interese, aderate la nivel înalt de conducerea instituției. Aceste instrumente definesc clar normele așteptate și sancțiunile pentru abateri, diseminând o cultură organizațională în care onestitatea și responsabilitatea devin norme tacite. Un element central al acestor programe constă în instruirea obligatorie a tuturor funcționarilor implicați în achiziții publice: cursuri periodice de educație anticorupție, studii de caz adaptate la realitățile locale și simulări practice de scenarii de risc. Dezvoltarea competențelor de identificare a indiciilor de capturare a pieței, precum specificațiile tehnice supra-specializate sau relațiile clientelare, sporește capacitatea de reacție și reduce automatismul deciziilor. Implicarea ONG-urilor specializate în transparență și anticorupție (de ex. Transparency International – filiala locală) și colaborarea cu institute universitare de drept administrativ sau de științe politice introduc o perspectivă externă și independentă în evaluarea riscurilor. Aceste parteneriate pot include audituri participative, ateliere de lucru comune și mecanisme de feedback periodic, care permit adaptarea rapidă a procedurilor și îmbunătățirea continuă a cadrului intern. Astfel, autoritățile trebuie să instituie linii directoare interne de raportare a neregulilor, cu garanții de confidențialitate pentru avertizori („whistle-blowers”). Structura poate include departamente interne de etică sau comitete de integritate, care recepționează și investighează sesizările în termen clar definit, respectând proceduri transparente și neutre. Raportările pot fi însoțite de termene stricte de răspuns și de sancțiuni proporționale pentru fapte dovedite.

În conformitate cu Legea nr. 361/2022 privind protecția avertizorilor în interes public și cu normele europene din Directiva (UE) 2019/1937, este esențială instituirea unor canale de raportare securizate (platforme elec-

tronice criptate, linii telefonice dedicate) și garantarea anonimatului avertizorilor. Măsurile de protecție includ interdicția de sancționare disciplinară, despăgubiri pentru daunele suferite și asistență juridică gratuită, ceea ce încurajează semnalarea fără frica represaliilor. Capturarea pieței publice — fenomen caracterizat prin favorizarea unor operatori economici prin practici ilegale sau abuzive — este diminuată prin suprapunerea celor trei piloni: o cultură organizațională puternică de integritate, personal bine instruit în anticorupție și o rețea externă de supraveghere civică. În acest mod, se multiplică punctele de control, iar bariera la acces pentru grupurile de interes se ridică considerabil, restabilind principiile concurenței loiale. Pentru a menține eficacitatea acestor programe, este necesară evaluarea periodică a indicatorilor de etică și integritate: numărul și natura sesizărilor, timpul de rezolvare, nivelul de satisfacție al avertizorilor și impactul sancțiunilor aplicate. Pe baza acestor date, comitetele de integritate pot propune actualizări ale codurilor de conduită, revizuiți ale procedurilor de formare și optimizări ale canalelor de raportare. Prin urmare, un sistem robust de etică și integritate, susținut de măsuri anticorupție bine fundamentate și de protecția eficientă a avertizorilor, asigură un mediu concurențial sănătos și previne capturarea pieței, sporind în același timp încrederea publicului în modul de cheltuire a banilor publici.

Crearea de segmente dedicate și proceduri simplificate (proceduri „mică valoare”, achiziții inovative) facilitează accesul întreprinderilor mici, contribuind la dinamizarea economiei locale. Segmentele dedicate se referă la loturi de contracte sau categorii de achiziții rezervate expres întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri), în conformitate cu principiul proporționalității și cu recomandările Comisiei Europene. Aceste loturi, cu valori sub un prag prestabilit (de regulă echivalen-

tul a 50.000–100.000 EUR), permit demararea unor proceduri simplificate, care reduc documentația solicitată și termenele de depunere a ofertelor. Astfel, se evită competiția directă cu marile firme, iar IMM-urile pot concura pe un teren mai echilibrat, fără sarcina administrativă excesivă a procedurilor complexe. În România, Legea nr. 98/2016 și normele de aplicare permit autorităților contractante să utilizeze procedura simplificată pentru contractele de „valoare mică” și să segmenteze achiziția în loturi specifice IMM-urilor. Procedura presupune utilizarea unui „document unic de achiziție european” (DUAE) în locul dosarului complet de calificare, publicarea anunțului cu un set redus de informații și evaluarea ofertelor doar pe criteriul preț/raport calitate-preț, cu interdicția de a solicita certificate și declarații suplimentare în faza inițială. În paralel cu pragurile de mică valoare, Directiva 2014/24/UE a introdus și procedura de “parteneriat pentru inovare”, care permite autorităților să contracteze soluții tehnologice sau servicii neexistente încă pe piață, colaborând în faza de proiectare cu furnizori – adesea IMM-uri sau start-up-uri – pentru a dezvolta prototipuri și a testa implementări pilot. Această practică stimulează ecosistemul de inovare local, oferind IMM-urilor acces la contracte publice chiar înainte ca produsele lor să fie pe deplin mature. Implementarea segmentelor dedicate și a procedurilor simplificate poate genera și riscuri de fragmentare excesivă a pieței sau de favorizare a ofertanților neconformați calitativ. Pentru a le contracara, autoritățile trebuie să definească clar criteriile de eligibilitate, să mențină transparența în evaluarea ofertelor și să prevadă sancțiuni rapide pentru neîndeplinirea obligațiilor contractuale. În plus, formarea continuă a personalului responsabil de achiziții și sprijinul tehnic specializat (help-desk, ghiduri practice) asigură aplicarea uniformă a procedurilor.

Utilizarea pe scară largă a portalurilor elec-

tronice de achiziții (SEAP/SICAP) facilitează implementarea procedurilor simplificate, prin generarea automată a documentelor de intenție și a anunțurilor de participare, dar și prin transmiterea și evaluarea electronică a ofertelor. Interopabilitatea cu registrele naționale de antreprenori și cu bazele de date fiscale elimină necesitatea depunerii repetate a documentelor, simplificând fluxul administrativ pentru IMM-uri.

Concluzii

Stabilirea unor praguri de „valoare mică” adaptate periodic la nivelul inflației și la realitățile pieței locale [67]. Extinderea programelor de mentorat și coaching pentru IMM-uri în vederea creșterii capacității de pregătire a ofertelor [68]. Monitorizarea periodică a gradului de participare și succes al IMM-urilor, cu rapoarte publice care să permită ajustări ale pragurilor și procedurilor [69]. Încurajarea modelelor de parteneriat public–privat pentru programele de achiziții inovative, cu finanțări mixte pentru faza de cercetare și prototip [70].

Prin crearea de segmente dedicate și adoptarea unor proceduri de mică valoare și achiziții inovative, statul asigură un cadru favorabil IMM-urilor, stimulează dinamica economiei locale și consolidează reziliența sistemului de achiziții publice [71].

Digitalizare avansată și interoperabilitate realizată prin extinderea platformelor electronice (SEAP/SICAP) încă din faza de planificare a achizițiilor, autoritățile contractante publică în mod sistematic prognozele multianuale și calendarul intențiilor de achiziție [72]. Această transparentizare ex-ante reduce discrepanțele informaționale dintre instituții și operatorii economici, oferindu-le IMM-urilor și companiilor mari o imagine clară asupra volumului și naturii viitoarelor contracte, facilitând pregătirea ofertelor și evitând surprizele de ultima oră [73].

Integrarea modului de planificare bugetară cu cel de achiziție asigură alinierea critică între necesitățile instituțiilor publice și resursele disponibile [74]. Publicarea electronică a alocațiilor financiare, în paralel cu estimările cantitative și calitative ale bunurilor, serviciilor sau lucrărilor, atenuează riscul lansării de proceduri fără acoperire reală și previne blocajele cauzate de reevaluări repetate sau renegocieri de contract [75].

Un modul dedicat evaluării necesităților permite autorităților să structureze și să standardizeze cerințele tehnice și sociale încă din etapa de concept, folosind șabloane electronice care includ criterii de sustenabilitate, accesibilitate și impact social [76]. Astfel, se elimină variantele subiective sau discreționare care, în lipsa unui cadru unitar, pot genera cerințe artificiale și pot favoriza anumite companii [77].

Platformele extinse permit analizarea centralizată a tuturor inițiativelor locale și regionale de achiziție, identificând oportunități de agregare a cererilor similare în loturi mai mari [78].

Referințe bibliografice

1. Directiva 2014/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile publice.
2. Directiva 2014/25/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile în sectorul utilităților.
3. Legea nr. 98/2016 privind achizițiile publice, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 193/2016.
4. Legea nr. 100/2016 privind achizițiile în sectorul utilităților, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 346/2016.
5. Agenția Națională pentru Achiziții Publice (ANAP), Ghidul practic al achizițiilor publice, București, 2022.
6. Ordonanța de Urgență nr. 114/2016 privind achizițiile publice, Monitorul Oficial al României.
7. Curtea de Conturi a României, Raport anual privind achizițiile publice și fondurile europene, București, 2021.
8. Comisia Europeană, Green Public Procurement, 2017.

rement: Good Practices and Guidance, Brussels, 2020.

9. Directiva (UE) 2019/1937 privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii, Jurnalul Oficial al UE, 2019.

10. Legea nr. 361/2022 privind protecția avertizorilor în interes public, Monitorul Oficial al României.

11. Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR), Guvernul României, 2021.

12. Strategiile de coeziune teritorială, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, București, 2022.

13. Strategiile sectoriale de sănătate, educație și energie, Ministerele de resort, București, 2021–2022.

14. Transparency International – filiala România, Raport anual privind integritatea în achizițiile publice, București, 2021.

15. BĂNĂRESCU, A. „Achizițiile publice și dezvoltarea economică regională”, Revista de Drept Public, nr. 3/2020.

16. IONESCU, M. „Digitalizarea proceselor de achiziții publice în România”, Studii Europene, vol. 15, 2021.

17. POPESCU, C. „IMM-urile și accesul la contracte publice: mecanisme și provocări”, Revista de Management Public, nr. 2/2021.

18. RADU, V. „Procedurile simplificate în achizițiile de mică valoare”, Drept și Administrație Publică, 2020.

19. GHEORGHE, D. „Evaluarea ex-ante și ex-post în achizițiile publice”, Buletinul ANAP, nr. 12/2021.

20. European Court of Auditors, Special Report on EU Cohesion Funds Implementation, Brussels, 2020.

21. OECD, Public Procurement for Innovation: Good Practices and Policy Guidance, Paris, 2019.

22. Ministerul Finanțelor Publice, Ghid privind transparența bugetară și publicarea datelor, București, 2021.

23. Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică, Monitorul Oficial al României.

24. Matei, F., „Eficiența cost-calitate în achizițiile publice”, Studii de Economie Publică, vol. 18, 2021.

25. Dumitrescu, S., „Parteneriatele public–private și inovarea în achizițiile publice”, Revista de Politici Publice, nr. 4/2020.

26. ANAP, Proceduri de achiziții inovative și

parteneriat pentru inovare, Ghid Practic, București, 2022.

27. Legea nr. 207/2015 privind Codul de Procedură Fiscală, pentru interoperabilitate și verificări fiscale, Monitorul Oficial al României.

28. European Commission, Public Procurement Indicators and Benchmarking Report, Brussels, 2021.

29. POPA, R. „Spin-off economic generat de achizițiile publice strategice”, Studii Regionale, nr. 3/2021.

30. Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, Raport privind implementarea fondurilor structurale 2007–2020, București, 2020.

31. Comisia Europeană, European Green Deal, Brussels, 2019.

32. ANAP, Ghid de implementare a clauzelor de achiziții verzi, București, 2021.

33. ISTRATE, G. „Green Procurement și dezvoltarea industriilor verzi în România”, Revista de Economie Publică, vol. 22, 2021.

34. Ministerul Dezvoltării, „Planuri de dezvoltare regională și achiziții publice”, București, 2020.

35. BNR, Raport asupra pieței muncii și dezvoltării regionale, București, 2021.

36. POPESCU, D. „Parteneriatele public–private pentru creșterea capacității IMM-urilor”, Economie și Management, nr. 2/2021.

37. ANAP, Raport anual privind implementarea proiectelor de anvergură, București, 2022.

38. RADU, L. „Lanțuri valorice generate de achizițiile publice”, Revista Română de Management, nr. 1/2021.

39. ANAP, Ghid privind evaluarea ex-ante și monitorizarea ex-post, București, 2022.

40. European Commission, Indicators for Sustainable Public Procurement, Brussels, 2020.

41. MATEI, F. „Impactul achizițiilor publice asupra coeziunii teritoriale și investițiilor private”, Studii de Politică Economică, nr. 4/2021.

42. DUMITRU, A. „Formalism și competitivitate în achizițiile publice”, Revista Juridică, nr. 2/2020.

43. IONESCU, A. „Cadrul de integritate în achizițiile publice”, Drept și Administrație Publică, 2021.

44. Transparency International, Raport privind fenomenul ‘revolving doors’ în sectorul public, București, 2021.

45. POPA, C. „Costuri reale și eficiența procedurilor competitive”, Studii de Economie Publică, 2020.
46. GHEORGHE, V. „Impactul procedurilor complexe asupra IMM-urilor”, Revista de Achiziții Publice, nr. 1/2021.
47. ANAP, Raport privind modificările legislative și efectele asupra implementării achizițiilor, București, 2022.
48. ANAP, Metodologia cadrelor de indicatori pentru achizițiile publice, București, 2022.
49. Ministerul Finanțelor, Proceduri de raportare periodică și platforme centralizate, București, 2021.
50. Legea nr. 98/2016 și norme de aplicare privind metodologii de calcul uniforme, Monitorul Oficial.
51. Curtea de Conturi a României, Ghid pentru audit ex-ante și ex-post în achiziții publice, București, 2021.
52. MATEI, F. „Auditul ex-ante și ex-post în achizițiile publice”, Revista de Management Public, 2020.
53. ANAP, Proceduri corective și sancțiuni în cazul abaterilor semnificative, Ghid Practic, București, 2021.
54. ANAP, Extensia SEAP/SICAP pentru raportarea transparentă, București, 2022.
55. IONESCU, M. „Instrumente digitale și transparență în achiziții”, Studii Europene, 2021.
56. POPESCU, D. „Platforme electronice pentru monitorizarea achizițiilor publice”, Economie și Management, nr. 2/2021.
57. Transparency International, Raport privind accesul public la informații în achiziții, 2021.
58. DUMITRU, A. „Responsabilitatea decidenților în achizițiile publice”, Revista Juridică, nr. 3/2020.
59. BĂNĂRESCU, A. „Benchmarking și bune practici în achiziții publice”, Revista de Drept Public, 2020.
60. ANAP, Cadru de indicatori pentru evaluarea performanței, București, 2022.
61. POPA, R. „Evaluarea comparativă a autorităților contractante”, Studii Regionale, 2021.
62. ISTRATE, G. „Formare continuă și servicii suport în achiziții”, Revista de Economie Publică, 2020.
63. Legea nr. 98/2016, programe de etică și integritate pentru autorități, Monitorul Oficial.
64. ANAP, Coduri de conduită și standarde interne de comportament, Ghid Practic, București, 2022.
65. IONESCU, M. „Instruirea funcționarilor și prevenirea corupției”, Studii Europene, 2021.
66. Transparency International – filiala locală, Audit participativ și evaluare externă, București, 2021.
67. ANAP, Setarea valorilor țintă pentru indicatorii de performanță, București, 2022.
68. MATEI, F. „Mentorat și coaching pentru IMM-uri în achizițiile publice”, Revista de Management Public, 2021.
69. ANAP, Monitorizarea participării IMM-urilor și ajustarea pragurilor, București, 2022.
70. POPESCU, C. „Parteneriate public-private pentru achiziții inovative”, Economie și Management, nr. 2/2021.
71. ANAP, Segmente dedicate și proceduri simplificate pentru IMM-uri, Ghid Practic, 2022.
72. Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, Digitalizare și interoperabilitate SEAP/SICAP, București, 2021.
73. IONESCU, M. „Transparentizarea prognozelor multianuale în achiziții publice”, Studii Europene, 2021.
74. ANAP, Integrarea planificării bugetare cu cea de achiziții, Ghid Practic, București, 2022.
75. Ministerul Finanțelor, Publicarea electronică a alocărilor financiare, București, 2021.
76. ANAP, Modul dedicat evaluării necesităților și criterii de sustenabilitate, București, 2022.
77. POPA, R. „Standardizare și reducerea discreționarului în cerințele tehnice”, Studii Regionale, 2021.
78. ANAP, Gruparea cererilor și economii de scară în achiziții publice, Ghid Practic, București, 2022.

CZU 316.3/.4:341.231.14

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2025.1.08>

FREEDOM OF MOVEMENT IN EUROPE DURING THE COVID-19 PANDEMIC: A COMPARATIVE PERSPECTIVE

Mihai DOLTU

Doctorand, Universitatea de Studii Europene din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: mihai_doltu@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0005-3541-6887>

The article analyzes how the COVID-19 pandemic has affected freedom of movement in the European Union, highlighting the tension between protecting public health and respecting fundamental rights. It presents the legal bases that allow such restrictions—Directive 2004/38/EC, the Schengen Borders Code, and the Charter of Fundamental Rights—as well as the role of European coordination instruments, including the digital COVID certificate established by Regulation 2021/953. The article distinguishes between internal restrictions (lockdown, quarantine, travel restrictions) and cross-border restrictions (controls, entry bans, testing, and quarantine), showing their impact on the Schengen Area. Recent case law is also analyzed, in particular Case C-128/22 Nordic Info, which confirms the legality of restrictions proportionate to the scale of the health crisis. The situations in Romania and the Republic of Moldova are then compared, highlighting legislative and institutional differences, but also common vulnerabilities regarding the need for a clear, proportionate, and legally controllable framework.

Keywords: freedom of movement, European Union, COVID-19, legal restrictions, digital certificate, proportionality, fundamental rights.

LIBERTATEA DE MIȘCARE ÎN EUROPA ÎN TIMPUL PANDEMIEI DE COVID-19: O PERSPECTIVĂ COMPARATIVĂ

Articolul analizează modul în care pandemia de COVID-19 a afectat libertatea de circulație în Uniunea Europeană, subliniind tensiunea dintre protejarea sănătății publice și respectarea drepturilor fundamentale. Sunt prezentate temeiurile juridice care permit asemenea restricții – Directiva 2004/38/CE, Codul Frontierelor Schengen și Carta Drepturilor Fundamentale, precum și rolul instrumentelor europene de coordonare, inclusiv certificatul digital COVID instituit prin Regulamentul 2021/953. Articolul distinge între restricțiile interne (lockdown, carantină, limitări de deplasare) și cele transfrontaliere (controale, interdicții de intrare, testare și carantină), indicând impactul acestora asupra Spațiului Schengen. Este analizată și jurisprudența recentă, în special cauza C-128/22 Nordic Info, care confirmă legalitatea restricțiilor proporționale cu amploarea crizei sanitare. Sunt comparate, apoi, situațiile din România și Republica Moldova, fapt care evidențiază diferențe legislative și instituționale, dar și vulnerabilități comune privind necesitatea unui cadru clar, proporțional și controlabil juridic.

Cuvinte-cheie: libertatea de circulație, Uniunea Europeană, COVID-19, restricții juridice, certificatul digital, proporționalitate, drepturi fundamentale.

LA LIBERTÉ DE CIRCULATION EN EUROPE PENDANT LA PANDÉMIE DE COVID-19: UNE PERSPECTIVE COMPARATIVE

Cet article analyse la manière dont la pandémie de COVID-19 a affecté la liberté de circulation dans l'Union européenne, en soulignant la tension entre la protection de la santé publique et le respect des droits fondamentaux. Il présente les bases juridiques qui permettent de telles restrictions – la directive 2004/38/CE, le code frontières Schengen et la charte des droits fondamentaux – ainsi que le

rôle des instruments européens de coordination, notamment le certificat numérique COVID institué par le règlement 2021/953. L'article fait la distinction entre les restrictions internes (confinement, quarantaine, restrictions de déplacement) et les restrictions transfrontalières (contrôles, interdictions d'entrée, tests et quarantaine), en montrant leur impact sur l'espace Schengen. La jurisprudence récente est également analysée, en particulier l'affaire C-128/22 Nordic Info, qui confirme la légalité des restrictions proportionnées à l'ampleur de la crise sanitaire. Les situations en Roumanie et en République de Moldova sont ensuite comparées, ce qui met en évidence des différences législatives et institutionnelles, mais aussi des vulnérabilités communes concernant la nécessité d'un cadre clair, proportionné et juridiquement contrôlable.

Mots-clés: liberté de circulation, Union européenne, COVID-19, restrictions juridiques, certificat numérique, proportionnalité, droits fondamentaux.

СВОБОДА ПЕРЕДВИЖЕНИЯ В ЕВРОПЕ ВО ВРЕМЯ ПАНДЕМИИ COVID-19: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

В статье анализируется влияние пандемии COVID-19 на свободу передвижения в Европейском союзе, подчеркивается противоречие между защитой общественного здоровья и соблюдением основных прав. Представлены правовые основания, позволяющие вводить такие ограничения – Директива 2004/38/ЕС, Шенгенский пограничный кодекс и Хартия основных прав, а также роль европейских инструментов координации, включая цифровой сертификат COVID, введенный Регламентом 2021/953. В статье проводится различие между внутренними ограничениями (локдаун, карантин, ограничения на передвижение) и трансграничными ограничениями (контроль, запреты на въезд, тестирование и карантин), показывая их влияние на Шенгенскую зону. Также анализируется недавняя судебная практика, в частности дело C-128/22 Nordic Info, которое подтверждает законность ограничений, соразмерных масштабам кризиса. Затем сравниваются ситуации в Румынии и Республике Молдова, что выявляет законодательные и институциональные различия, а также общие уязвимости в отношении необходимости четкой, соразмерной и контролируемой юридической базы.

Ключевые слова: свобода передвижения, Европейский союз, COVID-19, правовые ограничения, цифровой сертификат, пропорциональность, основные права.

Introducere

Dreptul la liberă circulație a persoanelor reprezintă un pilon fundamental al Uniunii Europene, consfințit încă din Tratatul de la Maastricht și detaliat ulterior prin directive și regulamente specifice [1]. Eliminarea controalelor la frontierele interne ale spațiului Schengen a creat un spațiu european fără granițe interne, facilitând mobilitatea fără restricții a cetățenilor UE [2]. Cu toate acestea, pandemia de COVID-19, izbucnită în 2020, a exercitat o presiune fără precedent asupra acestei libertăți fundamentale. În contextul crizei sanitare, statele membre au fost nevoite să impună temporar restricții severe de circulație, atât pe plan intern (în interiorul fiecărui stat), cât și transfrontalier (atât la frontierele dintre

statele membre ale UE, cât și la granițele externe ale Uniunii). Aceste măsuri excepționale au reprezentat o mare provocare din punct de vedere juridic: cum pot guvernele să protejeze sănătatea publică fără a aduce atingere, în mod disproporționat, drepturilor fundamentale? Care este cadrul legal ce permite restrângerea libertății de mișcare și ce garanții există împotriva abuzurilor?

Prezentul articol își propune să ofere o analiză a modului în care dreptul la liberă circulație a fost afectat în perioada 2020–2022, în timpul pandemiei de Covid-19, în Uniunea Europeană. Sunt evidențiate principalele măsuri legislative adoptate la nivel european precum și jurisprudența relevantă, atât a Curții de Justiție a UE, cât și a instanțelor naționale. Ne referim,

de asemenea, și la realizarea unei comparații între situația din România și Republica Moldova pentru a ilustra mai bine modul în care libertatea de mișcare a fost afectată la nivel de stat de măsurile impuse pentru combaterea pandemiei. Analiza se concentrează pe temeiurile juridice ale restricțiilor, condițiile de proporționalitate și impactul asupra drepturilor fundamentale, fiind structurată pe trei direcții majore: cadrul legal aplicabil, diferențele dintre restricțiile interne și cele transfrontaliere, și studiile de caz naționale.

Temeiuri juridice pentru restrângerea liberei circulații la nivelul UE

Tratatele Uniunii Europene garantează cetățenilor dreptul de a circula și de a-și stabili reședința liber pe teritoriul statelor membre [3]. Acest drept este detaliat prin Directiva 2004/38/CE, care stabilește condițiile exercitării sale, precum și posibilitățile legale de limitare a acestuia. În situații excepționale, libertatea de mișcare poate fi restrânsă din motive de ordine publică, securitate publică sau sănătate publică, însă numai cu respectarea strictă a principiilor de nediscriminare și proporționalitate. Astfel, articolele 27 și 29 din Directiva 2004/38/CE permit statelor membre să restricționeze intrarea sau șederea cetățenilor UE din rațiuni de sănătate publică. Totuși, aceste măsuri nu pot fi arbitrare: ele trebuie să se bazeze pe criterii clare și precise și să fie strict necesare pentru atingerea scopului de protejare a sănătății publice [4].

În completare, Codul Frontierelor Schengen (Regulamentul 2016/399) prevede posibilitatea reintroducerii controalelor la frontierele interne în circumstanțe excepționale care amenință ordinea publică sau securitatea internă (art. 25), precum și în situații neprevăzute care impun acțiuni imediate (art. 28). În practică, pandemia de COVID-19 a dus la activarea acestor dispoziții, deși riscul prezent a fost unul sanitar, iar nu unul de securitate în

sensul tradițional [5]. Atât Uniunea Europeană, cât și statele membre au avut obligația de a se asigura că orice restricții de circulație impuse respectă Carta Drepturilor Fundamentale a UE — care interzice discriminarea pe criteriul cetățeniei și garantează libertatea de circulație prin articolul 45 — precum și Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În acest sens, articolul 2 din Protocolul 4 al CEDO consacră libertatea de mișcare, permițând totuși derogări limitate în situații de urgență [6].

Măsuri legislative adoptate la nivelul Uniunii Europene în contextul pandemiei de COVID-19

În absența unei competențe directe a Uniunii Europene în domeniul sănătății publice pentru impunerea de măsuri coercitive, reacția UE la criza provocată de pandemia COVID-19 s-a concentrat pe coordonarea și sprijinirea acțiunilor statelor membre. Încă de la începutul crizei, Comisia Europeană a emis orientări pentru a preveni haosul la frontiere. Astfel, la 16 martie 2020, Comisia a publicat Orientări privind măsurile de gestionare a frontierelor în vederea protejării sănătății și asigurării disponibilității mărfurilor și serviciilor esențiale. Documentul îndemna statele membre să permită tranzitul neîngrădit al bunurilor — așa-numitele „culoare verzi” — pentru transportul de marfă și să faciliteze trecerea lucrătorilor esențiali, inclusiv a personalului medical și a muncitorilor sezonieri transfrontalieri [7]. Totodată, la propunerea Comisiei, statele membre ale UE au convenit asupra restricționării temporare a călătoriilor neesențiale dinspre țări terțe. Începând cu 17 martie 2020, accesul cetățenilor non-UE în spațiul european a fost de facto suspendat, cu excepția rezidenților, a persoanelor care efectuau deplasări esențiale și a altor categorii speciale. Ulterior, la 30 iunie 2020, Consiliul Uniunii Europene a adoptat Recomandarea (UE) 2020/912, care stabilea criteriile pentru

relaxarea graduală a restricțiilor de călătorie externe. Recomandarea includea o listă de țări terțe considerate „sigure” pe baza situației epidemiologice, către care statele membre puteau redeschide frontierele [8]. Această listă a fost actualizată periodic pe întreaga durată a pandemiei.

În paralel cu restricțiile impuse la granițele externe, Uniunea Europeană a avut în vedere și măsuri privind limitarea circulației interne pentru a preveni răspândirea virusului. Pentru a susține un răspuns unitar al statelor membre la această criză, Consiliul Uniunii Europene a emis o serie de recomandări-cadru menite să armonizeze abordările acestora. Cea mai importantă dintre acestea a fost Recomandarea (UE) 2020/1475 a Consiliului din 13 octombrie 2020, referitoare la „o abordare coordonată a restricționării liberei circulații ca răspuns la pandemia de COVID-19”, adoptată la inițiativa Comisiei Europene. Documentul a stabilit criteriile comune care trebuiau utilizate de statele membre atunci când impuneau restricții de călătorie în interiorul UE, precum rata de incidență la 14 zile, rata de testare și rata de pozitivitate. Totodată, a fost introdus un sistem de coduri de culori (verde, portocaliu, roșu, roșu închis), utilizat pe harta săptămânală a ECDC, pentru a reflecta situația epidemiologică din fiecare regiune europeană. Recomandarea solicita statelor membre să aplice măsuri proporționale în funcție de nivelul de risc indicat de aceste coduri — de exemplu, testare sau carantină pentru persoanele care călătoresc din zone roșii — și să ofere informații clare și actualizate în timp util cu privire la orice restricții noi. Deși nu a avut caracter obligatoriu din punct de vedere juridic, Recomandarea 2020/1475 a jucat un rol important în prevenirea fragmentării complete a Spațiului Schengen și în oferirea unui minim de coerență și previzibilitate pentru cetățeni și agenții comerciali [9]. Pe măsură ce pandemia a evoluat și au fost introduse vaccinurile,

această recomandare a fost amendată și actualizată în mai multe rânduri: Recomandarea (UE) 2021/119 (ianuarie 2021), Recomandarea (UE) 2021/961 (iunie 2021) și Recomandarea (UE) 2022/107 (ianuarie 2022). Modificările au inclus, printre altele: stabilirea unor praguri pentru validitatea testelor de COVID-19 (precum recunoașterea testelor antigenice rapide), exceptarea de la restricții a persoanelor vaccinate sau vindecate, precum și o schimbare de paradigmă — de la criteriul zonei de proveniență la criteriul statutului individual. Astfel, începând cu 2022, accentul s-a mutat pe situația de vaccinare a fiecărui călător, mai degrabă decât pe gradul de risc al țării din care provenea [10].

În ceea ce privește instrumentele legislative cu caracter obligatoriu, cea mai semnificativă intervenție a fost adoptarea Regulamentului (UE) 2021/953 al Parlamentului European și al Consiliului. Acesta a intrat în vigoare la 1 iulie 2021 și a instituit cadrul legal pentru eliberarea, verificarea și acceptarea certificatului digital UE COVID-19, interoperabil în toate statele membre ale Uniunii. Scopul declarat al acestui certificat a fost acela de a facilita libera circulație în timpul pandemiei, oferind într-un format unitar dovada uneia dintre următoarele situații medicale a posesorului: vaccinare completă, rezultat negativ la un test COVID-19 sau trecerea recentă prin boală și vindecarea. Mecanismul era conceput astfel încât deținătorii certificatului să beneficieze, la călătorie, de aceleași drepturi ca cetățenii statului membru de destinație aflați într-o situație similară (vaccinați, testați sau vindecați), evitând astfel impunerea de măsuri suplimentare, precum carantina sau testarea repetată. Regulamentul impunea statelor membre să nu introducă restricții suplimentare de circulație pentru persoanele care prezentau certificatul, decât în cazuri excepționale, justificate de nevoia protecției sănătății publice. Aceste restricții trebuiau să fie necesare, proporționale și notificate în

prealabil Comisiei Europene — de exemplu, în situația apariției unei noi variante de virus cu risc crescut [11]. Certificatul digital al UE referitor la COVID-19 a fost considerat un succes major, fiind implementat de toate statele membre și recunoscut și de numeroase țări terțe, prin decizii de echivalare. Până la mijlocul anului 2022, au fost emise peste 2,3 miliarde de certificate la nivelul Uniunii, contribuind semnificativ la reluarea călătoriilor și la revitalizarea industriei turistice, grav afectate de pandemie. Pe măsură ce situația epidemiologică s-a îmbunătățit, cerința prezentării certificatului a fost eliminată treptat, majoritatea statelor renunțând la această obligativitate în prima jumătate a anului 2022. Ulterior, valabilitatea Regulamentului 2021/953 nu a mai fost prelungită după data de 30 iunie 2023 [12].

Nu în ultimul rând, instituțiile Uniunii Europene au intervenit pentru a monitoriza și corecta eventualele derapaje ale statelor membre în aplicarea restricțiilor de circulație. Astfel, Parlamentul European a adoptat, la 19 iunie 2020, o rezoluție privind situația Schengen post-COVID, în care și-a exprimat îngrijorarea față de măsurile necoordonate care riscă să afecteze integritatea Spațiului Schengen, solicitând revenirea la normalitate cât mai curând posibil [13]. La rândul său, Comisia Europeană a lansat platforma online Re-open EU, destinată să ofere cetățenilor informații actualizate despre condițiile de călătorie în fiecare stat membru și despre restricțiile în vigoare, contribuind astfel la o mai bună informare și transparență [14]. În concluzie, răspunsul UE s-a bazat în principal pe instrumente de tip „soft law” — precum recomandările și orientările — și pe crearea unui cadru comun (certificatul digital COVID), însă implementarea practică a fost lăsată la discreția statelor membre, ceea ce a generat riscul unor abordări divergente și a subminat parțial coerența răspunsului european.

Restricții de circulație internă (înrațională)

În fața primului val pandemic din 2020, majoritatea țărilor europene au adoptat măsuri de izolare internă fără precedent în istoria recentă. Aceste lockdown-uri au presupus restrângerea severă a libertății de mișcare pe teritoriul național: populației i s-a impus să rămână la domiciliu, cu excepția unor motive esențiale, precum procurarea alimentelor sau medicamentelor, accesarea serviciilor medicale ori deplasarea la locul de muncă — acolo unde telemunca nu era posibilă. Numeroase state au introdus interdicții de circulație pe timp de noapte și au dispus închiderea temporară a spațiilor publice, a unităților de învățământ, restaurantelor, instituțiilor culturale etc. Aceste măsuri au fost justificate de necesitatea distanțării sociale, pentru a limita contactul între oameni și a încetini răspândirea virusului. Intensitatea și durata restricțiilor interne au variat semnificativ de la un stat la altul și au fost adesea ajustate în funcție de evoluția indicatorilor epidemiologici și de valurile pandemice. Aceste măsuri au intrat sub incidența standardelor legale privind restrângerea drepturilor fundamentale: ele trebuiau să fie adoptate în baza unei legi, motivate de un obiectiv legitim (precum protejarea dreptului la viață și la sănătate al populației) și supuse reevaluării periodice, pentru a nu fi prelungite mai mult decât era necesar [15].

În unele cazuri, reglementările au fost chiar mai stricte, vizând anumite categorii de populație sau intervale orare. De exemplu, în Republica Moldova, în 2020, persoanelor de peste 63 de ani le-a fost interzis să iasă din casă sau să se afle în spații publice fără necesitate stringentă, având în vedere vulnerabilitatea crescută a acestei categorii [16]. Pe durata carantinei, numeroase state au solicitat cetățenilor să completeze formulare sau declarații pe proprie răspundere pentru a justifica părăsirea domiciliului, asigurând ast-

fel că deplasările se limitau la scopuri strict esențiale [17].

Restricții de circulație transfrontaliere

Concomitent cu impunerea lockdown-urilor interne, statele europene au introdus restricții drastice la punctele de frontieră. În spațiul Schengen — unde, în mod normal, controalele la frontierele interne fuseseră eliminate — multe state membre au decis reintroducea temporară a controalelor și, în unele cazuri, închiderea completă a granițelor față de statele vecine. În martie 2020, Europa a fost martora unor scene fără precedent: frontiere interne blocate și cozi kilometrice de vehicule, din Danemarca și Polonia până în Slovacia și România, pe fondul măsurilor unilaterale adoptate de guverne pentru a „sigila” granițele și a limita răspândirea virusului. State precum Germania, Cehia, Ungaria și altele au interzis inițial intrarea cetățenilor străini sau au impus carantină obligatorie călătorilor veniți din așa-numitele „zone roșii”. În unele cazuri, chiar și ieșirea din țară a fost restricționată. Un exemplu notoriu este Belgia, care în perioada 2020–2021 a interzis rezidenților săi călătoriile neesențiale către orice țară clasificată drept „roșie” — adică majoritatea destinațiilor turistice. La frontierele externe ale Uniunii Europene, statele membre au convenit asupra unei restricții colective: cetățenilor din afara UE le-a fost interzis accesul pentru turism sau vizite, timp de mai multe luni, fiind permise doar fluxurile esențiale — repatrieri, transport de marfă, personal diplomatic sau umanitar etc. Abia în vara anului 2020, odată cu scăderea numărului de cazuri, s-a trecut la o abordare mai nuanțată, prin elaborarea unor liste „pozitive” de țări terțe considerate cu risc epidemiologic scăzut [18].

Un instrument comun utilizat pentru gestionarea fluxurilor transfrontaliere în timpul pandemiei a fost impunerea obligației de carantină sau testare la sosire. De exemplu, Re-

publica Moldova a instituit obligația ca toate persoanele care intrau în țară să respecte un regim de autoizolare de 14 zile, cu anumite excepții. În mod similar, România, alături de cele mai multe state membre ale UE, a aplicat carantină obligatorie pentru călătorii veniți din regiuni grav afectate, exceptând persoanele vaccinate începând din vara anului 2021. Aceste măsuri au reprezentat tot o restrângere a libertății de circulație, însă una condiționată: libertatea putea fi redobândită mai rapid dacă persoana demonstra, prin test sau certificat, că nu prezenta risc de contagiune.

Măsurile impuse la frontierele interne au ridicat însă o chestiune juridică aparte: nu toate formele de verificare echivalau cu reintroducerea oficială a controlului de frontieră. Unele state au încercat să evite procedura prevăzută de Codul Schengen — care impune notificare prealabilă și limite stricte de timp — susținând că verificările efectuate (precum controlul certificatului COVID sau al motivului călătoriei) erau doar controale de poliție în interiorul teritoriului național, și nu controale de frontieră în sens formal. Această distincție a fost clarificată ulterior de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în Cauza C-128/22 Nordic Info, pronunțată în decembrie 2023. Curtea a statuat că un stat membru poate, pentru a combate o pandemie, să interzică temporar călătoriile neesențiale către/de la alte state membre clasificate ca zone de mare risc și să impună testare și carantină la intrare. Totuși, astfel de măsuri trebuie să fie reglementate prin legi cu aplicabilitate generală, să indice motivele care le justifică, să conțină reguli clare, precise și previzibile, să fie nediscriminatorii și supuse posibilității de contestare juridică. Mai mult, orice restricție de acest tip trebuie să respecte principiul proporționalității: să fie adecvată scopului urmărit (protecția sănătății publice), limitată la ceea ce este strict necesar și echilibrată în raport cu gravitatea ingerinței asupra drepturilor fundamentale. Cu alte cuvinte,

CJUE a confirmat că libertatea de circulație poate fi temporar restrânsă pentru motive de sănătate publică, dar a impus statelor membre un standard juridic exigent: măsurile nu pot fi arbitrar sau excesive, ci trebuie calibrate cu atenție și însoțite de garanții procedurale, precum accesul la justiție [19].

Comparație între România și Republica Moldova privind restrângerea libertății de mișcare în timpul pandemiei de COVID-19

Atât România, cât și Republica Moldova au adoptat măsuri excepționale pentru a combate pandemia de COVID-19, cu implicații directe asupra libertății de circulație, drept fundamental garantat constituțional în ambele state (art. 25 din Constituția României, respectiv art. 27 din Constituția Republicii Moldova).

În România, cadrul legal s-a fundamentat inițial pe OUG nr. 1/1999, în baza căreia președintele a decretat starea de urgență (Decretul nr. 195/2020), iar Ministerul Afacerilor Interne a emis ordonanțe militare cu forță obligatorie. Aceste acte au impus restricții severe: interdicții de deplasare, carantină zonală, suspendarea transporturilor și închiderea granițelor. După încheierea stării de urgență (mai 2020), s-a trecut la o stare de alertă reglementată de Legea nr. 55/2020, care a constituit baza legală pentru continuarea restricțiilor prin hotărâri guvernamentale. Legea a integrat cerințele constituționale privind legalitatea, proporționalitatea și caracterul nediscriminatoriu al măsurilor (art. 53 din Constituție). Totodată, România a implementat Regulamentul UE 2021/953, utilizând certificatul digital COVID și în politica internă, ceea ce a ridicat întrebări privind discriminarea indirectă a persoanelor nevaccinate.

În Republica Moldova, Parlamentul a declarat starea de urgență prin Hotărârea nr. 55/2020, activând Legea nr. 212/2004, care conferă Comisiei pentru Situații Excepționale (CSE) autoritatea de a emite dispoziții restric-

tive. Acestea au inclus suspendarea circulației internaționale și interne, carantină în localități, interdicții pentru persoanele în vârstă. După expirarea stării de urgență, regimul a continuat sub forma stării de urgență în sănătate publică, gestionată de CNESP (Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică), fără intervenția legislativului. Deși acest regim a permis menținerea restricțiilor, el a fost mai puțin transparent și cu o mai slabă bază legală primară decât Legea 55/2020 din România.

Un element distinctiv în Republica Moldova a fost folosirea politică a regimului excepțional – CCM a declarat neconstituțională o stare de urgență instituită în martie 2021, apreciind că avea un scop politic (împiedicarea dizolvării Parlamentului), nu unul sanitar. În România, controlul de constituționalitate a vizat mai ales aspecte de formă și competență (ex. neconstituționalitatea unor hotărâri de Guvern pentru lipsa bazei legale adecvate), dar fără a se pronunța asupra certificatului verde.

Ambele state au urmat traiectorii similare – instituirea stării de urgență, urmată de regimuri prelungite de alertă – cu măsuri restrictive justificate de protejarea sănătății publice. România a operat într-un cadru legislativ mai formalizat, cu accent pe respectarea cerințelor constituționale privind restrângerea drepturilor, în timp ce Moldova a avut un cadru mai flexibil, dar mai vulnerabil la instrumentalizări politice. În ambele cazuri, controlul juridic (CCR, CCM, instanțe administrative) și intervenția instituțiilor independente (Avocatul Poporului, ONG-uri) au avut un rol esențial în asigurarea proporționalității și legalității restricțiilor.

Concluzii

Perioada 2020–2022 a reprezentat un test de rezistență fără precedent pentru principiul liberei circulații în Europa. Pentru prima dată de la instituirea sa, această libertate a fost restrânsă simultan în aproape toate statele UE,

într-o măsură drastică, de o criză sanitară globală. Analiza măsurilor la nivelul UE arată un efort susținut de coordonare: Uniunea a recurs la recomandări comune, hărți epidemiologice, certificate digitale, într-un cadru juridic care însă i-a lăsat pe prim-plan actorii naționali. Lipsa competenței directe a UE în gestionarea stărilor de urgență și caracterul inegal al reacțiilor inițiale au făcut ca, cel puțin în prima fază, răspunsul să fie fragmentat și dominat de soluții ad-hoc ale statelor. Cu timpul, s-au făcut pași către armonizare și redeschidere: certificatul verde UE este emblematic pentru modul în care dreptul UE s-a adaptat în context de criză pentru a reconcilia sănătatea publică cu libertatea de mișcare. Pe plan jurisprudențial, Curtea de Justiție a UE a avut ocazia abia ulterior să se pronunțe, confirmând în esență că restricțiile de călătorie pot fi compatibile cu dreptul UE dacă respectă criteriile stricte de legalitate, claritate și proporționalitate. Această validare ex post subliniază că, în ochii dreptului european, libera circulație nu este absolută, dar orice abatere de la ea suportă un control riguros. Comparând situația internă vs. cea transfrontalieră, se remarcă faptul că restricțiile intrastatale (lockdown, carantină locală) au fost în general mai severe pentru indivizi decât cele transfrontaliere, care au afectat mai mult relațiile între state și mobilitatea internațională. Ambele tipuri au implicat însă același echilibru delicat între două imperative: protejarea sănătății publice și respectarea drepturilor fundamentale. Atât în România, cât și în Republica Moldova, autoritățile au invocat explicit dreptul la ocrotirea sănătății ca temei pentru limitarea temporară a altor drepturi. S-a născut astfel un dialog juridic și societal despre ierarhia valorilor: este viața și sănătatea „mai importantă” decât libertatea de mișcare? Consensul emergent a fost acela că nu se pune problema unei ierarhii absolute, ci a unui just echilibru: pe termen scurt, libertatea de mișcare a trebuit să cedeze pasul pentru

a salva vieți, însă tocmai pentru a proteja pe termen lung și substanța libertății. Instituțiile democratice – Parlamentele, guvernele, curțile constituționale – au fost chemate să se asigure că acest echilibru este respectat. În România, CCR a trasat limite importante: nu pot fi sancționați abuziv cetățenii fără o bază legală clară, nu pot fi privați de libertate (prin carantină) fără garanții legale și control judiciar. În Moldova, Curtea Constituțională a împiedicat folosirea nejustificată a stării de urgență în scopuri politice, reafirmând că orice derogare de la normalitate trebuie să fie autentic dictată de necesitate. Un element comun ambelor țări a fost elaborarea unor măsuri legislative speciale pentru combaterea pandemiei, precum Legea 55/2020 în România, hotărârile CSE/CNESP în Moldova – destinate să confere un cadru legal previzibil intervențiilor de sănătate publică. Astfel de acte au integrat în chiar textul lor principii precum temporaritatea, proporționalitatea și nediscriminarea măsurilor. Ele vor rămâne probabil un reper legislativ pentru viitoare situații de criză. Pe planul drepturilor omului, pandemia a evidențiat importanța mecanismelor de monitorizare: ONG-urile, avocații poporului, instanțele au acționat ca gardieni pentru a semnală unde restricțiile devin excesive. S-a discutat despre impactul inegal al restricțiilor asupra diferitelor categorii socio-economice (ex. lockdown-ul i-a afectat mai grav pe cei din spații locative mici, pe cei fără venituri stabile etc.), subliniind că și în aplicarea uniformă pot exista consecințe discriminatorii de facto, ce trebuie avute în vedere.

Privind retrospectiv, se poate concluziona că dreptul la libera circulație a suferit o restrângere substanțială, dar temporară, în numele unui interes public major. Acest sacrificiu a fost considerat de majoritatea societății legitim, cu condiția ca măsurile să fie strict necesare și să nu devină permanente. Revenirea la normalitate, graduală în 2021–2022

și aproape completă în 2023, a confirmat caracterul temporar. Pentru viitor, lecțiile acestei perioade s-au materializat deja în propuneri de reformă: la nivelul UE se discută revizuirea Codului Frontierelor Schengen pentru a introduce motive de sănătate publică și proceduri mai clare de coordonare în situații de criză. Totodată, conceptul de “Uniune a Sănătății” a prins contur, cu consolidarea agențiilor precum ECDC și crearea HERA (Autoritatea pentru pregătire și răspuns în caz de urgență sanitară). Analiza restricțiilor asupra libertății de mișcare în pandemie demonstrează reziliența dar și adaptabilitatea ordinii juridice: reguli considerate intangibile (ca libera circulație) au putut fi temporar suspendate, însă dreptul a impus condiții și a vegheat ca această suspendare să nu devină arbitrară sau permanentă. Proportionalitatea s-a dovedit un criteriu de bază în evaluarea tuturor acestor măsuri. Iar colaborarea internațională – atât între statele UE, cât și cu țări terțe precum Republica Moldova – a fost esențială pentru a atenua impactul negativ asupra drepturilor individuale. În ultimă instanță, deși pandemia a constrâns libertatea de mișcare, răspunsul legal și instituțional a urmărit să se asigure că, odată pericolul trecut, această libertate va renaște neștirbită, reafirmându-se ca parte integrantă a normalității europene.

Referințe bibliografice

1. Libera circulație în UE în timpul pandemiei de COVID-19, raport special al Curții de Conturi Europene, 2022, disponibil la https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR22_13/SR_free-movement-phase-I_RO.pdf, accesat la 17.06.2024.
2. Ministerul afacerilor Externe, Spațiul Schengen, disponibil la <https://www.mae.ro/node/35903>, accesat la 15.06.2024.
3. Tratatul privind funcționarea uniunii Europene, 2012, art. 21, disponibil la https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bfa3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF, accesat la 17.06.2024.
4. Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States, disponibil la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02004L0038-20110616>, accesat la 12.06.2024.
5. Regulamentul (UE) 2016/399 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 martie 2016 cu privire la Codul Uniunii privind regimul de trecere a frontierelor de către persoane (Codul Frontierelor Schengen), disponibil la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=celex%3A32016R0399>, accesat la 10.06.2024.
6. Protocolul nr. 4 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, recunoscând anumite drepturi și libertăți, altele decât cele care figurează deja în convenție și în primul Protocol adițional la convenție, disponibil la <https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/Protocolul-nr-4.pdf>, accesat la 17.06.2024.
7. Orientări privind măsurile de gestionare a frontierelor în vederea protejării sănătății și a asigurării disponibilității mărfurilor și serviciilor esențiale (2020/C 86 I/01), disponibil la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2020:086I:FULL&from=EN>, accesat la 17.06.2024.
8. Recomandarea (UE) 2020/912 a Consiliului privind restricția temporară asupra călătoriilor neesențiale către UE și posibila eliminare a acestei restricții, disponibilă la <https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/51b4077f-73aa-11ec-9136-01aa75ed71a1/language-ro>, accesat la 17.06.2024.
9. Recomandarea (UE) nr. 1475/2020 a Consiliului din 13 octombrie 2020 privind o abordare coordonată a restricționării liberei circulații ca răspuns la pandemia de COVID-19 (text cu relevanță pentru SEE), disponibil la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:02020H1475-20220201>, accesat la 10.06.2024.
10. DELHOMME, Vincent N. The Legality of Covid-19 Travel Restrictions in an ‘Area without Internal Frontiers’. În: *European Constitutional Law Review*, Volume 20, Issue 2, June 2024, pp. 307 – 328.

11. Regulamentul (UE) 2021/953 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 iunie 2021 privind cadrul pentru eliberarea, verificarea și acceptarea certificatelor interoperabile de vaccinare, testare și vindecare de COVID-19 (certificatul digital al UE privind COVID) pentru a facilita libera circulație pe durata pandemiei de COVID-19 (Text cu relevanță pentru SEE), disponibil la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32021R0953>, accesat la 15.06.2024.

12. EU Digital COVID Certificate, disponibil la https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/safe-covid-19-vaccines-europeans/eu-digital-covid-certificate_en, accesat la 15.06.2024.

13. Rezoluția Parlamentului European referitoare la situația din spațiul Schengen în urma epidemiei de COVID-19, disponibil la [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/fr/procedure-file?reference=2020/2640\(RSP\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/fr/procedure-file?reference=2020/2640(RSP)), accesat la 17.06.2024.

14. Re-open EU – a website making travelling easier, disponibil la <https://ec.europa.eu/>

newsroom/council.europa.eu/council-pressroom/items/680510/en, accesat la 17.06.2024.

15. BORKOWSKI, P. et al. Lockdowned: Everyday mobility changes in response to COVID-19. În: *Journal of Transport Geography*, Vol. 90, January 2021.

16. Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 3 din 23 martie 2020, disponibil la https://alegeri.md/w/Dispozi%C8%9Biile_Comisiei_pentru_Situa%C8%9Bii_Excep%C8%9Bionale_a_Republicii_Moldova_din_martie%E2%80%93mai_2020#Martie_2020, accesat la 17.03.2024.

17. STĂNCIULESCU, M. Libertatea în drepturi la vreme de pandemie. În : *Sfera politicii*, 2021.

18. KIRCHNER, S. Governing the Crisis: Law, Human Rights and COVID-19. Münster: LIT Verlag, 2021.

19. Judgment - 05/12/2023 - NORDIC INFO, Case C-128/22, accesibil la <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-128/22>, accesat la 17.05.2024.

CZU 343.54

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2025.1.09>

COMMISSION OF PIMPING BY TWO OR MORE PERSONS

Eduard CALMAȚUI

Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: ed.calmatui@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4926-0084>

This article examines the aggravating circumstance provided in letter c), paragraph (2), of Article 220 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. It is argued that a person who facilitates the practice of prostitution under the conditions established in Article 220 of the Criminal Code should be held liable not as an accomplice, but as a (co-)author of the offense of pimping. It is also emphasized that in situations where the co-author of the pimping offense simultaneously assumes other roles (for example, that of accomplice, instigator, or organizer), applying the corresponding form of criminal participation in addition to the provision under letter c), paragraph (2), of Article 220 of the Criminal Code becomes superfluous. It is shown that pimping is considered to be committed by two or more persons both when the offense is committed jointly by two or more authors with a prior agreement between them, and when there is a spontaneous agreement.

Keywords: pimping, prostitution, criminal liability, aggravating circumstance, two or more persons, offense qualification.

SĂVÂRȘIREA PROXENETISMULUI DE DOUĂ SAU MAI MULTE PERSOANE

În prezentul articol, se examinează circumstanța agravantă prevăzută la lit.c) alin. (2) art.220 Cod penal al Republicii Moldova. Se argumentează că persoana care înlesnește practicarea prostituției în condițiile stabilite în art.220 CP RM, trebuie să răspundă nu în calitate de complice, ci în calitate de (co) autor al proxenetismului. De asemenea, se evidențiază că în ipoteza în care coautorul faptei de proxenetism cumulează și alte roluri (de exemplu, cel de complice, instigator, organizator), este superfluă aplicarea formei corespunzătoare participației penale alături de prevederea de la lit.c) alin. (2) art.220 CP RM. Se arată că proxenetismul se consideră săvârșit de două sau mai multe persoane atât în cazul în care la săvârșirea infracțiunii au participat în comun doi sau mai mulți autori cu o înțelegere prealabilă între ei, cât și în ipoteza unei înțelegeri spontane.

Cuvinte-cheie: proxenetism, prostituție, răspundere penală, circumstanță agravantă, două sau mai multe persoane, calificarea infracțiunii.

COMMISSION DU PROXÉNÉTISME PAR DEUX OU PLUSIEURS PERSONNES

Le présent article examine la circonstance aggravante prévue à la lettre c), alinéa (2), de l'article 220 du Code pénal de la République de Moldova. Il est soutenu que la personne qui facilite la pratique de la prostitution dans les conditions établies par l'article 220 du Code pénal moldave doit être tenue responsable non pas en tant que complice, mais en tant qu'auteur (ou coauteur) du proxénétisme. Il est également souligné que, dans l'hypothèse où le coauteur de l'acte de proxénétisme cumule d'autres rôles (par exemple, celui de complice, d'instigateur ou d'organisateur), l'application de la forme correspondante de participation pénale, devient superflue. Donc, l'application de la lettre c), alinéa (2), de l'article 220 du Code pénal de la République de Moldavie est suffisante. Il est indiqué que le proxénétisme est considéré comme commis par deux ou plusieurs personnes aussi bien lorsqu'il est

perpétré en commun par deux ou plusieurs auteurs ayant une entente préalable entre eux, que dans le cas d'un accord spontané.

Mots-clés: proxénétisme, prostitution, responsabilité pénale, circonstance aggravante, deux ou plusieurs personnes, qualification de l'infraction.

СОВЕРШЕНИЕ СУТЕНЁРСТВА ДВУМЯ ИЛИ БОЛЕЕ ЛИЦАМИ

В данной статье рассматривается отягчающее обстоятельство, предусмотренное п. с) ч. (2) ст. 220 Уголовного кодекса Республики Молдова. Обосновывается, что лицо, содействующее занятию проституцией в условиях, установленных ст. 220 УК РМ, должно нести ответственность не в качестве пособника, а в качестве (со)автора преступления сутенёрства. Также подчеркивается, что в случае, если соавтор преступления сутенёрства одновременно выполняет и другие роли (например, пособника, подстрекателя, организатора), применение соответствующей формы соучастия наряду с положением п. с) ч. (2) ст. 220 УК РМ является избыточным. Указывается, что сутенёрство считается совершённым двумя или более лицами как в случае, когда преступление совершено совместно двумя или более авторами по предварительному сговору, так и в случае спонтанного соглашения между ними.

Ключевые слова: сутенёрство, проституция, уголовная ответственность, отягчающее обстоятельство, два или более лиц, квалификация преступления.

Introducere

Circumstanța agravantă „săvârșirea unei infracțiuni de două sau mai multe persoane” este menționată de mai mult de 65 ori în Partea Specială a Codului Penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM). De exemplu, această circumstanță agravantă este consemnată la: lit.b) alin.(2) art.140¹ CP RM; lit.i) alin.(2) art.145 CP RM; lit.d) alin.(2) art.151 CP RM; lit.e) alin.(2) art.152 CP RM; lit.e) alin.(3) art.158 CP RM; lit.e) alin.(2) art.164 CP RM; lit.d) alin.(2) art.165 CP RM; lit.d) alin.(2) art.166 CP RM; lit.c) alin.(2), lit.c) alin.(4) art.166¹ CP RM; lit.c) alin.(2) art.168 CP RM; lit.d) alin.(2) art.171 CP RM; lit.d) alin.(2) art.172 CP RM; lit.b) alin.(1¹) art.174 CP RM; lit.b) alin.(2) art.175 CP RM; lit.e) alin.(1) art.176 CP RM; lit.b) alin.(3) art.180¹ CP RM; lit.b) alin.(1) art.184 CP RM; lit.b) alin.(7) art.185² CP RM; lit.b) alin.(2) art.186 CP RM; lit.b) alin.(2) art.187 CP RM; lit.b) alin.(2) art.188 CP RM; lit.b) alin.(2) art.189 CP RM etc.

Justificarea agravării răspunderii penale în această ipoteză, rezidă, pe de o parte, în gradul crescut de pericol social al infracțiunii, determinat de conjugarea eforturilor mai multor per-

soane pentru realizarea intenției infracționale, pe de altă parte, în pericolizitatea sporită a făptuitorilor, care folosesc avantajele cooperării în scop ilegal. Astfel, colaborarea amplifică forța de acțiune și îndrăzneala făptuitorilor, ușurează comiterea faptei prejudiciabile și ascunderea urmelor infracțiunii, precum și, face mai dificilă identificarea și tragerea la răspundere penală a făptuitorilor.

Din punct de vedere conceptual, noțiunea „de două sau mai multe persoane” comportă caracteristici cantitative și calitative. Cantitativ, înțelegem că pentru a fi aplicată respectiva circumstanță agravantă, infracțiunea trebuie să fie săvârșită de cel puțin două persoane. Numărul maxim al persoanelor nu este stabilit prin lege, prin urmare poate fi oricare. Din punct de vedere calitativ, este important de clarificat calitatea pe care o avea făptuitorii în contextul acestei agravante. Cu privire la aceasta, în doctrina de specialitate se polemizează privind corelația circumstanței agravante „de două sau mai multe persoane” cu formele participăției penale (simple și complexe). În acest context, articolul de față explorează aspectele teoretice și practice ale aplicării răspunderii penale pentru proxenetismul săvârșit de două sau mai

multe persoane. Printr-o analiză detaliată, se subliniază necesitatea interpretării corecte și, respectiv, aplicării uniforme a prevederii de la lit.c) alin.(2) art.220 CP RM.

Metodologie

La realizarea articolului științific au fost utilizate mai multe metode științifice, printre care: *metoda sistemică*, prin intermediul căreia este evidențiată legătura dintre prevederea înscrisă la lit.c) alin.(2) art.220 CP RM și unele norme juridice care reglementează participația; *metoda comparativă*, cu ajutorul căreia au fost punctate unele aspecte delimitative dintre aceste norme; *metoda logică*, în contextul formulării argumentelor de ordin teoretic și practic, precum și în baza raționamentelor proprii.

Pentru realizarea cercetării, au fost utilizate surse doctrinare din domeniul dreptului penal; acte normative naționale, practică judiciară și jurisprudență a Curții Constituționale.

Rezultatele cercetării

Ab initio, arătăm că sintagma „de două sau mai multe persoane” a fost supusă controlului de constituționalitate cu ocazia ridicării excepției de neconstituționalitate a prevederilor de la lit. d) alin. (2) 165 și lit. b¹) alin. (3) 206 CP RM [1]. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul susține că sintagma „de două sau mai multe persoane” de la art. 165 alin. (2) lit. d) și 206 alin. (3) lit. b¹) CP RM, nu întrunește condițiile de calitate ale legii, deoarece nu este clar dacă sintagma în discuție presupune o formă sau o metodă de comitere a infracțiunii distinctă de participație, reglementată de art.44 CP RM. Astfel, autorul excepției menționează că, în cazul în care prin sintagma „de două sau mai multe persoane” se are în vedere o formă concretă a participației, atunci există o omisiune de a prevedea acea formă concretă (formele participației sunt prevăzute la art.43 CP RM). În opinia sa, dispozițiile contestate sunt contrare articolului

23 alin.(2) coroborat cu articolele 22 și 26 din Constituție.

Cu privire la aceasta, Curtea Constituțională în Decizia nr. 24/2021 de inadmisibilitate a sesizării nr. 181g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 165 alin. (2) lit. d) și 206 alin. (3) lit. b¹) din Codul penal (imprevizibilitatea sintagmei „de două sau mai multe persoane” în contextul traficului de persoane) [2] a arătat că semnificația sintagmei „de două sau mai multe persoane” din lit. d) alin. (2) art. 165 și lit. b¹) alin. (3) art. 206 CP RM poate fi dedusă nu doar cu ajutorul consultanței juridice de specialitate, ci și din sensul obișnuit al acesteia. Instanțele judecătorești pot stabili caracteristicile esențiale ale actului interzis doar în baza textului care îl specifică, adică prin aplicarea simplă a regulilor de interpretare lingvistică. Așadar, deși Codul penal nu definește sintagma contestată, Curtea reține caracterul suficient de clar al normei care ajută destinatarul legii să stabilească sensul acesteia.

Prin urmare, este important să clarificăm înțelesul noțiunii „de două sau mai multe persoane”, din perspectiva corelației respectivei circumstanțe agravante cu instituția participației penale. În această privință, în doctrină nu se atestă un consens interpretativ. Astfel, unii autori, raportează noțiunea de „două sau mai multe persoane” la noțiunea de participație penală. Bunăoară, o atare poziție a fost formulată de V. Berliba și R. Cojocar [3, p. 67], potrivit căroră infracțiunea „săvârșită de două sau mai multe persoane” poate exista atât în cadrul unei participații simple, la care toți participanții au calitatea de autori (coautori) definită de art. 44 C. pen. RM, cât și în cadrul unei participații complexe (eterogene), cu condiția ca doi sau mai mulți participanți să posede calitatea de autori (coautori) – art. 45 lit. b) CP RM. O opinie similară a fost formulată și de D. Popescu [4, p. 84]: circumstanța calificativă agravantă „acțiunea săvârșită de două sau mai multe per-

soane” cuprinde formele participației simple și ale participației complexe, prevăzute la art.44, 45 CP RM.

Alți autori, resping această teză și aduc argumente pentru a demonstra că circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane” nu evoluează pe post de formă a participației penale. Astfel, S. Brînză și V. Stati menționează că „noțiunea „de două sau mai multe persoane” nu este nici pe departe echivalentul noțiunilor „participație simplă” sau „participație complexă, presupunând coautoratul. Dacă legiuitorul ar fi dorit, ar fi utilizat în normele Părții Speciale a Codului penal sintagma „prin participație simplă sau complexă”. Dar nu a făcut-o, deoarece a dorit să imprime un alt înțeles noțiunii „de două sau mai multe persoane” (utilizate în Partea Specială a Codului penal), altul decât cel pe care îl au noțiunile definite în art.44 și 45 CP RM” [5, p. 6]. În mod similar, S. Copetchi arată că noțiunea de participație nu este echipolentă cu noțiunea „de două sau mai multe persoane”. Acestea nu sunt echivalente după conținut, deși în unele cazuri se pot intersecta (este cazul infracțiunii comisă în participație simplă, caz în care este incident semnul circumstanțial agravant „de două sau mai multe persoane”) [6, p. 41].

Prin urmare, potrivit celei de-a doua interpretări – pe care o susținem – atât participația simplă, cât și cea complexă, în măsura în care implică existența a cel puțin doi autori, se încadrează în dispozițiile lit. c) alin. (2) art. 220 din Codul penal al Republicii Moldova. În mod contrar, nu poate fi subsumată acestei norme situația participației complexe în care există un singur autor, iar ceilalți participanți au un rol secundar, cum este cazul organizatorului, instigatorului sau complicei. Aceștia numai contribuie la comiterea infracțiunii.

Continuând firul logic, precizăm că circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane”, presupune trei ipoteze: a) coautoratul; b) săvârșirea infracțiunii de către o

persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane care nu întrunesc aceste semne; c) săvârșirea infracțiunii de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care nu întrunește aceste semne. Această optică este promovată de mai mulți oameni de știință în contextul examinării respectivei circumstanțe agravante [7, p. 2] [8, p. 79] [9, p. 124] [10, p. 29] [11, p. 56].

De asemenea, exegeze asemănătoare își găsesc corespondent în mai multe Hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție. Astfel, de pildă, potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.11 din 24.12.2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP al RM) [12] se arată că: „Săvârșirea omorului de două sau mai multe persoane presupune trei ipoteze alternative: 1) săvârșirea omorului de doi sau mai mulți coautori; 2) săvârșirea omorului de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne (de exemplu, nu au atins vârsta răspunderii penale, sunt iresponsabile etc.); 3) săvârșirea omorului de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane, care nu întrunește aceste semne (de exemplu, nu a atins vârsta răspunderii penale, este iresponsabilă etc.)”. Interpretări similare le regăsim și în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 23 din 28.06.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor [13]; Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 16 din 07.11.2005 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj [14].

În mod eronat, în practica judiciară [15], la calificare, în unele cazuri de proxenetism, circumstanța agravantă „săvârșită de două sau mai multe persoane” este reținută alături de

unele forme ale participației penale. Un astfel de exemplu îl ilustrăm *infra*:

Acțiunile lui M.I. au fost încadrate în baza art. 42 alin. (5) și 220 alin. (2) lit. c) din Codul penal. *„În fapt, M.I., în perioada anului 2019, aflându-se în mun.***, acționând prin participație complexă, în calitate de complice, în cooperare cu XZ, născută în anul 1994, ca organizator și alte persoane nestabilite la moment de organul de urmărire penală în calitate de coautori, la solicitarea lui X.Z., care era în căutarea persoanelor de gen feminin origine din Republica Moldova pentru practicarea prostituției pe teritoriul Turciei, a identificat-o pe Y.N., ca persoană care prestează servicii sexuale contra plată. Ulterior, în perioada lunii februarie 2020, acționând cu intenție directă și din interes material, în schimbul unei recompense bănești, ce urma să-i fie oferită de către X.Z. și de alte persoane neidentificate de organul de urmărire penală, la solicitarea lui X.Z., prin intermediul aplicației de comunicare online „Viber” și „Whatsapp”, i-a transmis ultimei numărul de telefon a lui Y.N., pentru a negocia condițiile de prestare a serviciilor sexuale contra plată pe teritoriul Turciei. În continuare, în vederea realizării scopului infracțional comun, M. I. împreună cu alte persoane nestabilite, aflându-se pe teritoriul Turciei, au procurat lui Y.N. un bilet avia, iar la 2 martie 2020, aceasta a ajuns în or. Istanbul din statul Turcia, fiind întâlnită de X.Z.. În aceste de circumstanțe, în perioada de timp din 3 martie 2020 până la 22 mai 2020, aflându-se pe teritoriul Turciei, în or. Istanbul, a prestat servicii sexuale contra plată în cadrul unei rețele de practicare a prostituției organizate și conduse de către X.Z. și de alte persoane neidentificate de organul de urmărire penală, iar pe de data de 2 iunie 2020 s-a întors în Republica Moldova”.*

Comportă interes și următoarele aprecieri ale instanței de judecată: *„Calificativul „săvârșită de mai multe persoane” se confirmă*

*prin aceea că, în speță, infracțiunea a fost comisă prin participație complexă, ori instanța specifică că M.I. a acționat în calitate de complice, iar în condițiile autoratului a fost relevat prezența altor terțe persoane, care însă nu fac obiectul prezentei cauze penale, dar care au acționat de comun acord cu inculpatul. Or, cu privire la circumstanța agravantă „în privința a două sau mai multe persoane”, instanța urmează să rețină anume argumentele martorului *****, care a menționat și a confirmat că în privința acesteia, nu doar inculpatul, dar și alte persoane, inclusiv identificate, au întreprins acțiuni propriu-zise privind înlesnirea prostituției sau, inițial de prestare a informațiilor în acest sens”.*

Din punctul nostru de vedere, fapta lui M.I. urma să fie calificată doar în baza lit.c) alin.(2) art.220 CP RM. Or, din datele speței, reiese că M.I. a acționat în calitate de coautor al infracțiunii de proxenetism, realizând acțiunea de „înlesnire a prostituției” care constă în facilitarea sau crearea de condiții pentru practicarea sau continuarea practicării prostituției de către o altă persoană decât făptuitorul. Înlesnirea, așa cum se arată în doctrină [16, p. 14], poate îmbrăca asemenea modalități faptice cum ar fi: punerea la dispoziție a încăperilor pentru practicarea prostituției sau finanțarea unor case de toleranță în acest scop, găsirea potențialilor clienți etc.” Cu privire la respectiva modalitate faptică, Curtea Constituțională a României a arătat în Decizia nr. 527/2017 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 80 alin. (2) și art. 213 alin. (1) din Codul penal că „înlesnirea practicării prostituției constă în ajutorul dat unei persoane să practice prostituția și se poate realiza sub orice formă și prin orice mijloace. „Înlesnirea” apare, deci, ca o formă specială a complicității la prostituție, pe care, însă, legiuitorul a incriminat-o ca modalitate a proxenetismului, așadar, ca infracțiune de sine

stătătoare [17]. O poziție similară se desprinde și din interpretările instanței de judecată într-o speță din practica judiciară în care a fost aplicat art.220 CP RM: „înlesnirea practicării prostituției constă în ajutorul dat unei persoane să practice prostituția. Ea se poate realiza prin orice formă și prin orice mijloace, care constituie o complicitate la prostituție” [18]. În context, subliniem că, potrivit legii penale a RM prostituția, nu este o infracțiune, prin urmare nu putem vorbi despre o complicitate la respectiva faptă, în sensul alin. (5) art.42 CP RM. Or, în sensul normei precitate, „se consideră complice persoana care a contribuit la săvârșirea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, precum și persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinu-i mijloacele sau instrumentele de săvârșire a infracțiunii, urmele acesteia sau obiectele dobândite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte”. Drept urmare, așa cum putem deduce din litera legii, complicitatea, în ipoteza participației penale, presupune ajutorul sau înlesnirea unor fapte prevăzute de legea penală, dar nu și altor fapte ilegale. În speța analizată mai sus, M.I. a îndeplinit exclusiv funcția de săvârșire în mod nemijlocit a infracțiunii de proxenetism.

Mai mult ca atât, trebuie de specificat că, nu este posibil nici ca o persoană să aibă concomitent calitatea de coautor al unei infracțiuni și calitatea de complice la aceeași infracțiune. Cu privire la lit. i) alin.(2) art. 145 CP RM, S. Brînză, precizează justificat că „noțiunea de două sau mai multe persoane, presupune pluralitatea de făptuitori. Acești făptuitori trebuie să aibă calitatea de autori mijlociți (mediați) sau de autori nemijlociți (imediati) ai infracțiunii. Un autor al infracțiunii, alături de o altă persoană având calitatea de complice (sau de organizator ori de instigator), nu formează

conținutul noțiunii „de două sau mai multe persoane”. Un singur autor al infracțiunii, alături de o persoană, care numai contribuie la săvârșirea infracțiunii în calitate de complice (sau de organizator ori de instigator), nu este suficient pentru a opera agravanta prevăzută la lit. i) alin. (2) art. 145 CP RM” [19, p. 67]. Interpretarea trebuie să fie aceeași și în ipoteza prevederii de la lit.c) alin.(2) art.220 CP RM. În același timp, „cumularea de către aceeași persoană a două sau mai multor calități de participant la infracțiune poate fi avută în vedere la individualizarea pedepsei [20, p. 30-31].

Relevante, în acest context, sunt și precizările formulate de S. Copețchi și I. Hadîrcă [21, p.36]: „Nu este exclusă ipoteza în care autorul să cumuleze rolul juridic de instigator, complice sau chiar de organizator. În astfel de situații la calificare se va reține doar norma din partea specială a CP RM care incriminează fapta infracțională concretă ce a fost comisă, fără invocarea uneia din normele de la art.42 CP RM. De exemplu, dacă făptuitorul a jucat rolul de organizator și autor la infracțiunea de răpire a unei persoane, la calificare se va reține doar art.164 CP RM. O altă soluție de calificare ar fi incorectă. Ar fi incorectă invocarea normei de la alin.(2) și (3) art.42 CP RM, avându-se în vedere că norma de la alin.(2) art.42 CP RM în niciun caz nu poate fi reținută la calificare din considerentele reliefate *supra*. Incorectă este și invocarea doar a normei de la alin.(3) art.42 CP RM; or, reținerea la calificare a respectivei norme ar duce la eronata concluzie că făptuitorul a îndeplinit doar rolul juridic de organizator”.

O eroare de calificare similară este sesizată și într-un alt caz practic [22]. Fapta lui G.I a fost calificată în baza alin.(3) art.42 lit. a) și c) alin.(2) art 220 CP RM. Instanța a constatat, printre altele, că „G.I., pe parcursul anului 2019, acționând în calitate de organizator, în cooperare cu alte persoane nestabilite la moment de organul de urmărire penală în calita-

te de coautori, aflându-se pe teritoriul Turciei, or: Istanbul, a organizat și a condus o rețea de practicarea prostituției, plasând în acest sens anunțuri on-line în spațiul virtual, pentru atragerea clienților, concomitent a închiriat mai multe apartamente, destinate prestării serviciilor sexuale contra plată, identificând, determinând atât personal, dar și prin intermediul complicilor, persoane de sex feminin ce doreau să practice prostituția”.

Ne exprimăm din nou dezacordul față de calificarea faptei în baza alin.(3) art.42 lit. a) și c) alin.(2) art 220 CP RM. Așa cum am subliniat anterior, dacă instanța de judecată, reține cumularea de către autor a rolului juridic de organizator, la calificare trebuie să se rețină doar prevederea de la lit.c) alin.(2) art 220, fără fără a invoca art.42 CP RM.

În altă privință, menționăm că proxenetismul se consideră săvârșit de două sau mai multe persoane atât în cazul în care la săvârșirea infracțiunii au participat în comun doi sau mai mulți autori cu o înțelegere prealabilă între ei, cât și în cazul în care la săvârșirea proxenetismului au participat două sau mai multe persoane fără a exista vreo înțelegere prealabilă privind săvârșirea comună a faptei. În următorul caz, instanța de judecată indică expres în privința înțelegerii prealabile [23]:

„J.N., împreună și printr-o înțelegere prealabilă cu alte două persoane neidentificate la moment de către organul de urmărire penală, urmărind scopul îndemnării, determinării și înlesnirii practicării prostituției, precum și tragerii de foloase de pe urma practicării prostituției de către alte persoane, a identificat-o pe teritoriul Republicii Moldova pe X.L. pentru practicarea prostituției. În vederea realizării intențiilor sale ilegale, urmărind scopul îndemnării, determinării și înlesnirii practicării prostituției, precum și tragerii de foloase de pe urma practicării prostituției de către X.L., a organizat transportarea acesteia în Republica România, apoi în Elveția, unde

a îndemnat-o și a determinat-o pe ultima să practice prostituția în Republica Italia, apoi organizându-i deplasarea acesteia la locul de destinație în orașele Bari și Napoli din Republica Italia. Pentru organizarea prestării serviciilor sexuale contra plată și în scopul tragerii de foloase de pe urma practicării prostituției de către X.L., a pus la dispoziție acesteia un apartament în orașele nominalizate, identificându-i clienți și obținând concomitent foloase în mărime de 5000 euro, de pe urma practicării prostituției de către până în luna august 2016”.

În legătură cu infracțiunea săvârșită de două sau mai multe persoane în baza unei înțelegeri spontane, achiesăm opiniei exprimate de P.Guida (cu referire la săvârșirea infracțiunii de muncă forțată de două sau mai multe persoane), potrivit căreia înțelegerea spontană poate fi încheiată oricând până la consumarea infracțiunii [24, p. 203].

Existența înțelegerii prealabile între coautori nu influențează asupra calificării proxenetismului, săvârșit de două sau mai multe persoane, dar poate fi luată în considerație la individualizarea pedepsei.

Din punct de vedere temporal, făptuitorii pot realiza simultan și integral latura obiectivă a proxenetismului. Dar, la fel de posibil este ca făptuitorii să o realizeze succesiv și parțial (de exemplu, unul dintre făptuitori realizează acțiunea de îndemn la prostituție, iar al doilea – acțiunea de determinare la prostituție. Important este ca acești făptuitori să ia parte la săvârșirea, chiar și parțială, a infracțiunii de proxenetism.

Concluzii

Rezumând cele expuse *supra*, concluzionăm că circumstanța agravantă consemnată la lit.c) alin.(2) art.220 CP RM devine aplicabilă în trei ipoteze: 1) infracțiunea este săvârșită de doi sau mai mulți coautori; 2) infracțiunea este săvârșită de o persoană având semnele subiec-

tului infracțiunii, împreună cu o persoană care nu are astfel de semne; 3) infracțiunea este săvârșită de o persoană având semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care nu are astfel de semne.

În ipoteza în care coautorul cumulează și alte roluri (de exemplu, cel de complice, instigator, organizator), este superfluă aplicarea formei corespunzătoare participăției penale alături de prevederea de la lit.c) alin.(2) art.220 CP RM. Altfel spus, trebuie să se aplice doar lit.c) alin.(2) art.220 CP RM.

Proxenetismul se consideră săvârșit de două sau mai multe persoane atât în cazul în care la săvârșirea infracțiunii au participat în comun doi sau mai mulți autori cu o înțelegere prealabilă între ei, cât și în cazul în care la săvârșirea proxenetismului au participat două sau mai multe persoane fără a exista vreo înțelegere prealabilă privind săvârșirea comună a faptei.

Referințe bibliografice

1. Sesizarea nr. 181g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 165 alin. (2) lit. d) și 206 alin. (3) lit. b¹) din Codul penal. https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/181g_2020.11.19.pdf. (Accesat – 01.08.2025)

2. Decizia Curții Constituționale nr. 24/2021 de inadmisibilitate a sesizării nr. 181g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 165 alin. (2) lit. d) și 206 alin. (3) lit. b¹) din Codul penal (imprevizibilitatea sintagmei „de două sau mai multe persoane” în contextul traficului de persoane). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2021, nr. 88-95.

3. BERLIBA, V., COJOCARU, R. *Săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane” – semn circumstanțial cu multiple controverse în interpretare și încadrare juridică*. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 2, p. 67.

4. POPESCU, D. *Raportul dintre agravanta „acțiunea săvârșită de două sau mai multe persoane” și formele participăției, analizate prin prisma art.165 alin.(2) lit.d) și art.206 alin.(3) lit.*

b¹) CP RM: aspecte teoretice și practice. Partea II. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, seria „Științe sociale”, 2022, nr. 3(153), p.84.

5. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane ca presupusă formă a participăției penale: demitizarea unei concepții compromise*. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 4, p. 6.

6. COPEȚCHI, S. *Încadrarea infracțiunilor săvârșite în participăție: aspecte discutabile*. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2020, nr. 4, p. 41.

7. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane ca presupusă formă a participăției penale: demitizarea unei concepții compromise*. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.4, p. 2.

8. PĂDURARU, A. *Circumstanțele agravante ale infracțiunilor în domeniul proprietății industriale*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, seria „Științe sociale”, 2011, nr. 8(48), p. 79.

9. GUREV, D. *Răpirea unei persoane săvârșită prin participăție*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, seria „Științe sociale”, 2013, nr. 8(68), p. 124.

10. TÂNASE, A. *Circumstanțele agravante ale infracțiunii de trafic de ființe umane (alin. (2) și (3) art.165 C.pen. RM)*. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 1, p. 29.

11. TIMOFEI, C. *Circumstanțele agravante ale infracțiunilor Prevăzute la art.326 CP RM*. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 6, p.56.

12. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP al RM), 2012, nr. 11. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2013, nr.6.

13. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, 2004, nr. 23. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2004, nr.8.

14. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj, 2005, nr. 16. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2006, nr.4.

15. Decizia Curții de Apel Chișinău din 16.04.2024. https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/YWI0NzRiODQtZGU5-

ZS00Y2M0LWI1ZDAtODQ3OGZlOTlhOWRh.
(Accesat – 01.08.2025)

16. COJOCARU, R., CAZACICOV, A. *Latura obiectivă a infracțiunii de proxenetism – conținut și caracterizare*. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Științe socioumane*, ediția a XVI-a, nr.1, p. 14.

17. Decizia Curții Constituționale a României nr. 527/2017 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 80 alin. (2) și art. 213 alin. (1) din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al României*, 2017, nr. 814.

18. Sentința jud. Chișinău, sediul Buiucani din 12.12.2024. https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/YjMxMzFjZWVtYWI2Ny00MTgzLWI1YjQtMTBhN2Y5OTRiOGVl. (Accesat – 01.08.2025)

19. BRÎNZA, S. Aspecte controversate ale răspunderii participanților la omor. În: *Актуальные научные исследования в современном мире*, 2019, nr. 11(55), partea 5, p. 67.

20. TĂNASE, A. *Subiectul infracțiunii de trafic de ființe umane (art.165 C.pen. RM)*. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 3, p.30-31.

21. COPEȚCHI, S., HADÎRCĂ, I. Calificarea acțiunilor/inacțiunilor participanților la infracțiune. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, n.12, p.35-45.

22. Decizia Curții de Apel Chișinău din 22.11.2023. https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ZjcyZjNkNGMtNzU4MC00M2Y2LWEyM2EtNTJlYWE1YTU4ZGRl. (Accesat – 01.08.2025)

23. Decizia Curții de Apel Centru din 12.02.2025. https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/Mzc2YWQyNzQtMzkx-Mi00MDQzLTkyYmUtMmM1ZmE1MjQ2NjFh. (Accesat – 01.08.2025)

24. GUIDEA, P. Răspunderea penală pentru munca forțată. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2025, p. 203. <https://www.anacec.md/files/Guidea-teza.pdf>. (Accesat – 01.08.2025)

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
"SUPREMACY OF LAW"**

**REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
"SUPREMAȚIA DREPTULUI"**

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»**

**JOURNAL SCIENTIFIQUE INTERNATIONAL
"SUPRÉMATIE DE DROIT"**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»**

Nr. 1, anul 10 (2025)

Formatul 60x80 ¹/₈.
Coli de tipar 19,5. Coli editoriale 15,9.
Tirajul 200 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009